

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
Odsjek: Sigurnosne i mirovne studije

Uticaj međunarodnih organizacija na sigurnost Bosne i Hercegovine

-Magistarski rad-

Kandidat:

Haris Džaferović

632/II-SPS

Mentor:

Prof. dr. Selmo Cikotić

Sarajevo, Decembar 2019. godine

Sadržaj

UVOD.....	5
1. Teorijske osnove rada.....	5
2. METODOLOŠKI OKVIR RADA	7
2.1. Problem istraživanja.....	7
2.2. Predmet istraživanja	8
2.3. Kategorijalno pojmovni sistem	9
2.4. Ciljevi istraživanja.....	12
2.4.1. Naučni cilj.....	12
2.4.2. Društveni cilj.....	13
2.4.Sistem hipoteza	14
2.4.1. Generalna hipoteza	14
2.4.2. Posebne hipoteze	14
2.5. Metode istraživanja	14
2.6. Opravdanost istraživanja	15
2.7. Vremensko i prostorno određenje istraživanja.....	15
PRVI DIO	16
I Međunarodna sigurnost i uloga međunarodne organizacije u okviru te sigurnosti	16
1. Shvatanje pojma sigurnosti	16
1.2. Međunarodna sigurnost	21
1.3. Etnički konflikti kao prijetnja međunarodnoj sigurnosti	23
1.4. Temeljni uzroci etničkih konflikata i njihov utjecaj na međunarodnu sigurnost	24
2. Uloga međunarodne organizacije u okviru sigurnosti.....	26
2.1. Teorije o međunarodnim organizacijama.....	26
2.1.1. Funkcionalistička teorija.....	27
2.1.2. Realistička teorija	27
2.1.3. Disagregacionistička teorija	27
2.1.4. Kritička teorija.....	28
2.1.5. Konstruktivistički pristup	28
2.2. Pojam međunarodnih organizacija	28
2.3. Međunarodne organizacije i europski sigurnosno-obrambeni koncept.....	30
2.4. Uloga međunarodnih organizacija u savremenom svijetu	32
DRUGI DIO.....	35

II Međunarodne organizacije koje su od 1992. godine do danas imale uticaj na sigurnost i odbranu Bosne i Hercegovine	35
2.1. Ujedinjeni narodi.....	37
2.1.1. Kraj ideologija i međunarodne konotacije 90-tih.....	38
2.1.2. Vojno političke intervencije u Bosni i Hercegovini u razdoblju rata.....	39
2.1.3 UN i interesi sila u Republici Bosni i Hercegovini	39
2.1.4. Izbori i proglašenje nezavisnosti Bosne i Hercegovine.....	39
2.1.5. Napori Ujedinjenih Nacija i EU	40
2.1.5.1. Badinterova komisija.....	40
2.1.5.2. Ujedinjene Nacije i rezolucija 713	40
2.1.5.3. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu	41
2.1.5.4. Vens – Owenov plan i Owen – Stoltenbergov plan	41
2.1.5.5. Vašingtonski sporazum.....	42
2.1.5.6. UN i angažman u Republici Bosni i Hercegovini	42
2.1.6. UN i Dejtonski mirovni sporazum.....	43
2.2.NATO.....	45
2.3. Evropska unija i politika odbrane/sigurnosti.....	49
2.4. OSCE.....	51
2.4.1 OSCE u Bosni i Hercegovini.....	52
2.4.2. OSCE režim za razmjenu informacija	55
TREĆI DIO	59
III Integracija Bosne i Hercegovine u međunarodne organizacije.....	59
3.1. Međunarodne mirovne snage - od implementacije preko stabilizacije do integracije ...	59
3.2. Reforma odbrane Bosne i Hercegovine	61
3.3. Uloga NATO-a i (drugih međunarodnih organizacija) i međunarodne zajednice u izgradnji sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine	62
3.4. Uključenost Bosne i Hercegovine u evropske integracije.....	63
ČETVRTI DIO.....	65
IV Međunarodne organizacije koje će u budućim vremenima imati uticaj na sigurnost Bosne i Hercegovine	65
4.1. Društveno – historijske pretpostavke za ubrzano odvijanje integracije Bosne i Hercegovine za NATO savez i EU	65
4.2. Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine	67

I- Načela vanjske politike Bosne i Hercegovine	67
II- Prioriteti vanjske politike Bosne i Hercegovine	68
III - Osnovni pravci i aktivnosti vanjske politike BiH	69
4.3. Bosna i Hercegovina i NATO u budućnosti.....	72
4.4. OSCE Misija u BiH.....	73
4.5. Budućnost UN u Bosni i Hercegovini.....	76
4.6. Odnos političkih aktera unutar BiH prema Dejtonskom mirovnom sporazumu i međunarodnoj zajednici	77
Zaključak.....	82
Lista skraćenica.....	88
LITERATURA	91
Knjige:.....	91
Riječnici, leksikoni i enciklopedije:	94
Publikacije i radovi / članci:	94
INTERNET IZVORI.....	96
IZJAVA O PLAGIJARIZMU.....	98

UVOD

1. Teorijske osnove rada

Dvadeseto stoljeće, a pogotovo vrijeme nakon završetka Hladnog rata, označava se kao period intenzivne globalizacije i internacionalizacije. Padom čelične zavjese krajem osamdesetih godina XX stoljeća međunarodni odnosi i politička platforma dobijaju novu dimenziju. Faktori povezivanja među državama su različiti, počevši od razvoja ekonomske kooperacije, porasta razmjene, razvoja modernih sredstava komunikacije, medija i dr. (Sadiković, 2004: 265). Povezivanje država i drugih subjekata u organizacije internacionalnog ili naddržavnog karaktera predstavlja rezultat nastojanja da se određena pitanja moraju rješavati na organiziran način na nivou saradnje država i drugih subjekata, a ne izolovanim potezima pojedinih država.

U tom kontekstu, međunarodne organizacije danas predstavljaju jedan od najvažnijih subjekata savremenih političkih odnosa i međunarodnog političkog sistema. Dakle, uloga države se mijenja na način da ona postaje članica različitih univerzalnih ili regionalnih organizacija s ciljem ostvarenja pojedinih važnih interesa. Kao takve, međunarodne organizacije predstavljaju bolji forum za rješavanje otvorenih pitanja nego bilateralni odnosi, a jačanje svijesti o potrebi međunarodne saradnje tijesno je povezano, pa i uslovljeno ekonomskim i tehnološkim razvojem (Račić i Dimitrijević, 1988: 2; Dimitrijević et alia, 2005: 103; Slomanson, 2005: 118).

Međunarodna organizacija predstavlja organiziran sistem odnosa između njenih članica, karakteriziran u postojanju njenih organa, kao središtima odlučivanja i preko kojih djeluje kao subjekt međunarodnih odnosa i međunarodnog prava. Načelno, postoje dvije vrste tih organizacija: čiji su članovi države-međuvladine i čiji su članovi pojednici i grupe-nevladine organizacije. Upravo iz tih razloga što međunarodne organizacije uspostavljaju države sa ciljem rješavanja zajedničkih problema (Smajić, 2011:19).

Međutim, u razumijevanju ove problematike ne treba izostaviti činjenicu da je i dalje suverenost osnovna odlika države, odlika koja podrazumijeva vlast koja nije podložna ničijoj kontroli, neovisna o svakoj drugoj vlasti, a čije se odluke provode pod prijetnjom legitimne i legalne prisile.

Dakle, države su, formalno gledajući, nezavisne jedne od drugih i međusobno ravnopravne. Upravo nezavisnost i ravnopravnost, kao bitni elementi vanjske suverenosti države u međunarodnom pravu predstavljaju ključne determinante platforme na kojoj države stupaju u međunarodne odnose. Iz toga nužno proizlazi da svaka forma organiziranja na međunarodnom nivou mora uvažavati elemente vanjske suverenosti država, što podrazumijeva odsustvo na međunarodnom nivou onakve vlasti kakvu susrećemo u nacionalnom pravu i političkim sistemima država. Zbog toga, načelo suverenosti je jedno od temeljnih načela savremenog međunarodnog prava (Šimonović, 2005: 17). To za posljedicu ima nepostojanje npr. svjetskog parlamenta koji bi donosio obavezujuće norme ili pak svjetske vlade. Ipak, činjenica je da postoje određeni interesi i ciljevi koji se mogu ostvariti jedino udruživanjem država. Iz tog razloga osnivaju se međunarodne organizacije u kojima države, uz poštivanja njihove ravnopravnosti i nepriznavanja nikakve više vlasti, zajednički donose odluke bitne za ostvarenje pojedinih važnih ciljeva i interesa kao faktora njihovog udru - živanja (Račić i Dimitrijević, 1988: 2; Dimitrijević et al., 2005: 103; Slomanson, 2005: 118).

Ciljevi zbog kojih se osnivaju međunarodne organizacije mogu biti, npr., očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti (kao što je OUN), borba protiv siromaštva (kao što je Grupacija svjetske banke), trgovina (Svjetska trgovinska organizacija), unapređenje demokracije i ljudskih prava (Vijeće Evrope) i sl.

U obavljanju svojih zadataka međunarodne organizacije imaju određenu samostalnost u odnosu na svoje članice (Dimitrijević et al., 2005: 105). Kada se sve ovo ima u vidu, međunarodne organizacije onda predstavljaju multilateralnim ugovorima osnovane trajne oblike institucionalizovanog opštenja tri ili više država, s posebnim statusom i stalnim organima, a u okviru kojih se, na način predviđen statutima i drugim osnovnim dokumentima organizacija, odvijaju procesi multilateralnog pregovaranja i zajedničkog odlučivanja država članica u odgovarajućim oblastima međunarodne saradnje (Račić i Dimitrijević, 1988: 12, Slomanson, 2007: 118).

2. METODOLOŠKI OKVIR RADA

2.1. Problem istraživanja

Iako su bitna faktor međunarodnih odnosa, međunarodne organizacije, a posebno Ujedinjene nacije, u pogledu situacije u Bosni i Hercegovini nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, bile su suočene sa brojnim izazovima. Potrebe u Bosni i Hercegovini u provođenju Dejtonskog mirovnog sporazuma zahtijevale su angažovanje brojnih regionalnih organizacija (NATO-a, OSCE-a...).

Imajući to u vidu, fokus problemske situacije bio je impliciran nedostatkom ili nepotpunošću informacija, pa i protivriječnih saznanja o djelovanju i uticaju međunarodnih organizacija na sigurnost Bosne i Hercegovine.

Zahtjev za sistematičnost problema istraživanja odnosit će se na potrebu da se na planski, organiziran i sadržajan način pristupi istraživanju kako bi se osiguralo prikupljanje i prezentiranje teorijsko-empirijskih pokazatelja na prostoru Bosne i Hercegovine, ali i sa drugih prostora koji imaju direktan ili indirektan uticaj na tematski okvir teme ovoga rada. Na osnovu principa objektivnosti iskazane su mogućnosti da će istraživanje biti provedeno nepristrasno, oslobođeno emocionalnog efekta i iracionalnih primjesa koji su često pristuni kod sudionika u procesima vezanim za projekte međunarodnih organizacija.

Problem ovog rada predstavlja način na koji međunarodne organizacije mogu uticati na sigurnost u Bosni i Hercegovini. Najznačajnija problemska pitanja ovog rada svakako će se ticati pitanjima: U čemu se manifestira politički aspekt sigurnosti Bosne i Hercegovine? Šta predstavlja ekonomsko-finansijski aspekt u sigurnosti Bosne i Hercegovine? Da li je sigurnosno-vojni aspekt integrativni element ili kočnica na unutarnjem ili međunarodnom planu, a u vezi s tim učinak ili propusti mirovne misije EUFOR-a? Da li je djelovanje u okviru društvenog aspekta (pomirenje, proces povratka izbjeglih i raseljenih osoba, obnova kulture, religije) uticalo na sigurnost Bosne i Hercegovine? U kojoj mjeri postoje inicijative u okviru ekološkog aspekta sigurnosti, a naročito u procesu upravljanja deminiranjem i zaštiti od mina i NUS-a? Na koji način saradnja Bosne i Hercegovine sa Ujedinjenim nacijama mogu uticati na globalnu sigurnost? Da li NATO, kao jedan

predstavnik međunarodnih organizacija može uticati na zajedničku sigurnost u Bosni i Hercegovini? Na koji način Evropska unija može da utiče na kooperativnu sigurnost? Da li predstavnici OSCE-a mogu da utiču na sveobuhvatnu sigurnost u Bosni i Hercegovini? Koje međunarodne organizacije utiču na suzbijanje korupcije u Bosni i Hercegovini, te na taj način utiču i na sigurnost?

Problematika ovog rada će se baviti pitanjima savremene sigurnosti i stepenu zaštićenosti pojedinca, njegovih dobara i zajednice u savremenom, informatičkom dobu. U radu će se razmatrati uslovi i faktori koji su doveli do stvaranja i razvoja humanijeg pristupa sigurnosti.

2.2. Predmet istraživanja

Proces ulaska Bosne i Hercegovine u euroatlantske međunarodne organizacije je kompleksan i naporan, kako sa stanovišta višestrukih zahtjeva koji se od relevantnih organizacija postavljaju državnim strukturama Bosne i Hercegovine i koji se trebaju ispuniti da bi se u praktičnom smislu mogao definirati način i momenat ulaska Bosne i Hercegovine u pomenute organizacije, tako i sa stanovišta kompleksnosti unutrašnjih prilika u Bosni i Hercegovini, u kojima se postavljene uslovi trebaju prihvatiti i ostvariti.

Međunarodne organizacije su u Bosni i Hercegovini zastupljene u velikom broju institucija koje imaju različite misije, veličinu i strukturu, te saraduju sa različitim ustanovama države Bosne i Hercegovine. One vrše mnoge korisne funkcije unutar sistema temeljenog na suverenosti država. Temeljna im je funkcija u omogućavanju saradnje među državama u područjima u kojima je saradnja na korist svih ili većine uključenih država (LeRoy Bennett, Oliver, 2004).

U široj obradi predmeta istraživanja rada, ovaj rad će biti fokusiran na spoznavanje svih uslova i faktora koji su doveli do prvenstveno kreiranja međunarodne organizacije i njenog uticaja na sigurnost u svijetu, predstavljenih kroz različite pristupe i kategorije međunarodnih organizacija. U užem fokusu predmeta istraživanja rada će biti stanje u kojem međunarodne organizacije utiču na sigurnost Bosne i Hercegovine. Predmet istraživanja rada svakako jeste i značaj koji međunarodne organizacije imaju a koje mogu da se odraze na cjelokupno stanje u Bosni i

Hercegovini koja se tiče sigurnosti, te usporedbe sa veoma pozitivnim i uspješnim primjerima uloge i uticaja međunarodnih organizacija u svijetu.

2.3. Kategorijalno pojmovni sistem

Sigurnost – uopćeno podrazumijeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države, svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja a naposljetku, sigurnost podrazumijeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kosmičkom i planetarnom nivou života uopšteno, ljudskog roda u cjelini (Beridan, 2009).

Nacionalna (državna) sigurnost – mjere i upravne radnje koje se poduzimaju u cilju otkrivanja, praćenja i sprječavanja djelatnosti usmjerenih protiv države i naroda, odnosno na rušenje ustavom utvrđenog poretka. Vrše je stručne službe, ministarstva unutarnjih poslova države, tajne službe, agencije (Beridan, 2009).

Sigurnosna politika – u širem smislu obuhvata način razmišljanja i definiranja - stavova prema različitim prijetnjama u prirodi, društvu i među društvima. U užem smislu predstavlja skup svih mjera, djelatnosti i postupaka namjenjenih uspostavi i djelovanju sistema nacionalne sigurnosti. Sigurnosna politika u užem smislu stvara koncept mehanizma i sredstava kojim ostvaruje unutrašnju i spoljnu sigurnost društva i predstavlja konkretizaciju sigurnosne politike u širem smislu (Cikotić, 2013).

Sigurnosna pravna regulativa – obuhvata ustavnu, zakonsku i podzakonsku materiju, koja sa stanovišta ovlaštenja i odgovornosti propisuje i uređuje rad svih sigurnosnih struktura, kao i društva u cijelini u smislu funkcioniranja sistema sigurnosti i ostvarivanja funkcije sigurnosti države. Pravna regulativa sistema sigurnosti obuhvata ustav, odnosno njegove odredbe koje se odnose na sigurnost, zakone koji tretiraju tu materiju na nivou države, kao i sva podzakonska akta kojima se preciznije propisuje i uređuje funkcioniranje i rad pojedinih sigurnosnih struktura ili funkcija (Cikotić, 2013).

Sigurnosna struktura – je specifična za svaku pojedinačnu državu. Namjenjena je ostvarivanju sigurnosti na razini cjelokupnog društva. Najveći broj država ima dva zajednička elementa ove strukture – odbranu i unutrašnju sigurnost. Oružane snage i civilna odbrana (dominantno civilna zaštita) predstavlja temeljne elemente odbrambene strukture. Policija, obavještajne službe, inspeksijske službe, carina i drugi strukturni elementi formalne državne kontrole ostvaruju funkcije unutrašnje sigurnosti (Cikotić, 2013).

Institucije privatnog sektora sigurnosti – predstavlja područije koje svjedoči o novim trendovima razvoja sigurnosnog sistema savremen države. Obuhvataju različite privatne agencije koje se bave zaštitom ljudi i dobara te višestruke oblike detektivske djelatnosti (Cikotić, 2013).

Sigurnosno samoorganiziranje civilnog društva – ovde spadaju različiti oblici spontanog sigurnosnog samoorganiziranja društvenih skupina (interesnih, prostornih i sl.) na temelju prirodnog prava svakog pojedinca na samoodbranu, samozaštitu i samopomoć (Cikotić, 2013).

Međunarodna organizacija – predstavlja organizirani sistem odnosa između njenih članica, karakteriziran u postojanju njenih organa, kao središtima odlučivanja i preko kojih djeluje kao subjekt međunarodnih odnosa i međunarodnog prava (Smajić, 2011).

Međunarodna zajednica – univerzalistički kocept koji predstavlja podjeljenu viziju, boljeg svijeta za sve ljude i izrazu toga u međunarodnom pravu, međunarodnim institucijama, nesebičnim humanitarnim akcijama (Beridan, 2013).

Država – u širem smislu teritorijalno okružena politička zajednica naroda i građana (državljana), osnovni oblik političkog samoorganiziranog društva u cilju zaštite njegovih vitalnih političkih, ekonomskih i sigurnosnih te drugih interesa. U užem smislu, organizacija vlasti koja služi za učvršćenje i odbranu političkog i ekonomskog poretka oličena kroz vladajuću strukturu i državni aparat koji djeluje u njeno ime i na ostvarivanju njenih funkcija (Beridan, 2013).

Međunarodni ugovor – svaka vrsta pisanog akta i usmeno iskazane (usaglašene) volje najmanje dva subjekta međunarodnog prava (država), kojim ti subjekti (ugovorene strane) namjeravaju da

urede međusobne odnose. To je i opći naziv za sve međunarodne sporazume, konvencije, protokole, povelje, deklaracije... Predstavlja jedan od izvora međunarodnog prava (Beridan, 2013).

Stalni organ – stalni organi međunarodne organizacije kao njezin konstitutivni element zapravo su izraz insitucionalizacije međudržavne saradnje kojom je takva organizacija nastala. Oni su dokaz institucionalizacije međunarodne saradnje njezinih članova koja je ustvari bit međunarodne organizacije pa tako i razlikuju međunarodnu organizaciju od, primjerice, tek periodičkih sastanaka država okupljenih oko nekog cilja (Lapaš, 2011) .

Oblast djelatnosti – to je konstitutivni element. Oblast djelatnosti opredjeljuje karakter same organizacije. U oblast djelatnosti međunarodne organizacije ulaze pitanja od međunarodnih interesa (Lapaš, 2011).

Poseban status – to uključuje pravo zaključivanja međunarodnih ugovora, kao i sistem privilegija i imuniteta (predstavnik država članica i same međunarodne organizacije) (Lapaš, 2011).

Međunarodna sigurnost – označava stanje u kojem država ili države nemaju strah od agresije ili ugroženosti nacionalnih interesa, društva, državnog teritorija i državnih institucija, od strane druge ili drugih država (Gracin, 2017).

Međunarodno javno pravo - Međunarodno javno pravo se može opisati kao cjelina koju čine dva dijela: tradicionalni dio čini pravo koje uređuje odnose koordinacije i saradnje članica međunarodnog društva – uglavnom država i organizacija koje su države stvorile – i novi dio koji čini ustavno i administrativno pravo međunarodne zajednice šest milijardi ljudskih bića. Iako ovaj drugi dio nastoji da prevaziđe tipični tradicionalni relativizam međunarodnog prava, struktura međunarodnog prava i dalje ostaje suštinski različita od strukture svakog unutrašnjeg pravnog poretka, u osnovi zbog toga što je društvo na koje se ono primenjuje i koje ga je stvorilo, uprkos svim savremenim tendencijama, neuporedivo manje struktuirano i formalno organizovano, od društva bilo koje nacionalne države (Sasoli, Buvije, 1999).

Međunarodno humanitarno pravo - Međunarodno humanitarno pravo (MHP) može se definisati kao grana međunarodnog prava koja ograničava upotrebu nasilja u oružanim sukobima tako što: (a) štiti one koji ne učestvuju¹ ili više ne učestvuju² neposredno³ u neprijateljstvima; (b) ograničava nasilje na neophodnu meru da bi se postigao cilj sukoba, a koji – nezavisno od razloga ratovanja – može biti samo slabljenje vojnog potencijala neprijatelja (Sasoli, Buvije, 1999).

Tako država koja se bori u samoodbrani samo slabi vojni potencijal neprijatelja u dovoljnoj mjeri da zaštiti svoju nezavisnost; država agresor samo slabi vojni potencijal države koja se brani u dovoljnoj mjeri da joj nametne svoju političku volju; vladine snage koje učestvuju u nemeđunarodnom oružanom sukobu ratuju samo da bi savladale naoružane odmetnike, a naoružani pobunjenici da bi uklonili kontrolu vlade u državi (ili njenom dijelu) koju oni žele da kontrolišu.

Da bi se rat dobio nije neophodno pobiti sve neprijateljske vojnike; dovoljno je zarobiti ih ili na drugi način navesti da se predaju. Nije neophodno naškoditi civilima već samo borcima. Nije neophodno uništiti neprijateljsku zemlju, je već samo okupirati je. Nije neophodno uništiti civilnu infrastrukturu, već samo objekte koji služe oružanom otporu.

2.4. Ciljevi istraživanja

2.4.1. Naučni cilj

Proizilazi iz nedvojbene i na iskustvu potvrđene spoznaje da se sigurnost jedne države u sveobuhvatnim aspektima svog opsega pojavljuje kao društveni fenomen koji ima uticaj na razvoj savremenih međunarodnih odnosa.

Općenaučni pristup sigurnosti i sigurnosnim studijama u cjelini, polazi od elaboracije ovog značajnog segmenta kroz socijologiju, polemologiju, politologiju, međunarodno pravo i druge naučne discipline koje su se bavile ili bave sigurnošću.

¹ Na primjer, civile.

² Na primjer, one koji su se predali (i.e., u međunarodnim oružanim sukobima, ratne zarobljenike) ili koji ne mogu više učestvovati (kao što su ranjenici i bolesnici).

³ Ako se međunarodnim humanitarnim pravom želi zaštititi bilo ko, onda se učešćem ne može smatrati svaki slučajni doprinos ratnim naporima, već samo onaj doprinos kojim se izvršava krajnji element u uzročno-posljedičnom lancu, tj. upotreba vojne sile.

Primaran cilj ovog istraživanja je naučno opisivanje, naučno otkriće te naučno objašnjenje. Naučni cilj ovog istraživanja jeste da se putem do sada naučno verifikovanih saznanja, prikaže na koji način međunarodne organizacije mogu uticati na sigurnost Bosne i Hercegovine. Također naučni cilj podrazumjeva i naučno istraživanje uloge međunarodne organizacije u Bosni i Hercegovini i njene uloge u samoj sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Istražit će se i naučno sagledati sljedeće teorijsko polazište:

- Omogućavanje saradnje među državama u područjima u kojima je saradnja na korist svih ili većine uključenih država. Međunarodne organizacije predstavljaju forume na kojima ne samo da se mogu postići načelne odluke o saradnji, već uključuju i administrativne mehanizme za pretakanje takvih odluka u konkretno djelovanje.
- Učinak mirovne misije UNMIBH-a pokazao je da sigurnosno-vojni aspekt predstavlja važan integrativni element na unutarnjem ili međunarodnom planu ;
- Doprinos sigurnosti u Bosni i Hercegovini kroz unapređenje društvenog aspekta sigurnosti (povratak izbjeglih i raseljenih osoba, kultura, religija i drugo) sa ciljem izgradnje pomirenja i razvoja povjerenja ;
- U uvjetima savremenih međunarodnih odnosa modalitet provođenja mirovne misije u Bosni i Hercegovini može biti urnek (obrazac) Ujedinjenim nacijama za uspostavljanje, očuvanje i izgradnju mira i sigurnost u drugim kriznim područjima u svijetum, a posebno u područjima višetničkih zajednica i multikulturalnih društava ;
- Bosna i Hercegovina, zbog svoje složenosti i specifične pozicije, geostrategijskog položaja, može izglednu perspektivu graditi samo na osnovama unutarnje i posebno vanjske integritiranosti u evroatlanske organizacije.

2.4.2. Društveni cilj

Zasnovan je na sagledavanju stanja sigurnosti Bosne i Hercegovine i osvjetljavanju bosanskohercegovačke društvene stvarnosti, te elaboraciji pretpostavki i prepreka za izgradnju njene sigurnosti. Društveni cilj ovog rada jeste prije svega upoznavanje šire javnosti o nastanku većeg broja međunarodnih organizacija sa kojima Bosna i Hercegovina ima saradnju, te na koji način međunarodne organizacije mogu da utiču na sigurnost Bosne i Hercegovine. Za Bosnu i Hercegovinu, i kao državu i kao društvo, od neizmjerne je važnosti da se upozna i razumije koncept

rada međunarodnih organizacija, jer su upravo građani Bosne i Hercegovine zapostavljeni u sigurnosnom, te na ovaj način se mogu informisati u procesu razvoja bosanskohercegovačkog društva u cjelini.

2.5. Sistem hipoteza

2.5.1. Generalna hipoteza

Međunarodne organizacije koje ostvaruju svoj uticaj na prostoru države Bosne i Hercegovine, ostvaruju društveni uticaj na sigurnost Bosne i Hercegovine, kako svojim djelovanjem, tako i nedjelovanjem.

2.5.2. Posebne hipoteze

1. Međunarodne organizacije predstavljaju pozitivan iskorak u kreiranju nove sigurnosne paradigme i diskursa u savremenim sigurnosnim studijama.
2. Nivo provedenih reformi u domenu odbrane, Bosnu i Hercegovinu je učinilo relevantnom u međunarodnim sigurnosnim relacijama.
3. Zajednički ciljevi kojima međunarodne organizacije teže, te dobra organizacija rada međunarodnih organizacija utiču na poboljšanje nivoa sigurnosti Bosne i Hercegovine.

2.6. Metode istraživanja

Zbog toga što se radi o istraživanju naučnog i empirijskog karaktera, u ovom radu koristit ćemo opštenaučne metode.

Tokom izrade projekta koristit ćemo **hipotetičko-deduktivnu metodu**, koja predstavlja najpouzdaniju opštenaučnu metodu, zbog svoje povezanosti s drugim metodama, te zbog toga što nameće stabilne i precizno utvrđene procedure istraživanja.

Ostale metode koje smo također koristili tokom izrade ovog rada su:

- **metoda analize sadržaja dokumenata,**
- **statistička metoda,**
- **metoda klasifikacije,**
- **metoda deskripcije,**
- **historijska metoda i**
- **metoda sinteze.**

2.7. Opravdanost istraživanja

Znanstvena opravdanost ovog istraživanja proizilazi iz očekivanja da će doprinijeti produblivanju i proširivanju znanstvenih saznanja o samoj ulozi međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini, ali i na području šire sigurnosti. Normativnom obradom rezultata istraživanja unaprijedili bi se i doktrinarni stavovi o doprinosu međunarodnih organizacija na sigurnost Bosne i Hercegovine. Rezultati istraživanja bi mogli ukazati na neophodnost izvjesnih promjena naročito u teorijskim postavkama i dati usmjerenja o lakšim prevazilaženjima problemskih sadržaja. Rezultati ovog istraživanja mogu biti podstrek i drugim istraživačima za nova istraživanja u ovom području, čime bi predmet istraživanja bio još svestranije i sveobuhvatnije sagledan u teoriji i praksi.

2.8. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremenska odrednica predmeta istraživanja ovog magistarskog rada fokusira se na period nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma pa sve do danas.

Prostorno određenje predmeta istraživanja ovog rada u prethodno navedenom periodu će biti fokusirano na teritoriju države Bosne i Hercegovine.

PRVI DIO

I Međunarodna sigurnost i uloga međunarodne organizacije u okviru te sigurnosti

1. Shvatanje pojma sigurnosti

Povijesno gledano, sigurnost je osnovna vrijednost međuljudskih odnosa, čije se osiguravanje institucionalizira pojavom suverene države i sistema država na globalnoj razini. Za Thomasa Hobbesa sigurnost je najosnovnija vrijednost na kojoj je čovječanstvo gradilo svoje individualne i kolektivne živote. I na današnjem stepenu društvenog razvoja sigurnost je imanentni element opstanka i djelovanja pojedinca, društva/države i međunarodnog sistema. U sva tri spomenuta entiteta radi se o tome da u okolini iz koje dolaze opasnosti nastoje osigurati stanje sigurnosti odnosno uravnoteženoga međusobnog opstanka u užem i širem okviru (npr. pojedinac u odnosu prema drugim pojedincima i državi; država u odnosu prema drugim državama i međunarodnom sistemu). Stoga je današnje shvatanje pojave sigurnosti nužno holističko (cjelovito), što uključuje sve aspekte čovjekova opstanka i djelovanja u društvu (npr. ekonomsko, socijalno, političko, obrazovno, komunikacijsko-informacijsko, odbrambeno i dr.) i sve razine njegova povezivanja i oblike društvenog organiziranja (regionalno, nacionalno, međunarodno i svjetsko). Sigurnost se, dakle, odnosi i na pojedinca, društvo/državu u cjelini, a isto tako i na međunarodni sistem (Davorin, 2014).

Premda je zadovoljavanje sigurnosne potrebe pojedinačnog entiteta nedjeljivi dio cjeline, među spomenutim entitetima pritom nema harmonije. U tom se okviru savremena sigurnosna paradigma prema vani tretira u obliku četiriju osnovnih konceptualnih okvira, i to:

1. individualne sigurnosti,
2. nacionalne sigurnosti,
3. međunarodne sigurnosti i
4. globalne sigurnosti.⁴

⁴ U okviru studija o sigurnosti danas se pojavljuje čak pet različitih i međusobno povezanih pristupa, odnosno sigurnosnih koncepata, i to: 1. nacionalni (National), 2. međunarodni (International), 3. regionalni (Regional), 4. transdržavni (Transstate) i 5. globalni (Global) pristup. O tome više u Schultz, Richard H. Jr., Godson, Rob, Quester, George H., (eds.) (1997.), Security Studies for the 21st Century, Washington, London: Brassey's, str. 2.

Pojedinac najneposrednije osjeća prije svega svoje individualne potrebe, pa je tako i s potrebom za sigurnošću. U slučaju kad je ona zadovoljena, omogućeni su mu kvalitetan opstanak i razvoj. Individualna je sigurnost uvijek relativna, jer ovisi o namjerama i postupcima drugih članova savremenog društva, koji mogu pridonositi sigurnosti drugih ili ih ugrožavati.

Kad je riječ o nacionalnoj sigurnosti, radi se o nastojanju nacionalne države da osigura svim članovima društva sigurnost pred ugrožavanjem izvana (intervencije, napadi, okupacija, blokada i dr.) i unutar društva (ugrožavanje reda i mira, kriminal i dr.). Hobbes je rješenje problema individualne sigurnosti u tzv. prirodnom stanju (gdje je sloboda pojedinca u prilikama “svi protiv svih” bila ispred njegove sigurnosti) vidio u uspostavljanju samostalne države, koja bi trebala osigurati unutarnji poredak i mir, te odbranu od napada izvana. Rješavanjem problema individualne sigurnosti ujedno se stvara dilema nacionalne sigurnosti u odnosima među nezavisnim državama.

Stanje međunarodne anarhije odnosi se na nepostojanje naddržavnog autoriteta vlasti i na postojanje suverenih država, gdje svoju sigurnost svaka od njih osigurava na račun drugih. Novo “prirodno stanje” u odnosima među državama Hobbes je opisao ovako: “Kraljevi i predstavnici suverene vlasti zbog neovisnosti stalno su ljubomorni jedni na druge i u položaju gladijatora koji usmjeravaju oružje jedni na druge... te prikupljaju informacije o susjedima, što je sve ratno stanje.”⁵

Odnos između individualne i nacionalne sigurnosti nije jednosmjernan u smislu da bi se nacionalna sigurnost automatski pretvarala u individualnu sigurnost. Pritom su moguće dvije osnovne situacije, i to: 1. kad država osigurava opće uvjete za individualnu sigurnost svojih građana, a njezina je nacionalna sigurnost ugrožena iz anarhičnoga međunarodnog okruženja, i 2. kad je u okviru međunarodnoga sigurnosnog poretka državama osigurana nacionalna sigurnost (barem vanjski aspekt) u odnosu s drugim državama, ali su građani neke države (ili barem dio njih) individualno ugroženi, bilo u međusobnom odnosu, bilo da ih ugrožavaju država ili njezine institucije (vlada, parlament i dr.) koje, primjerice, ne osiguravaju prikladan pravno-politički okvir, važan za osobnu sigurnost građana.

⁵ Hobbes Thomas, *Leviathan*, Basil Blackwell, Oxford, 1946.

U obje opisane situacije radi se o tome da pojedincu nisu istovremeno osigurane individualna (osobna) i nacionalna sigurnost. Nacionalna je sigurnost danas političko i osobno dobro, koje se u razvijenim industrijskim zemljama ostvaruje kao osnovno pravo čovjeka. Država se brine ne samo prihvaćanjem odgovarajućeg zakonodavstva, npr. kaznenoga, nego i angažiranjem cjelokupne nacionalne sigurnosne strukture. Ta nacionalna sigurnosna struktura izražava sposobnost države da zaštiti vrijednosti svoga društva pred vanjskim i unutarnjim ugrožavanjem i da osigura opće uvjete društveno-gospodarskog razvoja, socijalnoga, ekološkog i drugih blagostanja svojih građana. Ovo posljednje pozitivno je ili razvojni element individualne i nacionalne sigurnosti, koji uprkos tome što ima svoje početke već rano u povijesti (npr. Magna Carta Libertatum — 1215., Bill of Rights — 1698. i dr.), ponovno je dobilo važnost tek okončanjem hladnog rata u Europi.

Naime, u razdoblju od završetka Drugog svjetskog rata do kraja hladnog rata, što ga karakteriziraju, prije svega, radikalne društvene promjene u Srednjoistočnoj Europi u godinama 1989.-1990. i raspad Sovjetskog Saveza krajem 1991. godine, bio je na snazi realistički koncept nacionalne sigurnosti, koji je proizlazio iz sljedećih osnovnih premisa: 1. nacionalna sigurnost osnovno je pravo suverenih država koje proizilazi iz “prirodnog” prava na samoobranu, 2. koncept međunarodnih odnosa sistem je država anarhične prirode, 3. osiguravanje nacionalne sigurnosti djelatnost je razvijanja i upotrebe oružanih snaga za odbranu i odvracanje prijetnji iz međunarodnog okruženja i 4. osnovne su zadaće državnika odvracanje vanjskih neprijatelja te odbrana države i građana (Davorin, 2014).

Okončanjem hladnog rata koncept vanjskih neprijatelja zamjenjuje se konceptom izvora ugrožavanja, koji su posljedica djelovanja različitih ugrožavanja tih činilaca u prirodi, društvu i u odnosima među nacionalnim državama, a koncept nacionalne sigurnosti sadržajno se proširuje spoznajom da je sigurnost pojedinaca, njihove kulture i prirode sastavni dio nacionalne sigurnosti, što je ostvaruju država i civilno društvo na temelju javnoga, odgovornog i međusobno nadziranog djelovanja. Pritom se osiguravanje sigurnosti građana shvaća kao ostvarivanje osnovnoga čovjekova prava, za koje vrijede načela univerzalnosti i neutralnosti. Spomenuta dva načela potvrđuju se procesima internacionalizacije i globalizacije, a zasnivaju se na spoznaji da su prava čovjeka neotuđiva i neporeciva i da su kao takva neovisna o subjektivnoj prosudbi zakonodavaca u pojedinim zemljama (Grizold, 1996). Savremena nacionalna sigurnost uključena je u šire

međunarodno okruženje, gdje je odgovornost za osiguravanje sigurnosti osim država i njihovih saveza sve više domena i globalnoga međunarodnog sistema.

Dok su koncepti individualne i nacionalne sigurnosti zasnovani na pretpostavci o izvorima ugrožavanja, na jednoj strani, i ugroženom subjektu na drugoj, prijetnje međunarodnoj sigurnosti dolaze iznutra (tj. od drugih država članica međunarodnog sistema). Ta je misao, između ostaloga, izražena u Povelji UN u obliku pretpostavke o postojanju međunarodne sigurnosne zajednice, kojoj pripadaju sve države, što su ujedno dužne poštovati sve njezine vrijednosti i norme. Države koje ne poštuju te vrijednosti i norme, smatraju se kršiteljicama međunarodnih normi i u tom su smislu izvori ugrožavanja. Prema tome, međunarodna je sigurnost unutarnji sigurnosni problem sistema država i svijeta kao cjeline i kao takva kolektivno je dobro međunarodnoga globalnog društva, a ne samo dobro pojedine države ili saveza država.

Premda postojeći međunarodni sistem svojim članicama osigurava vanjski suverenitet (na temelju načela o zabrani agresije i intervencije), ipak sve države nisu jednako sposobne i uspješne u osiguravanju općih uvjeta za osobnu sigurnost svojih građana. Stoga se postavlja legitimno pitanje o tome treba li međunarodni sistem osiguravati i neposrednu individualnu sigurnost ljudi, bez obzira na njihovo državljanstvo. Odgovori na spomenuto pitanje, koje se tiče problema zamjene tradicionalnog koncepta nacionalne sigurnosti alternativnim konceptom pozitivne sigurnosti savremenog čovjeka i društva, mogu biti i potvrdni i negirajući. Pogledajmo najprije na čemu se zasniva pozitivan odgovor na spomenuto pitanje. Zagovaranje koncepta individualne sigurnosti kao međunarodnog pitanja može proizaći iz dvaju međusobno povezanih kulturno-civilizacijskih načela, koja u savremenom međunarodnom sistemu postaju sve uvaženija, a to su: 1. međunarodno poštivanje prava čovjeka, koje ograničava suverenost savremenih nacionalnih država na području sigurnosti i kvalitete života i 2. ocjenjivanje vjerodostojnosti savremene države kao subjekta međunarodnih odnosa s obzirom na prihvaćanje demokratskih načela u njezinu unutarnjem razvoju i razvoju odnosa s drugim međunarodnim subjektima.

Nakon 1945. godine međunarodni je sistem postupno prihvatio norme međunarodnoga poštivanja prava čovjeka. Među važnije međunarodne dokumente o pravima čovjeka ubrajaju se: Opća deklaracija UN o pravima čovjeka, Američka deklaracija o ljudskim pravima i dužnostima, Europska konvencija o pravima čovjeka, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, Afrička povelja o pravima čovjeka i naroda, Helsinški završni dokument i dr. Poštivanje prava čovjeka postalo je važnim elementom djelovanja savremene liberalne demokratske države (Davorin, 2014).

Nakon 1989. godine koncept poštivanja ljudskih prava dobiva uočljiviju važnost u praksi sve većeg broja država. Tako, primjerice, zemlje srednjoistočne i jugoistočne Europe moraju, kao uvjet za uključivanje u gospodarsko-političke i sigurnosne institucije nekadašnje Zapadne Europe, osigurati poštivanje Povelje UN i načela Opće deklaracije o pravima čovjeka, a i drugih kulturno-civilizacijskih načela o poštivanju ljudskih prava i pravne države. Prilikom učlanjivanja u program Partnerstvo za mir (PfP) NATO-saveza države najprije potpisuju Okvirni dokument (Framework Document), koji ih obvezuje na ispunjavanje načela i normi Povelje UN i Opće deklaracije o pravima čovjeka, a isto tako i na suzdržavanje od prijetnji i/ili uporabe sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti bilo koje države, na poštivanje postojećih granica i rješavanje sporova mirnim sredstvima (NATO Handbook, 1995.: 266).

Komisija za globalnu vladavinu predstavila je savremeni koncept globalne sigurnosti, koji proizilazi iz spoznaje da koncept sigurnosti, što se usredotočuje isključivo na zaštitu države, predstavlja zanemarivanje interesa ljudi, koji su građani neke države i u čije se ime ostvaruje njezina suverenost. Svi ljudi, ništa manje nego sve države, imaju, dakle, pravo na siguran opstanak, a sve su države dužne zaštititi to pravo.⁶

Procesi internacionalizacije i globalizacije stvorili su stanje u kojem se međunarodni sistem shvaća ne samo kao sistem država, nego i kao društvo nacija. U tom je kontekstu demokratija uvjet za članstvo u cijelom nizu zapadno usmjerenih međunarodnih organizacija. Na primjer, odanost demokratiji ključni je element širenja NATO-saveza u Srednjoistočnu Europu i uređivanja odnosa s Rusijom. Prihvatanjem Pariške povelje (Charter of Paris, 1990.) demokratija je postala osnovnim uvjetom za sudjelovanje europskih zemalja u odlučivanju o sigurnosno-političkim pitanjima u Europi kao cjelini. S druge strane, negiranje mogućnosti provedbe koncepta individualne

⁶ Our Global Neighbourhood (1995.): The Report of the Commission on Global Governance. Oxford: Oxford University Press, str. 81-84.

sigurnosti posredstvom međunarodnog sistema zasniva se na načelima što vrijede u postojećoj međunarodnoj zajednici, a to su: 1. jednakost svih suverenih država i posljedično zabrana ne samo kolonijalizma nego i svih oblika nametnutog paternalizma preko granica suverenih država i 2. vrijednost međunarodnog poretka, koja u slučaju konflikta povijesno postavlja suverenost države iznad čovjeka pojedinca (Davorin, 2014).

Međunarodni poredak tradicionalno je uspostavljen kao poredak sistema država. Zbog toga su državni suverenitet i nemiješanje u unutarnje poslove država još uvijek prevladavajuće norme međunarodnih odnosa. Opće priznavanje osiguranja individualne sigurnosti posredstvom međunarodnog sistema značilo bi odbacivanje spomenutih dviju normi, što bi posljedično temeljito izmijenilo postojeći međunarodni sistem. To bi, prije svega, zahtijevalo primjerene radikalne organizacijsko-institucionalne promjene, kao što je, npr., priznavanje prava na interveniranje u unutarnja pitanja savremenih nacionalnih država.

1.2. Međunarodna sigurnost

Međunarodna sigurnost pretpostavlja dvije međusobno povezane institucije, i to ravnotežu moći i sporazum velikih sila. Premda su oba koncepta već dugo poznata (Westfalski kongres 1648. i Bečki kongres 1815.), u razdoblju između dva svjetska rata njihovo je djelovanje bilo onemogućeno. Dok ravnoteža moći, kao institucionalni koncept, naglašava vrijednosti pluralizma i društva država na globalnoj razini nasuprot hegemonizmu država ili imperija, u konceptu sporazuma velikih sila sadržana je ideja o sudjelovanju velikih sila u osiguravanju međunarodnog mira i sigurnosti (Gracin, 2017).

Bilo kako bilo, primarnu odgovornost za osiguravanje međunarodnog mira i sigurnosti očito imaju velike sile, jer su već po definiciji u položaju (zbog društveno-ekonomskih, znanstveno-tehnoloških, vojnih i drugih potencijala) da mogu ozbiljno ugroziti međunarodnu sigurnost i ujedno spriječiti njezino ugrožavanje. Povijesna iskustava pokazuju da je ključni problem međunarodnog sistema osigurati da velike sile budu na strani zaštitnika međunarodnog prava i međunarodne sigurnosti, a ne na strani njihovih kršitelja.

Odgovornost za osiguranje međunarodne sigurnosti definirana je u Povelji UN, osobito u VII. poglavlju, gdje je određeno da Vijeće sigurnosti utvrđuje ugrožavanje mira, kršenje mira ili akte agresije i odlučuje o mjerama potrebnima za očuvanje ili ponovno uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti. U tom su tekstu sadržane ključne ideje i pretpostavke koncepta međunarodne sigurnosti, a to su:

1. početak funkcioniranja sporazuma velikih sila (pet stalnih članica Vijeća sigurnosti UN);
2. pretpostavka o međunarodnom miru i sigurnosti kao temeljnoj kulturno-civilizacijskoj vrijednosti globalne ljudske zajednice (njezin je zaštitnik Vijeće sigurnosti UN);
3. tvrdnja da se svaki postupak države ili skupine država, koji bi ugrožavao međunarodni mir i sigurnost, tiče međunarodnog društva (sistema) kao cjeline;
4. pretpostavka o tome da VS UN mora aktivno potražiti način i sredstva za uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti kad su ovi narušeni (čl. 41 i 42 Povelje UN).

U Povelji UN sadržane su, dakle, ključne ideje i pretpostavke osiguravanja međunarodne sigurnosti, koje su izraz postojeće heterogenosti međunarodnog sistema, u kojemu postoje barem tri skupine država, i to:

- 1. skupina država u kojima je sigurnost ograničena na neintervenciju, a države je osiguravaju poštivanjem načela Povelje UN;
- 2. skupina u kojoj je velika većina država, koje prihvaćaju koncept nacionalne i međunarodne sigurnosti, utemeljen na sposobnosti država i/ili njihovih saveza za osiguravanje vlastite obrane i potpore postojećem međunarodnom poretku;
- 3. skupina država koje u provedbi koncepta nacionalne i međunarodne sigurnosti uzimaju u obzir i humanističke i individualne dimenzije.

U sigurnosnom smislu današnji svijet sačinjavaju različiti elementi, koji u praksi zasad onemogućuju viši stepen integriranosti savremenih koncepta individualne i nacionalne sigurnosti, te njihovo potpuno ostvarivanje kao međunarodno priznatih i institucionaliziranih vrijednosti. O kozmopolitskom pravu na osiguravanje osobne sigurnosti u okviru međunarodnog sistema ne valja, dakle, govoriti općenito, nego locirano na pojedina svjetska područja (Zapad, Sjever), gdje su prava čovjeka i demokracija već više ili manje prihvaćene međunarodne vrijednosti.

1.3. Etnički konflikti kao prijetnja međunarodnoj sigurnosti

Rješavanje nacionalno-međunarodne sigurnosne politike nakon Drugog svjetskog rata u velikoj mjeri uključuje i elemente etničkih konflikata. Iskustva pokazuju da je u tom razdoblju velika većina međunarodnih konflikata imala etničke dimenzije. Kraj hladnog rata u Europi takve je dimenzije konflikata uglavnom preusmjerio iz međunarodnoga u nacionalni okvir pojedinih zemalja. Raspad nekadašnjih višenacionalnih europskih država — Sovjetskog Saveza i Jugoslavije — u tom je razdoblju uticao na pojavu mnogih novih žarišta etničkih napetosti i konflikata na tom području.

Dosadašnje proučavanje etničkih konflikata pokazalo je da su njihovi uzroci mnogostruki i da je svaki etnički konflikt pojava *sui generis*. Stoga svaki takav konflikt (u latentnoj ili manifestnoj fazi) treba promatrati kao studiju slučaja, gdje se uzimaju u obzir specifične okolnosti u danom vremenu i prostoru. Unatoč specifičnostima, u prirodi svih savremenih etničkih konflikata, što se mogu odvijati među formalno ravnopravnim etničkim skupinama, koje već imaju karakteristike nacije, primjećujemo zajednički element, izražen ugrožavanjem sigurnosti etničkih skupina u smislu onemogućavanja razvoja njihova kulturnog identiteta i općenito društveno-gospodarskog razvoja.⁷

Savremene države, koje na svom teritoriju imaju i etničke skupine (manjine), morale bi prilikom oblikovanja koncepta nacionalne sigurnosti posvetiti posebnu pozornost osiguravanju njihove sigurnosti. To znači da bi država, osim (osiguravanja, pružanja i ostvarivanja) sigurnosti svim građanima (dakle, i pripadnicima etničkih skupina na svom teritoriju) pred ugrožavanjem izvana i unutar svoga društva, morala pripadnicima etničkih skupina osigurati i mogućnost razvoja njihova kulturnog identiteta u okviru procesa adaptacije i priznavanja multikulturalnosti. U suprotnom slučaju, država može sama stvoriti osnovu za stalne napetosti između većine i manjine (etničkih skupina) i time iznutra ugroziti nacionalnu sigurnost. Vanjski aspekt takva potencijalnog ili stvarnog ugrožavanja nacionalne sigurnosti može se izraziti internacionalizacijom napetosti ili čak konfliktom između većine i etničke skupine (manjine) u nekoj državi.

⁷ O tome vidi više u Burton, John W. (1984.), *Global Conflict: The Domestic Sources of International Crisis*. Great Britain: Wheatsheaf Books, str. 93-94.

Postojeće međunarodnopravne norme univerzalnoga, regionalnog i bilateralnog karaktera obvezuju države, u kojima žive etničke skupine, da prilikom oblikovanja unutarnjega političko-pravnog okvira poštuju međunarodno priznate norme osiguravanja individualnih i kolektivnih prava etničkih skupina, što ovima omogućuju ravnopravno uključivanje u sva područja života i rada savremenog društva.

Uprkos univerzalnom karakteru savremenoga međunarodnog sistema, u ostvarivanju prava etničkih skupina glavnu ulogu još uvijek imaju suvremene države. Svoje poslanstvo u vezi s tim one moraju provoditi u okviru postojećih okolnosti u međunarodnome sigurnosnom okruženju, u kojemu se danas sve više ističe važnost demokratizacije i ostvarivanja prava etničkih skupina radi osiguranja unutarnjih i vanjskih aspekata nacionalne sigurnosti.

Praksa pokazuje da etnički konflikt, koji je po svojim dimenzijama u unutarnjoj nadležnosti neke države, prije ili poslije dobiva i međunarodne dimenzije. Često se, naime, događa da se u takvom konfliktu krše osnovna ljudska prava pripadnika etničke skupine, što predstavljaju važan element koncepta i prakse međunarodne sigurnosti.

1.4. Temeljni uzroci etničkih konflikata i njihov utjecaj na međunarodnu sigurnost

U stručnoj literaturi postoje različiti pokušaji razvrstavanja uzroka etničkih konflikata u savremenom svijetu. Ryan razlikuje sljedeće uzroke etničkih konflikata:

- militarizaciju,
- fizičko odvajanje,
- psihološko odvajanje,
- divinizaciju i demonizaciju,
- “upadanje u stupicu”,
- povećanu emotivnost (Ryan, 1990.: 54-61).

U slučaju procesa militarizacije u nekoj zemlji vojna struktura dobiva odlučujući uticaj na usmjeravanje društvenog razvoja u smjeru partikularnih interesa. Terorističke su akcije (Alžir) čest

odgovor na militarizaciju. U slučaju širenja konflikta između etničke većine i manjine u nekoj državi, vladajući politički režim aktivira vojsku koja potpuno mijenja dinamiku etničkog konflikta. Naime, sve dotle dok je takav konflikt u rukama policije, vladajuća ga elita može prikazivati u svjetlu manje važnog i unutarnjeg konflikta. Često se događa da zbog odjeka mobiliziranja vojske u rješavanju unutarnjega etničkog konflikta država radije provodi militarizaciju policije, a to samo još povećava napetost i eksplozivnost takvog konflikta (Enloe, 1990.: 171).

Fizičko razdvajanje između etničke većine i manjine u nekoj državi često je osnaženo tzv. mirovnom crtom ili “zelenom crtom”. Takvo razdvajanje ne odražava se samo na stambenim površinama nego i u segregaciji škola, lokala, trgovina, sportskih klubova, itd.

Većina se autora ne zalaže za crte razdvajanja kao sredstva za očuvanje mira, jer one još više kočje mirovni proces i jačaju predrasude i suprotnosti unutar sukobljenih etničkih skupina. Psihološko razdvajanje etničkih skupina unutar multietničkih država čest je uzrok fizičkog razdvajanja. U taj okvir, prije svega, spadaju stereotipi, traženje grješnog jarca i dehumanizacija. Divinizacija i demonizacija pojavljuju se onda kad je u etnički konflikt snažno upleten vjerski element.

Kad je riječ o “upadanju u stupicu”, radi se o uvjerenju da je u konfliktu već previše toga žrtvovano, a da bi se odustalo. Pritom se često rasplamsa i simbolika mučeništva. Povećana emotivnost pojavljuje se prilikom nabrojanih i drugih procesa, koji vode u etnički konflikt. Povećana emotivnost (najjednostavniji oblik iskazuje se u nacionalizmu) najčešće je pojačana snažnim strastima i fanatizmom. Etničke napetosti u multietničkoj državi ne završavaju uvijek nasiljem. McGarry i O’Leary (1993.: 4) razvili su tipologiju makropolitčkih oblika nadzora etničkih konflikata, koju čini osam tipova odnosa između temeljnih nacija i manjina, odnosno etničkih skupina: genocid, prinudni masovni transfer stanovništva, secesija (na osnovi prava nacija na samoopredjeljenje), integracija i asimilacija, hegemonistička kontrola, arbitraž (prilikom intervencije treće strane), kantonalizacija, odnosno federalizacija, konsocijativizam, odnosno dioba moći.

Dok prve četiri metode predstavljaju odstranjivanje razlika između etničkih skupina (prve dvije nužno su nasilne, a druge se dvije mogu provesti i mirnim putem), ostale četiri metode uzimaju u obzir etničke razlike i suočavaju se s pitanjem zajedničkog života u etničkoj različitosti.

Načini rješavanja etničkih konflikata (nasilni, nenasilni) uveliko ovise i o strategiji, što su je izabrale etničke skupine. A.D. Smith (1981.: 375-397) razlikuje šest osnovnih strategija etničkih skupina, i to:

- izolaciju,
- akomodaciju (prije svega migrantske skupine),
- komunalizam (riječ je o dinamičnom obliku akomodacije kojemu je cilj nadzor nad lokalnim pitanjima tamo gdje je manjina u većini),
- autonomiju (s više stepena i oblika),
- separatizam,
- iredentizam.

Etnički su konflikti suputnici razvoja globalnoga ljudskog društva, i to još od davne prošlosti. Stoga je razumljivo da je njihov uticaj na međunarodni mir i sigurnost u uvjetima globalizacije utoliko veći. Najveća je opasnost nestabilnost multietničkih država. Uništavanje etničkih skupina, koje vodi u nasilni konflikt, vrlo brzo dobiva međunarodne dimenzije, vrlo često i u obliku međunarodnog terorizma. U svakom slučaju, međunarodna zajednica reagira. Danas ona ima na raspolaganju različite oblike sprječavanja i rješavanja međunarodnih sporova. Po svom obliku etnički konflikti mogu biti međudržavni sporovi, a mogu ostati unutarnjim pitanjem države, koja u slučaju kršenja osnovnih prava čovjeka izaziva mjere međunarodne zajednice. Zaštita etničkih manjina nije u isključivoj domeni država u kojima manjine žive i stoga je jasan i interes međunarodne zajednice za etničke konflikte.

2. Uloga međunarodne organizacije u okviru sigurnosti

2.1. Teorije o međunarodnim organizacijama

Kada govorimo o međunarodnim organizacijama, riječ je zapravo o neteritorijalnim subjektima međunarodnog prava. Na temelju toga pojavile su se različite teorije koje su nastojale objasniti svrhu postojanja međunarodnih organizacija u međunarodnoj zajednici.⁸

⁸ Vidi: Lapaš, D., Pravo međunarodnih organizacija, Zagreb, 2008., str. 7-10.

2.1.1. Funkcionalistička teorija

Svrhu postojanja međunarodne organizacije u međunarodnoj zajednici ova teorija vidi u postizanju zajedničkih ciljeva, tj. interesa članova međunarodne organizacije. To je ujedno i razlog osnivanja same međunarodne organizacije. Postizanje ciljeva je temelj trajanja međunarodne organizacije, drugim riječima, međunarodna organizacija trajat će onoliko koliko članovi budu imali interes za njom. Važno je istaknuti da je porastu broja međunarodnih organizacija pridonio tehnološki napredak čovječanstva. Funkcionalistička teorija do krajnosti je razvijena od strane Davida Mitranya koji je u njoj vidio brojna sredstva za izbjegavanje međunarodnih sukoba i osiguranje međunarodnog mira i sigurnosti.

2.1.2. Realistička teorija

Prikazuje nam određene sličnosti i razlike sa funkcionalističkom teorijom. Što se tiče sličnosti, bilo bi to shvaćanje o državi kao središnjem međunarodnom subjektu, uvjerenje o izvornoj anarhističnosti međunarodne zajednice, te uvjerenje u sposobnost država da svoje interese što efikasnije ostvare. Pored ovih sličnosti, nalazimo i razlike, a to je da sama realistička teorija ne polazi od uvjerenja da su saradnja među državama, kao i institucionalizacija u obliku međunarodnih organizacija, sposobne spriječiti ratove i osigurati svjetski mir. Moglo bi se reći da „realisti“ međunarodne odnose smatraju manje racionalnima nego „funkcionalisti“.

Nadalje, „realisti“ daju veći značaj moći država za razliku od „funkcionalista“, kao primjer bili bi Ujedinjeni narodi, kako navodi J. E. Alvarez, kada su jedina dva učinkovita otpora agresiji bila ona kada su Sjedinjene Države predvodile vojnu akciju Organizacije. Isto tako, vjerovanje u ideju međunarodne integracije i stvaranja „svjetske vlade“ nailazimo samo kod „funkcionalista“. To je razlog zbog koje međunarodnu zajednicu smatraju vertikalno strukturiranim pravnim poretom.

2.1.3. Disagregacionistička teorija

Teorija koja se bitno razlikuje od funkcionalističke i realističke teorije. Njene pristaše smatraju da su države sastavljene od različitih interesnih grupa pa međunarodne organizacije to i održavaju.

Treba istaknuti da, osim država, u međunarodnim odnosima danas sudjeluje sve više nedržavnih entiteta kao što su npr. oslobodilački pokreti. Također, u ovoj teoriji, sve je značajnija uloga čovjeka kao pojedinca, nevladinih organizacija i drugih subjekata međunarodnog trgovačkog prava (Lapaš, 2008).

2.1.4. Kritička teorija

Sadrži brojne zamjerke prijašnjim teorijama. Prvenstveno, zamjera promatranje međunarodne zajednice kroz prizmu nasljeđa Stare Grčke i Rima, zanemarujući ostale kulture poput Indije, Kine i sl. Nadalje, jasno se suprotstavlja realističkoj teoriji koja hegemonizam „jakih“ država smatra posve prirodnim; zamjera savremenom međunarodnom pravu, kao i međunarodnim organizacijama; neravnomjernu zastupljenost muškaraca i žena, navodeći da su žene slabo prisutne u međunarodnoj organizaciji; te zamjera i rasnoj diskriminaciji u međunarodnim organizacijama, tj. prezastupljenost pripadnika bijele rase u međunarodnim organizacijama. Konačno, dio kritike upućen je na dominaciju „bogatih“ država na štetu siromašnih (Lapaš, 2008).

2.1.5. Konstruktivistički pristup

Temelje međunarodnog prava, kao i međunarodnih organizacija, vidi u „transnacionalnim vrijednostima“. Međunarodne organizacije, pristašama ovog pristupa, nisu tek sredstvo u ostvarenju interesa svojih država članica, već one bitno oblikuju interese tih država. Smatraju da s međunarodnim organizacijama dijele zajedničko načelo u društvenim odnosima te vrijednosti u međunarodnoj zajednici (Lapaš, 2008).

2.2. Pojam međunarodnih organizacija

Međunarodna organizacija je vrlo složen pojam pa to objašnjava situaciju brojnosti definicija, kao i činjenicu da nijedna do danas nije prihvaćena na razini pozitivnog međunarodnog prava.⁹ Kao razlog tome, navodi se da su međunarodne organizacije društvene tvorevine koje ovise o volji

⁹ Vidi: Runjić, Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizacija u savremenom međunarodnom pravu, Šibenik, Veleučilište u Šibeniku, 2016., str. 61.-65.

osnivača i drugih međunarodnopravnih subjekata. Stoga, osnivači su slobodni da stvore međunarodnu organizaciju radi postizanja određenih ciljeva, tj. ostvarenja svojih interesa. Također, sloboda osnivača, različiti ciljevi i funkcije međunarodne organizacije dovodi do stvaranja niza različitih oblika međunarodnih organizacija, što je ujedno i još jedan razlog težine definiranja pojma same međunarodne organizacije.

Pojam „međunarodna organizacija“ prvi put se spominje 1867. g. u pismu škotskog pravника Jamesa Lorimera. Kasnije, nalazimo u naslovu djela Constantina Frantza. Brojna imena su pokušala definirati pojam međunarodne organizacije. Prvu definiciju međunarodne organizacije donosi talijanski pravnik Anzilloti koji međunarodnu organizaciju tumači kao kolektivne organe koji su osnovani od strane više država te je zajedničkom izjavom volje prenijeta nadležnost koja između članova proizvodi određene pravne posljedice. Schwarzenberger za međunarodne organizacije koristi izraz „međunarodne institucije“ i definira ih kao organizacije za postizanje zajedničkih ciljeva. Brierly međunarodne organizacije određuje kao udruženje država osnovano na temelju međunarodnog ugovora, koje ima svoje zajedničke organe, pa tako i Kelsen, slično njemu, definira međunarodnu organizaciju kao međunarodnu zajednicu osnovanu međunarodnim ugovorom sa posebnim organima i radi postizanja svrhe za koju je osnovana (Lapaš, 2008).

Nadalje, postoji još mnogo autora koji definiraju pojam međunarodne organizacije. Uz navedene elemente, uvode elemente slijedeće elemente: element međunarodnopravne osobnosti, sposobnost sklapanja međunarodnih ugovora, konstitutivne elemente, određene kriterije kao npr. da se organizacija mora sastojati od najmanje dva kvalificirana člana, mora održavati redovite plenarne sjednice itd.

Neki autori ističu i međunarodni karakter organizacije, njenu svrhu, nužne karakteristike, neki čak uvode izraz - „osnivanje po međunarodnom pravu“ i sl. Također, valja istaknuti stajalište koje trenutno zauzima Komisija za međunarodno pravo koja međunarodnu organizaciju definira kao međuvladinu organizaciju. Konačno, nakon brojnih autora i njihovih definiranja, međunarodne organizacije možemo definirati kao udruženje država (ali i drugih međunarodnopravnih subjekata), osnovano u pravilu na temelju međunarodnog ugovora, koje ima stalne organe i

osobnost odvojenu od one svojih država članica, kao i vlastiti djelokrug, ciljeve i funkcije te služe postizanju zajedničkih ciljeva (Lapaš, 2008).

Osnovne karakteristike međunarodnih organizacija:

- Formalno-pravno, međunarodna organizacija mora biti osnovana međudržavnim sporazumom koji joj daje pravosnažnost (treba je razlikovati od drugih međunarodnih grupa i pokreta koji nisu osnovani međunarodnim sporazumom);

-Ovako osnovana organizacija je predmet međunarodnog prava i može da ulazi u sporazume i sporove sa drugim organizacijama ili sa pojedinim državama;

- Međunarodne organizacije (odnosno njihovi odgovarajući organi) se sastaju u relativno pravilnim vremenskim razmacima i imaju posebne, precizno definisane procedure pri donošenju odluka;

-Međunarodne organizacije imaju svoju administraciju, odnosno stalni sekretarijat ili osoblje u sedištu (treba naglasiti da postoji razlika između međunarodnih organizacija i međunarodnih sporazuma; tako na primer, Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini – NAFTA, nije međunarodna organizacija pošto nema sopstvenu administraciju nego se oslanja na administracije zemalja članica sporazuma).

2.3. Međunarodne organizacije i europski sigurnosno-obrambeni koncept

1.Međunarodne organizacije se definiraju kao udruženje država, ali i drugih međunarodnopravnih subjekata, osnovane u pravilu na temelju međunarodnog ugovora, koje imaju stalne organe, vlastiti djelokrug, ciljeve i funkcije, te pravnu osobnost odvojenu od osobnosti država članica. Isto tako, međunarodne organizacije služe postizanju zajedničkih ciljeva. Prve međunarodne organizacije, u savremenom smislu riječi, pojavljuju se tek nakon II. svjetskog rata. To se razdoblje još i naziva „razdoblje međunarodnih organizacija“ (Lapaš, 2008).

2.Sigurnost je područje društvenih zbivanja koje ima direktan uticaj na ostale vrijednosti i oblasti života, poput gospodarstva, ljudskih prava i temeljnih sloboda, kulture, socijalnih prava. Jedna je od temeljnih vrijednosti i bez nje se ostale ne mogu razvijati. Postaje sve više globalna. Na saradnju u području sigurnosti su, zbog samih sebe, prisiljene gotovo sve države. Sve je manje onih država koje ne prihvaćaju savremena društvena i pravna postignuća kao vlastite vrijednosti. Svijet se

međusobno sve više prožima, globalizira. S druge strane, zapadni sistem vrijednosti zapravo je hegemonističan: smatra se da poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, primjerice, mora biti univerzalno.¹⁰

U društvenoj zbilji ideje se rijetko javljaju u čistim pojavnim oblicima. Tako se i sistem zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda pojavljuje izmiješan s ostalim društvenim fenomenima, primjerice s demokratijom, poželjnom najvećem broju ljudi, slobodnim tržištem, ili s manje prihvaćenim fenomenima poput kapitalizma. Nažalost, sistem ideja o ljudskim pravima i temeljnim slobodama nalazi se izmiješan i s fenomenima prihvatljivima samo onima koji od toga imaju koristi, kao što su ekonomska eksploatacija i hegemonizam. Izvan povlaštenih slojeva ostaju pojedinci i društvene grupe koje, zbog brige za puko preživljavanje, ne mogu uživati u blagodatima sustava. Pri tome povlaštenim slojevima i društvenim grupama, pa i državama, odgovara – naravno – status quo. Nezadovoljnicima preostaje borba. Problem je, kako uče filozofske i političke škole na Zapadu, u izboru metoda borbe, jer – svi se možemo složiti – nasilje generira novo nasilje. Mir je zato univerzalna vrijednost *par excellence*.

Negdje pored nalaze se i načela ljudskih prava i temeljnih sloboda, jer njihovo nepoštivanje svojevrsan je oblik brutalnog nasilja, često institucionaliziranog, od strane države. Riječ je o civilizacijskom postignuću: sistem pravila o pravima i slobodama ljudi kruna je razvoja pravne povijesti. Manje se ima na umu da poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda trebaju uživati i društvene grupe na međunarodnom planu, unutar međunarodne zajednice, ne samo one unutar bogatih društava. Alternative nema.

3. Moguće je smatrati da tzv. zapadni vrijednosni sistem pripada samo određenim društvima (uz te vrijednosti idu i negativne popratne pojave), pa da ima alternativu. Protivnici toga sistema vrijednosti i načina života zaista postoje i brojni su. O konfliktima, na razini većih društvenih

¹⁰ Uvjerjenje je da su ideje o temeljnim ljudskim pravima i slobodama plod učenja europske prirodnopravne škole i da pripadaju zapadnom sustavu vrijednosti. Predodžba je stvorena jer su ideje prirodnog prava popularizirane i široko usvojene u Europi novog vijeka, zahvaljujući Školi prirodnog prava, nakon 1625. godine, kada je objavljena Grotiusova knjiga *De iure belli ac pacis*. Prirodnopravno učenje, međutim, nije nastalo tek s tom školom, pa tako ni učenje o ljudskim pravima i slobodama. Te su ideje zapravo plod osviještenih pripadnika prvih ljudskih zajednica. Vladari i organizirane političke vlasti zatirali su ih jer su bile usmjerene, u prvom redu, protiv njih. Danas su baština svih kultura i uistinu jesu univerzalne. U svijetu je riječ o jednoj, univerzalnoj ljudskoj civilizaciji u različitim pojavnim oblicima.

zajednica, država, treba reći da nisu samo između „civiliziranih“ i „manje civiliziranih“, uzroci sukoba i kriza mnogo su raznovrsniji i složeniji.

4. U oblasti gospodarstva i civilnih aspekata života europski je kontinent integriran u organizaciju Europsku uniju, a u oblasti sigurnosti i odbrane države Europe integrirane su sa Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadom u Sjevernoatlantski savez (engl. North Atlantic Treaty Organization, krat. NATO). Zbog saradnje u oblasti sigurnosti i odbrane, preduvjetom razvoja, države zapadnoga civilizacijskog kruga posljedično moraju surađivati i u ostalim oblastima politike.

2.4. Uloga međunarodnih organizacija u savremenom svijetu

Nacionalne države zadržale su svoje mjesto kao osnovne političke jedinice u međunarodnim odnosima. Uprkos dinamičnosti i turbulentnosti savremenih svjetskih odnosa, množenja ne-državnih aktera, razvoja transnacionalnih odnosa i posljedične složene međuovisnosti, države nevoljno žrtvuju svoju suverenost u korist nadnacionalnih entiteta. Međutim, valja se podsjetiti kako nacionalne države kakve danas poznajemo nisu oduvijek činile temelj političkih odnosa. U stvari, nacionalne države preuzele su ovu dominantnu ulogu tokom proteklih otprilike 350 godina, a kao autoritativni organizacioni oblik struktuiranja ljudskog političkog života concept nacionalne države globalno se proširio tek tokom prošlog stoljeća. S druge strane, međunarodne organizacije počinju se pojavljivati unutar zadnjih 150 godina, s tim da ih je prije 1940-tih i 1950-tih godina bilo tek nekoliko desetaka. Ali, u drugoj polovici 20. stoljeća stvaraju se već stotine takvih organizacija.¹¹

Savremene međunarodne organizacije mogu se razvrstati kao među-vladine organizacije (IGO) I kao ne-vladine organizacije (NGO ili ponekad INGO- kako bi se realizovale međunarodne privatne organizacije od onih ograničenih za jednu zemlju). Zajedničke značajke među-vladinih organizacija (IGO) i ne-profitnih međunarodnih ne-vladinih organizacija (INGO) uključuju:

¹¹ Bennett, A.L., Oliver, J.K. (2004), Međunarodne organizacije, Zagreb:Politička kultura, str.12

- 1) postojanje trajne organizacije osnovane za provedbu stalne, zadane lepeze funkcija;
- 2) dobrovoljno članstvo stranaka koje ispunjavaju određene uvjete;
- 3) postojanje temeljnog akta (instrumenta) kojim se određuju ciljevi, ustroj i metode djelovanja;
- 4) postojanje konzultativnog organa sa širokom predstavljenošću članica; i
- 5) djelovanje stalnog tajništva sa zadatkom kontinuiranog izvršavanja administrativnih, istraživačkih i informacijskih funkcija.

Po viđenju većine analitičara i sudionika svjetske politike, međunarodne organizacije vrše mnoge korisne funkcije unutar sistema temeljenog na suverenosti država.¹² Temeljna im je funkcija u omogućavanju saradnje među državama u područjima u kojima je saradnja na korist svih ili većine uključenih država. U mnogim primjerima međunarodne organizacije predstavljaju forume na kojima ne samo da se mogu postići načelne odluke o saradnji, već uključuju i administrativne mehanizme za pretakanje takvih odluka u konkretno djelovanje. Sljedeća je funkcija ovakvih organizacija u multiplikaciji kanala za komunikaciju među državama s ciljem ispitivanja svih mogućih rješenja i omogućavanja brzog pristupa tim kanalima u konfliktinim situacijama. Stranke izravno uključene u takve sporne situacije na taj način mogu izraziti svoje primjedbe, a uticaj ostalih država može spriječiti prenapljene akcije koje bi mogle štetiti interesima mnogih zemalja.

Ako su države u konfliktu spremne na istraživanje postojećih mogućnosti sporazumijevanja i kompromisa, savremene međunarodne organizacije u tome mogu ponuditi i nove dimenzije koje daleko premašuju prethodne kanale za diplomatsko djelovanje i mirno rješavanje sporova. Danas Ujedinjeni narodi, mnoge specijalizirane agencije i regionalne organizacije nude brojne permanentne tačke za susrete kroz koje je moguće tražiti obostrano prihvatljiva rješenja.

Kao sverene jedinice, države su slobodne u odlučivanju hoće li spor iznijeti pred neku međunarodnu agenciju ili će odbiti sudjelovati u takvom pokušaju. Mogu pregovarati, a mogu odlučiti i protiv davanja bilo kakvih ustupaka. One mogu prihvatiti odluke i ponašati se u duhu rezolucija prihvaćenih od većine članova odnosno organizacije, ali mogu i odbiti svaku saradnju u provedbi prihvaćene rezolucije. Ako državu na nešto treba prisiliti, to će se učiniti djelovanjem

¹² Ipak, treba napomenuti kako raste broj analitičara i tvoraca politika koji tvrde kako međunarodne organizacije, režimi i ostali aranžmani „globalnog upravljanja“ sve više poprimaju ulogu neovisnih aktera unutar međunarodnog sistema. Uprkos tome, gore izraženo stajalište još uvijek predstavlja većinski stav i analitičara i praktičara.

drugih država. Međunarodne organizacije u pravilu nemaju neka neovisna sredstva kojima bi vršile prisilu. Ali, u cilju minimiziranja sve veće cijene posljedica konflikata, ovo je u svjetskim odnosima sve češći slučaj- države uključene u spor mogu postojanje brojnih i raznolikih agencija međunarodnih organizacija naći vrlo korisnim. Ujedinjeni narodi, na primjer, održavaju nekoliko značajnih organa čije funkcije obuhvaćaju i rješavanje sporova. Pored toga, načela sadržana u Povelji predstavljaju dobar putokaz za vođenje pregovora usmjerenih na postizanje mirnog rješenja spora. A uticaj ostalih članica također se može primjeniti kao značajan čimbenik, bilo na zajedničkim sastancima ili privatnim konsultacijama sa stranama u sporu. U drugim situacijama, koje ne uključuju oštre sukobe interesa, kao na primjer u nekim tehničkim aspektima djelatnosti međunarodnih organizacija, saradnju potiče već i samo postojanje tih organizacija osnovnih s ciljem sporazumijevanja u područjima koja predstavljaju korist za sve uključene države.

Obzirom da države savremenog svijeta u tako mnogo područja moraju saradivati, zajednički djelovati, prilagođavati se i tražiti kompromise u cilju postizanja zajedničkog prosperiteta, rješavati problem koji ne poznaju granice ili ublažavati konflikte, sasvim je logično da ponekad stvaraju međunarodne organizacije za postizanje tih ciljeva. Ove su organizacije i agencije danas daleko brojnije i različitije nego ikad prije u njihovoj kratkoj povijesti. Jednako je tako sasvim logično očekivati kako će ih države nastaviti koristiti kao nezamjenjivo, iako donekle ograničeno, sredstvo za postizanje čitavog niza ciljeva. Lepeza njihovih djelatnosti izravno odražava složenost odnosa između država u ovom trenutku povijesti. I tako dugo dok se u svjetskim odnosima nastave trendovi u smjeru sve učestalijih i dubljih kontakata, te sve različitijih problema, razumno se može očekivati kako će i međunarodne organizacije također postajati sve različitije, brojnije i značajnije, a ne suprotno.

DRUGI DIO

II Međunarodne organizacije koje su od 1992. godine do danas imale uticaj na sigurnost i odbranu Bosne i Hercegovine

Međunarodne organizacije jedan su od fenomena 20. stoljeća. Uspješan su model saradnje među državama, a ne služe im kao puke transmisije volje.¹³ Specifičnim mehanizmom donošenja kompromisnih odluka upotpunjuju funkcioniranje država. Uz to, razlika u odnosu na njih u ciljevima je djelovanja – kod međunarodnih organizacija ciljevi su zajednički. Države rijetko prepuštaju suverene ovlasti međunarodnim organizacijama, ali, u danas veoma složenim međunarodnim odnosima, sve ih više doživljavaju nezamjenjivima. U nekim važnim područjima, primjerice u trgovini, finansijama, gospodarskim odnosima, međunarodne organizacije imaju veoma jake ovlasti, koje uvelike premašuju nekadašnje, institucionalizirane u organizacijama polovinom 20. stoljeća.¹⁴

Ministarstvo vanjskih poslova BiH, na svojoj web stranici ima sljedeću listu međunarodnih organizacija:¹⁵

- NATO (North Atlantic Treaty Organisation)
- Vijeće Evrope (Council of Europe)
- Delegacija Evropske komisije u BiH (Delegation of the EC to BiH)
- Misija Evropske unije u BiH (European Union in BiH)
- Policijska misija Evropske unije (EU Police Mission)
- Specijalni predstavnik evropske unije (European Union Special Representative)
- Međunarodna komisija za nestale osobe (International Commission on Missing Persons)
- Međunarodni monetarni fond u BiH (International Monetary Fund)
- Misija OSCE u BiH (OSCE Mission to BiH)
- Visoki komesarijat za izbjeglice u BiH (UN High Commissioner for Refugees)

¹³ Međunarodne organizacije djeluju i povratno na volju država, a mogu djelovati volji i usuprot: primjer su sankcije Ujedinjenih naroda prema državama članicama u situacijama kriza, a još izrazitiji primjer je izravna upotreba vojne sile Ujedinjenih naroda protiv države članice (primjerice, upotrijebljena je protiv Iraka 1991.). Države su na te mjere, protiv sebe, unaprijed pristale učlanjenjem u Ujedinjene narode (prihvatanjem Povelje UN-a).

¹⁴ Alvin LeRoy Bennett, James K. Oliver, Međunarodne organizacije, Zagreb 2004., str. 11.

¹⁵ <http://www.mvp.gov.ba/Index.htm> pristupljeno 15.07.2019. godine

- Program razvoja UN u BiH (UN Development Program)
- Svjetska banka u BiH (World Bank)

Pored ovih sa liste, Ministarstvo vanjskih poslova ostvaruje saradnju sa mnogim drugim organizacijama Ujedinjenim nacija, NATO-a, Evropske unije i drugih međunarodnih tijela, kao is a određenim brojem nevladinih organizacija čije aktivnosti su od značaja za pojedine procese implementacije mira i razvoja države.

Direkcija BiH za evropske integracije ima nešto širu listu organizacija sa kojima saraduje:¹⁶

- Evropska unija
- Evropska banka za obnovu i razvoj
- Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu
- Ekonomska rekonstrukcija i razvoj u Jugoistočnoj Evropi
- Međunarodni monetarni fond
- Svjetska banka
- Ujedinjene nacije
- UNHCR BiH
- UNICEF
- UN Misija u BiH
- NATO
- Haški tribunal
- OSCE BiH
- OHR
- EUFOR (SFOR)
- Human Rights Watch
- Amnesty International
- Britanski savjet
- EUFOR
- Vijeće Evrope

¹⁶ U okviru pregleda su date i neke organizacije koje su djelovale u Bosni i Hercegovini i nisu, kao takve više prisutne u BiH.

- Policijska misija EU u BiH
- Interpol
- Međunarodna organizacija za migracije (IOM)
- Delegacija Evropske komisije u BiH

2.1. Ujedinjeni narodi

Ujedinjeni narodi po članstvu su najšira, univerzalna svjetska multifunkcionalna organizacija, a time i sigurnosna. Kolektivne mjere predviđene su u članku 1. Povelje UN-a: temeljni cilj Ujedinjenih naroda održavanje je međunarodnog mira i sigurnosti, u tu svrhu mogu se poduzimati djelotvorne mjere zbog otklanjanja i sprečavanja prijetnji miru, suzbijanja čina napada ili drugih narušavanja mira. U najznačajnijem i operativnom tijelu te organizacije, Vijeću sigurnosti, stalne članice su dvije europske države (UK i Francuska), SAD, Kina i euroazijska Rusija.

Zbog političkog nejedinstva među tim državama, sistem u kojemu odlučujuću ulogu imaju te sile nije učinkovit. Države se uobičajeno ponašaju u skladu sa svojim nacionalnim interesima i nisu principijelne. Tako Rusija i Kina, primjerice, ponašanje SAD-a na međunarodnoj sceni osuđuju kao hegemonističko, a same se, logikom sile, ponašaju slično. Sistem kolektivne sigurnosti ove organizacije je paraliziran i u posthladnoratovskom razdoblju na europskom kontinentu najmanje relevantan. U golemom broju oružanih sukoba nakon Drugoga svjetskog rata (u tzv. malim prljavim ratovima) Ujedinjeni narodi nisu intervenirali i aktivirali prisilne mjere protiv države agresora, koje su ovlaštene i koje su dužni poduzeti. Iznimka su akcije oružanom silom u Koreji 1950. i u Kuvajtu 1991., protiv Iraka, jedina dosad poduzeta striktno po odredbama Povelje.¹⁷

¹⁷ F. W. Engdahl iznosi kritičko mišljenje o tome ratu: „u ožujku 1990. talijanski je časopis 30 Days intervjuirao jednog profesora koji je bio povezan s Washingtonom, Gianfranca Miglio. Miglio je izjavio: ‘Sjedinjene Države su uvidjele da, ako žele izbjeći nazadovanje slično onome u Sovjetskom Savezu, moraju držati korak s potencijalnim neprijateljima u budućnosti. Tu su uključeni Japan i europski kontinent ujedinjen oko njemačke gospodarske moći... Sjedinjene Države nisu mogle prihvatiti ideju Europe kakva je danas, kontinent koji ne samo da može prilično sretno živjeti bez Amerike, nego biti gospodarski i tehnološki jači.’ Iz toga su razloga, izjavio je Miglio, ‘Amerikanci okrenuli svoju pozornost na Srednji istok, na stjecanje kontrole nad arapskom naftom o kojoj ovise Japan i Njemačka.’ Operacija Pustinjska oluja i Zaljevski rat predsjednika Busha i premijerke Thatcher učinili su neprocjenjivu štetu Iraku i njegovu narodu, Kuvajtu i svjetskom gospodarstvu, ali je bilo znakova da nisu ispunili primarni cilj – vraćanje kontinentalne Europe u novi svjetski poredak Georgea Busha i Margaret Thatcher.“ – F. William Engdahl, *Stoljeće rata. Angloamerička naftna politika i novi svjetski poredak*, Zagreb 2000., str. 354–355.

Da bi se u sistem kolektivne sigurnosti poduzela djelotvorna akcija protiv agresora, uvjeti su:

- a) poduzimanje napadačkog rata (agresija) mora biti pravno zabranjeno;
- b) mora postojati tijelo koje će odlučiti o tome tko je agresor, a tko žrtva agresije, i o potrebnim prisilnim mjerama;
- c) moraju postojati dovoljne vojne snage za suprotstavljanje agresoru.

Ovi elementi su predviđeni Poveljom Ujedinjenih naroda, ali ne postoji, u dovoljnoj mjeri, politička volja za njihovu primjenu u svim slučajevima narušavanja međunarodnog mira i sigurnosti. Čini se pogrešnim gledište da je primjena prisilnih mjera u Povelji nedovoljno pravno definirana i da je to uzrok pasivnosti UN-a u sprečavanju napadačkih ratova. Druga vrsta aktivnosti UN-a – mirovne operacije – široko se primjenjuju, a Poveljom nisu uopće predviđene: nastale su u hodu, u praksi, kao plod kombinacije traženja političkih kompromisa u smirivanju kriznih situacija. U opreci su s izričitom akcijom usmjerenom prema jednoj strani u sukobu. Razlog nedostatka političke volje za prisilnim mjerama i oružanoj akciji protiv agresora je u tome što UN, kao najšira međunarodna organizacija, ima veoma izražen pluralizam interesa, pogotovo stalnih članica Vijeća sigurnosti. Država agresor uobičajeno ima simpatizere među nekim članicama UN-a, u pravilu i među stalnim članicama Vijeća sigurnosti.¹⁸

2.1.1. Kraj ideologija i međunarodne konotacije 90-tih

Poslije sloma komunizma i raspada druge, federativne Jugoslavije (1990), dakle kada više nije bilo jake centralne vlasti kao osmansko, austrougarsko, ili jugoslovensko doba, opet su na površinu isplivale ideologije veliko-državnih projekata (Srbije, Hrvatske) kulturološke, civilizacijske, konfesionalne i etničke suprotnosti i zavade. Sve to je oživljeno intervencijom Jugoslovenske Narodne Armije (JNA) u Sloveniji, Hrvatskoj pa zatim i Bosni i Hercegovini (1991-1992). Održavanje višestranačkih izbora u Jugoslaviji 1990. godine dovela je Jugoslaviju

¹⁸ Uzroke neprincipijelnosti opisali su LeRoy Bennett i Oliver: „Kolektivna sigurnost pretpostavlja jedinstvo svrhe i predanost načelu održavanja mira, što države danas rijetko pokazuju. Čak kad bi se i ostale teškoće u primjeni načela kolektivne sigurnosti mogle premostiti, sebičnost država i aspekti nadmetanja u međunarodnim odnosima ostali bi kao glavna prepreka uspjehu. Države nisu u jednakoj mjeri spremne i sposobne sudjelovati u zajedničkom djelovanju protiv agresije bilo gdje u svijetu. Nacionalni ciljevi, vrijednosti, interesi i preuzete međunarodne obveze u sukobu su sa zahtjevima kolektivne sigurnosti za akcijom protiv agresije. Nacionalna sigurnost u pravilu ima prednost pred kolektivnom sigurnosti. Kulturne i tradicionalne veze, trgovina i ulaganja, vojni savezi i ideologije, sve se to važe u odnosu na načelnu predanost svjetskom miru. Troškovi i pogodnost zajedničke akcije također ulaze u računicu pri donošenju nacionalne odluke.“ – Alvin LeRoy Bennett, James K. Oliver, nav. dj, str. 132–133, bilj 2.

u situaciju da republike počnu tražiti otcjepljenje, u čijem sastavu se nalazila i Republika Bosna i Hercegovina.

2.1.2. Vojno političke intervencije u Bosni i Hercegovini u razdoblju rata

Nekoliko mirovnih planova je odbijeno (plan Karington-Kutiljero, Vens-Ovenov plan, paket "HMS Invincible", plan Oven-Stoltenburg i akcioni plan Evropske unije). Krajem jula 1993. godine, Kontakt grupa, sastavljena od Sjedinjenih Država, Velike Britanije, Francuske, Njemačke i Rusije, izradila je nacrt koji je prihvatila hrvatska, srpska i bosansko hercegovačka strana. Međutim bosanski Srbi su naknadno odbili plan.

Početkom avgusta 1993. godine u pokušaju da prisili bosansko hercegovačke Srbe da prihvate plan, srbijanska vlada je prekinula političke i ekonomske odnose sa liderima bosansko hercegovačkih Srba. Ovu odluku je pozdravilo Vijeće sigurnosti UN-a. Vijeće sigurnosti UN-a je 23. septembra 1993. godine službeno pozdravilo sporazum i mirovni plan, a osudilo odbijanje bosansko hercegovačkih Srba i ojačalo sankcije protiv entiteta bosansko hercegovačkih Srba.

2.1.3 UN i interesi sila u Republici Bosni i Hercegovini

Bitno je napomenuti da su interesi "velikih igrača" svo vrijeme definisali politike stvaranja različitih državnih uređenja Jugoslavije, te uticali na tok rata 90-tih godina. Od samih početaka Jugoslavija je bila zavisna o postojanju vanjskog neprijatelja, a rješenja su pronalazena u skladu sa kretanjima zemalja okruženja.

2.1.4. Izbori i proglašenje nezavisnosti Bosne i Hercegovine

Uprkos iznešenim stavovima međunarodne zajednice o neprihvatanju proglašenja nezavisnosti republika SFR Jugoslavije, početkom četvrtog mjeseca 1990. godine Slovenija je ipak organizovala demokratske izbore, nakon čega je Skupština donijela Deklaraciju o suverenitetu, čime je stekla status Republike Slovenije. Hrvatska je izbore organizovala u petom mjesecu 1990. godine. U Srbiji i Crnoj Gori su organizovani višestranački izbori u dvanaestom mjesecu 1990. godine. U Makedoniji su se izbori održali potkraj 1990. godine. Izbori su se u Bosni i Hercegovini

održali 1990. godine na temelju odluke predsjednika Skupštine SR Bosne i Hercegovine i provedeni su na temelju Zakona o izboru odbornika i poslanika skupštine društveno-političkih zajednica, te Zakona o izboru i opozivu članova Predsjedništva SR BiH.¹⁹ Već nakon proglašenja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske, Jugoslovenska narodna armija počela je sa oružanim sukobima.

2.1.5. Napori Ujedinjenih Nacija i EU

2.1.5.1. Badinterova komisija

Već u 11. mjesecu 1991. godine formirana je Badinterova komisija - arbitražna komisija Konferencije evropske zajednice o Jugoslaviji,²⁰ koja se bavila promjenom statusa jugoslovenske federacije u procesu njezinog raspada i uslova za priznavanje nezavisnosti republika. Amandman LX Ustava iz 1990. godine je bio jedan od krucijalnih argumenata i prilikom “prosudivanja” Badinterove komisije,²¹ a isto tako opredjeljujući prilikom odluke Skupštine SR BiH o provođenju referenduma građana.

2.1.5.2. Ujedinjene Nacije i rezolucija 713

Dana 25.09.1991. godine Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija usvojilo je Rezoluciju 713 kojom se tražio embargo na uvoz oružja u Jugoslaviju.²² U aprilu 1992. godine, započinje sledeća faza vojnog sukobam na području Bosne i Hercegovine. Upravo je nemogućnost međunarodne zajednice da pronade adekvatno rješenje za Bosnu i Hercegovinu dovela početkom 1992. godine do početka napada JNA na BiH. Vrhunac svega je bio proglašenje nezavisnosti Srpske Republike Bosne i Hercegovine 4. aprila 1992. godine, dva dana prije nego je EZ priznala Republiku Bosnu

¹⁹ Arnautović Suad (2009), Političko predstavljanje i izborni sistem u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću, Sarajevo, PROMOCULT, str. 539.

²⁰ Konferencija o Jugoslaviji započela je u Haagu početkom septembra i u više nastavaka trajala do 12. decembra 1991.godine (Tomić Zoran, Herceg Nevenko (1999), Izbori u Bosni i Hercegovini – drugo dopunjeno izdanje; Mostar, Sveučilište u Mostaru, str.87)

²¹ Amandmanom LX na Ustav SR BiH je definisan kao demokratska suverena država tri ravnopravna naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i drugih građana BiH, te pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive (Arnautović Suad (2009), Političko predstavljanje i izborni sistemi u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću, PROMOCULT, Sarajevo, str.210)

²² Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 713 dostupna na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NRO/596749/IMG/NR059649.pdf?OpenElement> od 13.07.2019 godine

i Hercegovinu. Evropska zajednica, a zatim i SAD su 06. i 07. 04.1992. godine priznale Republiku Bosnu i Hercegovinu, dana 04. 05. 1992. godine postala je članica Konferencije o sigurnosti i saradnji u Evropi (OSCE), a 22. 05. 1992. godine R BiH je primljena i u članstvo OUN.²³ Već je 02. 01. 1992. godine u Republiku Bosnu i Hercegovinu dogovoren ulazak međunarodnih snaga za očuvanje mira (UNPROFOR).

2.1.5.3. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu isplanirana je sa jasno postavljenim ciljem. Takođe su poznate države agresori, zatim ideolozi, planeri, naredbodavci, izvršioци i saradnici, te kako su zločini izvršeni i zbog čega su izvršeni. Oružanu agresiju na RBiH izvršile su Srbija i Crna Gora, odnosno Savezna Republika Jugoslavija (od septembra 1991, do kraja 1995. godine), i Republika Hrvatska (od kraja 1991. do 18. marta 1994. godine). Na okupiranim teritorijama Republike Bosne i Hercegovine, nad Bošnjacima je izvršen najteži zločin – zločin genocida. Takav zločin i zločinačka ideologija, politika i praksa je imala za cilj formiranje velikosrpske i velikohrvatske države.

2.1.5.4. Vens – Ovenov plan i Oven – Stoltenbergov plan

Je mirovni plan koji je sadržavao četiri dokumenta: Sporazum o BiH i Sporazum o miru u BiH, Mape provincije i Sporazum o prijelaznim rješenjima, a BiH bi bila podjeljena u deset provincija čije bi granice bile unesene u Ustav, s tim da bi unutar zemlje bila dozvoljena puna sloboda kretanja i ne bi bilo administrativnih graničnih kontrola između provincija. Međutim, Vens-Ovenov plan ne samo da nije donio mir, već je donio još veće nevolje BiH, ohrabrivanje napada HV-a i HVO-a na jedinice iz sastava ARBiH, posebno na prostorima koji su prema planu trebali pripasti hrvatskim provincijama.

Nakon još jednog neuspjelog mirovnog plana, Sairusa Vensa je zamjenio norveški diplomata Torvald Stoltenberg, pristupilo se izradi novog mirovnog plana pod nazivom Oven-Stoltenbergov

²³ Ibrahimagić Omer (2003), Bosanska državnost i nacionalnost, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, DES, str.114.

plan. Mirovni pregovori kojima su prethodile sjednice Predsjedništva BiH u Ženevi, Briselu i Zagrebu započeli su 26. juna 1993. godine, ali su bili praćeni u više navrata prekidima. Susreti u Ženevi su se nastavili 14. septembra 1993. godine što je rezultiralo potpisivanjem Zajedničke deklaracije predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana i predsjednika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića.²⁴ Posle ovoga je bila još jedna runda pregovora na britanskom nosaču "Ivincible" 20. septembra 1993. godine prisustvovali A. Izetbegović, F. Tuđman, S. Milošević i M. Bulatović, kada su se razmatrale nove mape Bosne i Hercegovine. Posle ovoga još je bio značajan sastanak ministara vanjskih poslova zemalja EU, u Briselu 22. decembra 1993. godine, gdje je i zakazana nova runda pregovora za sredinu januara 1994. godine.

2.1.5.5. Vašingtonski sporazum

Aktivnija uloga SAD dovela je u martu 1994. godine do potpisivanja sporazuma prema kojemu bi se u Bosni i Hercegovini trebala uspostaviti hrvatsko-bošnjačka federacija što je upotpunosti promijenilo političku i vojnu situaciju u zemlji. Sjedinjene Američke Države su uz pomoć ruskih diplomata i ostalih članica međunarodne zajednice uspjeli ubjediti Srbe da povuku dio teškog naoružanja sa brda oko Sarajeva, i to tako što su u prvoj oružanoj akciji NATO-a srušili četiri aviona Vojske Jugoslavije koja su narušila zabranu letenja iznad BiH. Intervencija NATO-a je na ovaj način pokazala da međunarodna zajednica misli ozbiljno o zaustavljanju oružanih sukoba.

2.1.5.6. UN i angažman u Republici Bosni i Hercegovini

Pogoršanje krize u Jugoslaviji međunarodna zajednica je primila sa polovičnim reakcijama i mjerama kao što je bila implementacija mirovnih posmatrača po mandate UN-a koji nisu imali kapacitet da preduzmu značajne mjere kako bi ublažili ili poboljšali efekte krize. Svakako se ne može zanemariti da su međunarodne snage pretrpjele i značajne gubitke (320 poginulih vojnika UMPROFOR-a i brojni ranjeni) (Sakan, 2008).

²⁴ Tomić Zoran, Herceg Nevenko (1999), Izbori u Bosni i Hercegovini-drugo dopunjeno izdanje; Mostar, sveučilište u Mostaru, str.96.

Čitav niz rezolucija koje su izglasane pri UN-u nisu imale metod primjene osim rezolucija koje su uspostavile embargo oružje za sve države bivše Jugoslavije i ekonomski embargo protiv Srbije i Crne Gore. Obje rezolucije su u manjoj ili većoj mjeri također kršene tokom rata.

Okončanje rata u Bosni i Hercegovini, mirovni procesi u okviru Ujedinjenih nacija i Evropske unije su nastavljeni. Osnovana je Kontakt grupa pet velikih sila (SAD, Velika Britanija, Rusija, Francuska i Njemačka), koja je trebala predložiti konačno rješenje krize u BiH.

2.1.6. UN i Dejtonski mirovni sporazum

U Daytonu je, nakon tri sedmice pregovora, 21. novembra parafiran sporazum koji je formalno potpisan, tri sedmice kasnije, u Parizu 14. decembra 1995. godine, koji je garantirao kontinuitet BiH kao države, njenu podjelu na dva entiteta sa teritorijalnom podjelom od 51 : 49 procenata, ali je također definirao i mnoge druge aspekte očuvanja i primjene mira u Bosni i Hercegovini – razmještanja međunarodnih mirovnih snaga IFOR-a, regionalnu stabilizaciju, granice između entiteta, izbore, Ustav u BiH, pitanja arbitraže, ljudska prava, povratak izbjeglica i raseljenih lica, komisiju za zaštitu nacionalnih spomenika, javne korporacije BiH, pitanja civilne implementacije i međunarodne policijske snage – IPTF. Ovim sporazumom nije riješen status Brčkog već je odlučeno da se to učini naknadnom arbitražom. (Cikotić, 2013).

Ambijent u kome su se odvijali daytonski pregovori nije dozvoljavao da se na konstruktivan način rješavaju bitna pitanja funkcioniranja države, tako ni njene sigurnosti niti odbrane. Naprotiv, bio je prisutan stav pojedinih pregovarača, posebno onih iz reda srpskog naroda iz BiH, koji su bili u sastavu pregovaračkog tima Savezne Republike Jugoslavije, da se ospore i izbjegnu sva rješenja koja su bila povoljna za državu BiH. Pitanja sigurnosti i odbrane su u tom smislu bila tipična. U okviru daytonskih pregovora su riješena na način kako su objektivno i mogla biti uz prihvatanje relevantnih strana u pregovorima, a ne onako kako je to logika rješavanja ovakvih pitanja, sa stanovišta sigurnosti i odbrane države BiH, zahtijevala.

Ni općim okvirnim sporazumom o miru u Bosni i Hercegovini, niti i jednim njegovim aneksom nisu bile predviđene strukture koje će se, institucionalno, brinuti o odbrani države BiH, osim što je donesena odluka o formiranju Stalnog komiteta za vojna pitanja (SKVP), čiji zadatak je bio da koordinira aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Definišući vojsku, policiju i druge sigurnosne i odbrambene institucije na nivou entiteta, koji su bili sastavni elementi države, a ne na

nivou države kao cjeline, Daytonski mirovni sporazum je napravio presedan u svjetskoj političkoj i ustavnoj praksi. Međutim, taj presedan valja promatrati kao realnost vremena i okolnosti u kojima je on nastao a ne kao nedostatak tog sporazuma (Cikotić, 2013).

Nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma, na osnovu Rezolucije 1031 Vijeća sigurnosti UN, snage UNPROFOR-a, koje su tokom rata bile prisutne u BiH zamjenjene su snagama IFOR-a – međunarodnim mirovnim snagama pod kontrolom NATO-a, čiji je zadatak bio da primjene vojne aspekte mirovnog sporazuma, i koje sui male znatno snažniji mandate nego što je imao UNPROFOR (Cikotić, 2013).

U skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1031, NATO je 14. decembra 1995. godine rasporedio u BiH oko 60.000 vojnika s jednogodišnjim mandatom, a radi očuvanja postignutog mira i stabilnosti BiH i odvratanje strana od eventualnog ponovnog susreta.

Svoj rad IFOR je okončao u roku od godinu dana, a u decembru 1996. godine zamjenile su ga manje Stabilizacijske snage (SFOR). Kako bi se postavili temelji za predstvaničku vlast nakon potpisivanja Dejtona pod nadzorom OSCE-a u saradnji sa drugim međunarodnim organizacijama provedeni su prvi demokratski izbori 1996.godine, a za prvog predsjednika bio je izabran Alija Izetbegović.²⁵

Kao rezultat okončanja rata, jeste porušena država, koja je mir sklopila potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma, “nametnutog” od strane međunarodne zajednice. Država se našla pred ogromnim problemima ponovne izgradnje funkcionalnog državnog aparata. Upravo je sam Dejtonski sporazum obavezao i dalje međunarodnu zajednicu za daljim angažmanom u rješavanju bosanskohercegovačkih pitanja održavanja i nadogradnje mira, kao osnovnog preduslova pristupanja euro-atlantskim integracijama.

²⁵ Cvijić Krsto, Sanfey Peter, (2008), Jugo-istočna Evropa, Zagreb, EPH LIBER, str.43.

2.2. NATO

Već od 1992. godine NATO je bio prisutan na prostoru Balkana kroz operacije podrške odlukama Ujedinjenih nacija za embargo na uvoz naoružanja, te zone zabrane letenja, ali i borbenim operacijama.²⁶

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, a u skladu sa mandatom UN-a, NATO je u BiH rasporedio 60.000 pripadnika, pod nazivom IFOR (Snage za implementaciju). Snage IFOR-a su kao snage za implementaciju mira osnovane nakon neuspjele mirovne misije UNPROFOR-a, s ciljem uspostave mira i stvaranja mirne poslijeratne atmosfere u BiH. Snage IFOR-a su djelovale u skladu sa poglavljem VII, Povelje Ujedinjenih nacija, osnovnim mandatom, odnosno rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1301 od 15. decembra 1995. godine. Dakle, IFOR je u formalnom smislu bio homogena vojna operacija, koja je uključivala i niz drugih država, čak i Rusiju i niz zemalja Varšavskog pakta.

Najdominantnija i najvažnija uloga, između britanskog, francuskog i američko-ruskog sektora, dodjeljena je Američkim vojnim snagama kojih je bilo oko 20.000 vojnika.²⁷ IFOR snage su krajem 1996. smanjene na 37.000 pripadnika i preimenovane u Stabilizacijske snage (SFOR). Postepeno smanjivanje snaga u skladu sa ostvarenim progresom je završilo predajom mandata snagama Evropske unije pod nazivom EUFOR 2004. godine međutim NATO i dalje ostaje prisutan u Bosni i Hercegovini kroz NATO štab i oficire za vezu, a u cilju pružanja podrške reformi sistema odbrane i izgradnji institucija na euro-atlantskom putu.

Zaustavljanjem rata, potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma ne prestaje međunarodni angažmana, već zahtijeva još veću angažovanost u procesu poslijeratne rekonstrukcije, koja je podrazumijevala reforme više sektora. Svakako da se za najbitniji angažman odnosno cilj Evropske unije može smatrati uspostava stabilosti i sigurnosti u BiH, a time i regiji. Takav cilj je

²⁶ Nakon čega je uslijedila u povjesti prva NATO borbena operacija obaranjem aviona tzv. Vojske Republike Srpske 1994.godine. Selektivno bombardovanje pozicija tzv. Vojske Republike Srpske, dovelo je do relativnog balansa snaga u BiH, te uslova za okončanje rata i mirovne pregovore.

²⁷ Izvor: Garabovica A. (2014), „NATO i Bosna i Hercegovina: od mirovnih operacija do savremenih izazova“. Znakovi i vremena-Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Univerzitet u Sarajevu. Godina XVII, br.64, str.125-134.

podrazumijevao primjenu svih raspoloživih mehanizama “evropskih stubova”²⁸ kroz uspostavu vojne misije u BiH, angažman civilnih institucija za krizni menadžment, praćenje rada i održavanje kontakta s lokalnim političkim strukturama, i pružanje političke podrške procesu reformi, a sve u cilju potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju,²⁹ a kasnije i Sporazuma o uspostavljanju okvira za učešće BiH u operacijama EU za upravljanje krizama.

U skladu sa okvirnim sporazumom o učešću u operacijama upravljanja krizama, od zemalja potencijalnih članica Evropske unije se očekuje učešće u mirovnim operacijama. Mnoge države, koje nisu članice EU već učestvuju u aktivnostima Zajedničke vanjske i sigurnosne politike CFSP, kao što su Srbija, Makedonija, Albanija, itd..

Ukoliko govorimo o angažmanu struktura Evropske sigurnosne i odbrambene politike (ESDP) u Bosni i Hercegovini, onda se s pravom može reći da je on bio predstavljen kroz sljedeće institucije, odnosno oblike:

1. Specijalni predstavnik Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu (EUSR BiH)
2. Posmatračka misija Evropske unije (EUMM),
3. Policijska misija Evropske unije (EUPM),
4. Vojne snage Evropske unije (EUFOR- operacija ALTHEA).

U kontekstu ukupnih kretanja na međunarodnoj političkoj sceni, koji se odražavaju i na stabilnost Bosne i Hercegovine, smatramo da bi ubrzano članstvo u NATO bila povoljnija strategija i NATO-a i za Bosnu i Hercegovinu. Naime, postojanje NATO-a pružilo je garancije njegovim članicama za stabilnost, jer u period njegovog postojanja preko 60 godina nije bila ugrožena njihova stabilnost i sigurnost, ni u političkom, niti u odbrambenom aspektu. Upravo takva važnost povezuje se sa ciljem uključivanja i Bosne i Hercegovine u tu evroatlansku sigurnosnu strukturu. Bosna i Hercegovina je bila objekt djelovanja NATO-a u period njegove transformacije. Rezultati, kojima je potvrđena uloga, zašto ne reći i snaga, daju nam osnov za konstataciju da nije samo

²⁸ Stubovi Evropske unije- Prvi stub čine tri evropske zajednice: Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju. Drugi stub čine sistem zajedničke vanjske i sigurnosne politike (CFSP) u okviru koje se nalazi i Evropska sigurnosna i odbrambena politika (ESDP). Treći stub obuhvaća sferu koja se odnosi na pravosuđe i unutrašnju politiku (policijska i sudska saradnja u krivičnim pitanjima). Preuzeto s portala Moja Evropa <http://www.mojaevropa.rs/o-evropskoj-uniji/stubovi-eu/> dana 14.07.2019.godine

²⁹ Evropska komisija - pomaže rekonstrukciju zemlje, demokratsku transformaciju i pregovara s Bosnom i Hercegovinom o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

NATO značio Bosni i Hercegovini, već suprotno. Bosna i Hercegovina je bila izazov za potvrđivanje i preispitivanje uloge NATO-a na međunarodnoj političkoj sceni. Stoga, ulazak Bosne i Hercegovine u NATO, pa i sa svim trenutnim rješenjima, bio bi prekretnica i za NATO i za Bosnu i Hercegovinu, jer bi bosanskohercegovačka stabilnost i prosperitet bili realnost i pružali veće šanse za dalje priključivanje u Evropsku uniju (Smajić, 2011).

Vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena je ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja i doprinosu međunarodnom miru i sigurnosti. Bosna i Hercegovina razumije i prihvata koncept kolektivne sigurnosti, kao kamen temeljac dugoročne vojne strategije. Ključni element za ostvarivanje vojne sigurnosti Bosne i Hercegovine je postati članicom NATO-a, jer joj u tom slučaju njen nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet garantira cijeli Saveza. Iako članstvo u NATO programu PfP ne donosi garancije kolektivne sigurnosti, kao što to čini puno članstvo u NATO-u, ono predstavlja prvi korak u tom pravcu.

Članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji su strateški ciljevi Bosne i Hercegovine. Na sceni je snažna podrška javnog mijenja i konsenzus glavnih političkih stranaka u postizanju tih ciljeva. Bosna i Hercegovina će, u skladu s tim, težiti punopravnom članstvu u NATO, te namjerava uključiti svoje oružane snage u vojnu strukturu NATO-a. Bosna i Hercegovina se opredijelila za ispunjenje ciljeva programa PfP, posebno putem povećanja transparentnosti odbrambenog planiranja i donošenja budžeta, osiguranja potpune demokratske kontrole oružanih snaga i saradnje s NATO. Ovo je sve sa ciljem jačanja sposobnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine da djeluju zajedno sa snagama članicama NATO-a, naročito u misijama očuvanja mira i humanitarnim operacijama.³⁰

Bosna i Hercegovina potvrđuje da članice NATO-a i zemlje partnere povezuju čvrste veze zajedničkih vrijednosti - demokracija, ljudska prava i vladavina zakona. Bosanskohercegovački narodi i građani dijele te iste ideale i vrijednosti koje povezuju euroatlansku porodicu

³⁰ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 24.09.2019. godine, dostupno na http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112

demokratskih zemalja - zaštita osnovnih sloboda, ljudska i manjinska prava, poštivanje pravnog sistema, podsticanje slobodne tržišne ekonomije i zaštite okoliša.

Partnerstvo za mir (PfP) je program praktične bilateralne saradnje između pojedinačnih partnerskih zemalja i Saveza. Zemlje-partneri same utvrđuju vlastite prioritete na čijem provođenju saraduju sa Savezom u okviru PfP programa. Formalna osnova za PfP je Okvirni dokument (Framework Document), u kojem se iznose konkretne obaveze za svaku zemlju - partnera. Svaka zemlja daje i preuzima izvjestan broj dalekosežnih političkih obaveza, kao što su zaštita demokratskog karaktera društva, podržavanje i očuvanje principa međunarodnog prava, ispunjavanje obaveza koje proističu iz Povelje UN, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Helsinškog završnog akta, i međunarodnih sporazuma o razoružanju i kontroli naoružanja; suzdržavanje od prijetnji ili od upotrebe sile protiv drugih država, poštivanje postojećih granica, i rješavanje sporova mirnim putem. Konkretne obaveze također se tiču unapređenja transparentnosti u planiranju i donošenju budžeta za odbranu, uspostavljanja demokratske kontrole nad oružanim snagama, i razvoj kapaciteta za zajedničke akcije u okviru NATO-a u mirovnim i humanitarnim operacijama.³¹

Okvirnim dokumentom također je predviđena obaveza koju saveznici preuzimaju na sebe da konsultiraju svaku zemlju - partnera koja smatra da je njen teritorijalni integritet ugrožen, ili da je njena politička nezavisnost ili sigurnost u opasnosti. Bosna i Hercegovina je prihvatila poziv u NATO program Partnerstvo za mir (PfP) i potvrdila svoju predanost načelima i ciljevima naznačenim u Okvirnom dokumentu PfP-a i Osnovnom dokumentu Euroatlanskog partnerskog vijeća (EAPC). Bosna i Hercegovina podržava temeljni koncept PfP i želi doprinijeti sigurnosti i stabilnosti u Euroatlanskom prostoru, smanjenju prijetnji miru i jačanju veza kroz aktivnu saradnju, te posvećenost općim demokratskim principima. Bosna i Hercegovina, kroz svoju sigurnosnu politiku, opredijelila se za aktivnu međunarodnu saradnju na političkom, ekonomskom i sigurnosnom planu, te će uložiti napore u institucionaliziranju odnosa, posebno sa NATO-m/PfP. Predsjedništvo BiH je 13. decembra 2006. godine donijelo Odluku o prihvaćanju Okvirnog dokumenta NATO-vog programa Partnerstvo za mir. Predsjedavajući Predsjedništva Bosne i

³¹ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 24.09.2019. godine, dostupno na http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112

Hercegovine, Nebojša Radmanović, potpisao je u Brüsselu, 14. decembra 2006. godine, Okvirni dokument. Ovim činom Bosna i Hercegovina je i formalno postala članicom Evroatlantskog partnerskog vijeća (Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC) i tako stekla sva prava i obaveze u skladu s potpisanim Okvirnim dokumentom i Općim dokumentom Partnerstva.³²

2.3. Evropska unija i politika odbrane/sigurnosti

Lisabonski ugovor Europske unije čine izmijenjeni i dopunjeni temeljni akti Unije – Ugovor o osnivanju Europske zajednice (Rimski ugovor iz 1957.) i Ugovor o Europskoj uniji (Maastrichtski ugovor iz 1992.).³³ Ugovor je potpisan u Lisabonu 13. prosinca 2007., a stupio je na snagu 1. prosinca 2009.

U Ugovoru o Europskoj uniji u Glavi V. odredbe su o vanjskom djelovanju Unije i posebne odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici. Člankom 21. određeni su ciljevi Unije na međunarodnoj sceni: zajednička politika provodi se, među ostalim, zbog zaštite neovisnosti Europske unije. Zajednička sigurnosna i obrambena politika sastavni je dio zajedničke vanjske i sigurnosne politike, Uniji pruža operativnu sposobnost koja se oslanja na civilna i vojna sredstva, a može se koristiti u misijama i izvan Unije (članak 42., stavak 1.).

Nadležnost Unije u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike obuhvaća i postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi mogla voditi prema zajedničkoj obrani (članak 24.).³⁴ Politika Unije u ovoj oblasti poštuje obaveze država koje su u NATO-u i u suglasnosti je s politikom koja je utvrđena unutar toga okvira (članak 42., stavak 2.).

³² Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 24.09.2019. godine, dostupno na http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112

³³ Prije Lisabonskog ugovora oba su ugovora mijenjana i dopunjavana nekoliko puta reformskim ugovorima (primjerice Ugovorom iz Amsterdama i Ugovorom iz Nice), ali i ugovorima o pristupanju novih država članica EU-u. Lisabonski ugovor izmijenjen je ugovorom o pristupanju Republike Hrvatske. Lisabonskim ugovorom Ugovor o osnivanju Europske zajednice preimenovan je u Ugovor o funkcioniranju Europske unije Preuzeto s portala Moja Evropa <http://www.mojaevropa.rs/o-evropskoj-uniji/stubovi-eu/> dana 14.07.2019.godine

³⁴ Strateške interese i ciljeve Unije, a oni se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (kao i na pitanja koja se odnose na obranu – članak 26., stavak 1.), utvrđuje Europsko vijeće (čine ga šefovi država ili vlada, zajedno s njegovim predsjednikom i s predsjednikom Komisije), na preporuku Vijeća (sastavljenog od ministara). Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku može Vijeću podnositi prijedloge (zajedničke, u suradnji s Komisijom – članak 22., stavak 2.). Vijeće oblikuje zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, po osnovi smjernica

Glede sigurnosne i obrambene politike, najvažnije su odredbe o zajedničkoj pomoći i klauzula solidarnosti. Člankom 42., stavkom 7. određeno je: „Ako je neka država članica žrtva oružane agresije na njezin teritorij, ostale države članice obvezatne su pružiti joj pomoć i potporu svim raspoloživim sredstvima u skladu s odredbama članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda.“ Za razliku od Sjevernoatlantskog ugovora, nema odrednice da će se pomoć pružiti „odmah“, a, što je značajnije, nije izričito određeno da „potrebne mjere“, odnosno „pomoć“, uključuju upotrebu oružane sile.

Klauzula solidarnosti je u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije. Člankom 222. određeno je da su države članice dužne pružiti pomoć ako neka od njih postane metom terorističkog napada ili žrtvom prirodne nepogode ili nesreće izazvane ljudskim djelovanjem.

Odluke o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici donose Europsko vijeće i Vijeće jednoglasno (osim ako nije izričito propisano drukčije), bilo koji član Vijeća se može suzdržati od glasovanja, i tada član nije dužan primjenjivati odluku, ali je dužan suzdržavati se od djelovanja na štetu odluke. Odluka se ne donosi ako je suzdržana najmanje jedna trećina država članica, koje uz to zajednički sačinjavaju najmanje jednu trećinu stanovništva Unije (članak 31.). Nadzor međunarodnih zbivanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike provodi Politički i sigurnosni odbor, koji i usmjerava krizne situacije; Vijeće ga može ovlastiti i da strateški usmjerava operacije (članak 38.).

Bitna institucijska promjena, uvedena Lisabonskim ugovorom, jest trajna strukturirana suradnja među državama koje to žele, a ispunjavaju posebne kriterije vojnih sposobnosti. One mogu prisnije surađivati u području obrane, u zajedničkim projektima. Tim instrumentom otvaraju se nove mogućnosti u razvoju sposobnosti unutar međunarodnih operacija.³⁵ Lisabonskim ugovorom Europska unija stvorila je pretpostavke za jačanje svoga sigurnosno-obrambenog identiteta i utjecaja u međunarodnoj zajednici.

Europskog vijeća (članak 26., stavak 2.). Visoki predstavnik predstavlja Uniju u predmetima koji se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, u ime Unije pregovara i izražava njezina stajališta (članak 27., stavak 2.).

³⁵ Vidi „Lisabonski ugovor Europske unije (2007.) – Protokol 10. o trajnoj strukturiranoj suradnji temeljem članka 42. Ugovora o Europskoj uniji“ u: *Adrias* 16 (2009.), str. 296–298, ili *Narodne novine – međunarodni ugovori* br. 2/02.

Politika širenja Europske unije bila je jedan od mobilizatorskih mehanizama koji je doprinio ukupnoj slici o naprednoj ulozi te organizacije, dočaranoj biciklom – uređajem koji se stalno mora kretati da bi bio uspravan i uspješan. S druge strane, širenjem se Unija približila područjima nestabilnosti (rubnim europskim, azijsko - kavkaskim i sjevernoafričkim), što, uz pojavu drugih novih faktora, traži i povećanu brigu o sigurnosti. Krajnji cilj promišljanja novih koncepata europske sigurnosti je uspostava vlastitih oružanih snaga.

Kao efektivna i institucionalizirana vojna snaga EU-a pojavio se Eurokorpus, formiran 1992., s korijenima u dogovoru (Elizejskom ugovoru) iz 1963. između francuskog predsjednika De Gaullea i njemačkoga kancelara Adenauera. Kao vid suradnje u području obrane između tih dviju država, od 1991. postala je operativnom i francusko-njemačka brigada. Eurokorpus, sastavljen od dijela članica EU-a, mogao se angažirati u službi EU-a, UN-a, NATO-a i OESS-a. Te postrojbe bile su angažirane u misijama u BiH 1998. i na Kosovu 2000., a, naposljetku, kao posljedica restrukturiranja započetog 1999., 2001. nastala je transformacija Eurokorpusa u Korpus za brzo reagiranje, istodobno podređen EU-u i NATO-u. Europska obrambena koncepcija još uvijek nije dovoljno operativna, a zasigurno će se razvijati.

Glavni izvori nestabilnosti u današnjoj Europi proizlaze iz gospodarskih teškoća i političke nestabilnosti novih demokracija, društava u tranziciji. Važno mjesto zauzimaju potencijalni etnički sukobi. Zato je suradnja zapadnih sigurnosnih institucija s državama srednje i jugoistočne Europe nužna.³⁶ Sveeuropski sigurnosni sustav treba postojati na tri razine: a) nacionalnoj; b) multinacionalnoj, kao mreža bilateralnih i multilateralnih sporazuma; c) internacionalnoj, kao mreža sigurnosnih organizacija i struktura (poput UNa, NATO-a, EU-a i OSCE-a), djelovanje kojih osigurava sveobuhvatan sigurnosni sustav.³⁷

2.4. OSCE

OSCE (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi) je panevropska sigurnosna organizacija koju čini 56 zemalja članica. Osnovana je u skladu s Poglavljem VIII. Povelje Ujedinjenih naroda i

³⁶ S. Tatalović, nav. dj, str. 32.

³⁷ Isto, (bilj. 4), str. 32–33, 46, s upućivanjem na Adam Daniel Rotfeld, Shaping a new international security system: The European perspective, Vienna 1995., str. 19.

uspostavljena je kao instrument i mehanizam ranog upozorenja, prevencije sukoba, suzbijanja kriza i postkonfliktne obnove u Evropi. Sve zemlje koje učestvuju u aktivnostima OSCE-a imaju ravnopravan status, a odluke se donose konsenzusom.

Stručno tijelo OSCE-a za političke konsultacije i donošenje odluka je Stalno vijeće. Njegovi članovi, izaslanici zemalja članica OSCE-a sastaju se jednom sedmično da bi raspravljali i donosili odluke o pitanjima značajnim za OSCE. Visoko vijeće, koje čine politički direktori ili zvaničnici višeg ranga zemalja članica, sastaje se jednom godišnje radi političkih dogovora.

Ministri vanjskih poslova zemalja članica OSCE-a sastaju se jednom godišnje na sastanku Ministarskog vijeća, a svake druge godine šefovi država ili vlada okupljaju se na samitu OSCE-a. Predsjedavajući OSCE-a odgovoran je za izvršenje odluka i svake se godine bira iz druge zemlje. Aktuelnom predsjedavajućem u njegovom radu pomaže prethodnik koji, zajedno sa sljedećim predsjedavajućim, čine OSCE Trojku. Generalni sekretar OSCE-a djeluje kao izaslanik predsjedavajućeg OSCE-a i daje mu podršku u svim aktivnostima kojima se provode ciljevi OSCE-a. Njegove aktivnosti također uključuju rukovođenje strukturom i operacijama OSCE-a.

Parlamentarna skupština OSCE-a, koju čini više od tri stotine parlamentaraca iz svih zemalja članica OSCE-a, zasjeda jednom godišnje i raspravlja o pitanjima značajnim za rad OSCE-a, te donosi i odgovarajuće rezolucije i preporuke. Organizacionu strukturu OSCE-a čine još: Ured za vezu u Centralnoj Aziji, Ured za demokratizaciju i ljudska prava (ODIHR), izaslanik za slobodu medija, Ured visokog komesara za nacionalne manjine, Sud za pomirenje i arbitražu. OSCE ima misije u nekoliko zemalja (operacije na terenu) među kojima je i Bosna i Hercegovina. Sjedište Generalnog sekretarijata OSCE-a je u Beču, u Austriji. Bosna i Hercegovina je članica OSCE-a od 1992. godine.

2.4.1 OSCE u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je pristupila OSCE-u 30. aprila 1992. godine, a Helsinški dokument je potpisala 8. jula 1992. godine. Mandat OSCE Misije u BiH, koja je uspostavljena 18. decembra 1995. godine, uključuje jačanje demokratskih vrijednosti, monitoring i razvoj ljudskih prava,

organiziranje i nadgledanje izbora, kao i provođenje kontrole naoružanja i mjera izgradnje sigurnosti i povjerenja.

Nakon potpisivanja Mirovnog sporazuma, iznimno je bila važna uloga OSCE-a u provođenju člana II **Aneksa 1B** – sporazum o regionalnoj stabilizaciji koji glasi: ³⁸

Članak II. Mjere za izgradnju povjerenja i sigurnosti u BiH (U roku od sedam dana nakon što ovaj Sporazum (u daljnjem tekstu "Aneks") stupi na snagu, Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska započinju, na odgovarajuće visokoj političkoj razini, pregovore pod pokroviteljstvom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (u daljnjem tekstu "OSCE"), kako bi se suglasile o nizu mjera za povećanje međusobnoga povjerenja i smanjenja opasnosti od sukoba, u potpunosti se oslanjajući na bečki Dokument o pregovorima o mjerama za izgradnju povjerenja i sigurnosti OESS-a iz 1994. Cilj ovih pregovora jest suglasiti se o početnom nizu mjera u roku od četrdeset pet (45) dana nakon što ovaj Aneks stupi na snagu, uključujući, uz ostalo:

- ograničenja vojnoga razmještaja i vojnih vježbi u određenim zemljopisnim područjima;
- ograničenja ponovnog uvođenja stranih snaga u kontekstu Članka 3. Aneksa 1-A Općega okvirnog sporazuma;
- ograničenja smještaja teškoga naoružanja;
- povlačenje snaga i teškoga naoružanja u nastambe (kantonmane) / vojarne ili na druge utvrđene lokacije, kao što je predviđeno Člankom 4. Aneksa 1-A;
- obavijesti o raspuštanju postrojbi za posebne operacije i naoružanih civilnih skupina;
- obavijesti o određenim planiranim vojnim aktivnostima, uključujući međunarodnu vojnu pomoć i programe obuke;
- identifikaciju i praćenje kapaciteta za proizvodnju naoružanja;
- trenutačnu razmjenu podataka o posjedovanju pet kategorija oružja prema definiciji iz Sporazuma o konvencionalnim oružanim snagama u Europi uz dodatni sporazum da će se topništvom smatrati oružja kalibra 75 mm i više;
- trenutačnu uspostavu vojnih misija za vezu između zapovjednika oružanih snaga Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

³⁸ Ovirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Preuzeto 07.10.2019. godine https://mup.ks.gov.ba/sites/mup.ks.gov.ba/files/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf

OSCE je ovlašten, i pod direktnim mandatom po Općem okvirnom sporazumu za mir u BiH, za provedbu odredbi člana IV Aneksa 1-B. OSCE povjerava provedbu ovih aspekata Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH Ličnom predstavniku predsjedavajućeg OSCE-a za član IV, a Odjel za regionalnu stabilizaciju djeluje kao agent Ličnog predstavnika u BiH. Odjel za sigurnosnu saradnju je unutrašnja operativna agencija za ovaj mandat. Lični predstavnik predsjedavajućeg OSCE-a za član IV i šef OSCE Misije u Bosni i Hercegovini dostavljaju uputu i smjernice za rad.

U cilju ostvarivanja sveukupnog cilja - stvaranja trajnog mira u BiH, Odjel i u tekućoj godini pruža značajnu tehničku i ekspertsku pomoć u provedbi člana IV Aneksa 1-B Dejtonskog mirovnog sporazuma – Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja.

Odjel za sigurnosnu saradnju je sastavljen od vojnih oficira i civilnog osoblja sa međunarodnim iskustvom u oblasti kontrole naoružanja, kao i od OSCE-ovih stručnjaka za mjere gradnje povjerenja i sigurnosti. Pored ureda Odjela za sigurnosnu saradnju u Sarajevu, Odjel također uključuje oficire za sigurnosnu saradnju raspoređene u regionalnim centrima OSCE-a u Banjoj Luci (Republika Srpska), Mostaru (Federacija BiH) i Tuzli (Federacija BiH).

U cilju ostvarivanja svoje glavne zadaće, pomaganja Stranama potpisnicama u provedbi člana IV, Odjel za sigurnosnu saradnju preduzima sljedeće tekuće aktivnosti - pomaže u inspekcijama verifikacije kontrole naoružanja i mjera za gradnju povjerenja i sigurnosti po članu IV vođenim od strane država članica OSCE-a i pruža pomoć pri verifikaciji informacija dostavljenih od Strana po članu IV.

Provedba člana IV Aneksa 1-B je u toku.

Kao država članica OSCE, Bosna i Hercegovina je preuzela političke obaveze koje se tiču poštivanja zadataka i provođenja dužnosti koje proizilaze iz dokumenata Organizacije, naročito u političko vojnoj i sigurnosnoj dimenziji.

Riječ je o sljedećim konkretnim obavezama:

- Kodeks ponašanja u vojno-političkim aspektima sigurnosti (CoC);
- Sveobuhvatna razmjena informacija (GEMI);
- Bečki dokument '99 (VD '99);
- Dokument o gomilanju konvencionalne municije;

- Principi kojima se uređuje transfer konvencionalnog naoružanja;
- Odluke OSCE Foruma za sigurnosnu saradnju (FSC).

2.4.2. OSCE režim za razmjenu informacija

Razmjena informacija o OSCE Kodeksu ponašanja

Kodeks ponašanja (CoC) predstavlja u suštinskom smislu nadgradnju čuvenog Helsinškog završnog dokumenta iz 1975. godine i dopunu, u periodu koje je uslijedilo po završetku hladnog rata, tog najznačajnijeg normativnog dokumenta OSCE.

Ključna nadležna institucija za dostavu informacija o Kodeksu ponašanja je Ministarstvo vanjskih poslova. Informacije koje se dostavljaju do 15. aprila svake godine u okviru Upitnika o Kodeksu odnose se na mjere koje se preduzimaju u borbi protiv i prevenciji terorizma, opis procesa državnog odbrambenog planiranja i odlučivanja; demokratsku kontrolu nad vojnim i sigurnosnim strukturama, kao i nad obavještajnim službama, na raspoređivanju pripadnika oružanih snaga na teritoriji druge države članice, međunarodno humanitarno pravo i stanje ljudskih prava u oružanim snagama, kao i na druge relevantne informacije.

Ministarstvo vanjskih poslova, zajedno sa Ministarstvom sigurnosti i Ministarstvom odbrane, aktivno je uključeno u sve aktivnosti za nastavak provođenja obuke u Kodeksu ponašanja, na kojoj će, između ostalog, biti obrađene ključne teme, kao što su uloga Kodeksa u političko-vojnoj dimenziji OSCE-a, provedba Kodeksa u BiH, međunarodno humanitarno pravo i druga pitanja.

Član IV.

Podrška u provedbi člana IV Aneksa 1-B Dejtonskog mirovnog sporazuma - Sporazum o subregionalnoj kontroli oružja.

Subregionalna konsultativna komisija (SRKK) je uspostavljena u skladu sa odredbama člana 4a Protokola o subregionalnoj komisiji za konsultacije, Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja (član IV, Aneks 1-B Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH).

Protokol je potpisan u Firenci u junu 1996. godine i poznat je pod nazivom Firentinska deklaracija. Potpisnici ovoga Sporazuma su država Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine,

Republika Srpska, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija. Nakon razdruživanja državne zajednice Republike Srbije i Republike Crne Gore, status Crne Gore u ovom tijelu još uvijek nije formalno riješen, ali je državna delegacija Bosne i Hercegovine već dala saglasnost za kooptiranje delegacije Crne Gore za rad u okviru Subregionalne konsultativne komisije.

Osnovna svrha člana IV je stvaranje balansa teškog naoružanja između vojnih snaga u regiji, osiguravajući pri tome stabilnu vojnu situaciju. Sporazum obuhvaća teritoriju Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, SRJ, i BiH.

Sporazumom se ograničava posjedovanje teškog naoružanja uključujući: tenkove, oklopna borbena vozila, artiljeriju (kalibra preko 76 mm), uključujući i minobacače, te višeraketne sisteme, borbene avione i jurišne helikoptere. Također je predviđena razmjena informacija na temu posjedovanja faktora vojne sile obrazloženih u Sporazumu, smanjenje kapaciteta naoružanja do nivoa utvrđenog odredbama sporazuma, kao i verifikacija smanjenja kapaciteta putem inspekcija. Državna delegacija Bosne i Hercegovine u SRKK, koju čine predstavnici Ministarstva vanjskih poslova, zadužena je za političke aspekte i vodstvo, dok su za tehničke aspekte provedbe odredbi Sporazuma zaduženi predstavnici Ministarstva odbrane.

Status Bečkog dokumenta 1999. (VD '99)

Bečki dokument '99 mjerama izgradnje povjerenja i sigurnosti sadrži odredbe o razmjeni informacija i verifikaciji vojnih informacija zemalja o statusu oružanih snaga, o vojnim aktivnostima i odbrambenim politikama, i predstavlja dalji napredak u odnosu na VD '94. Povećan je nivo transparentnosti u praćenju vojnih pitanja.

Glavna izmjena u Bečkom dokumentu '99 odnosi se na uvođenje novog poglavlja o regionalnim mjerama kojima je naglašen značaj regionalne dimenzije sigurnosti, što omogućava članicama OSCE-a da zaključuju posebne sporazume, pravno ili politički obavezujuće, u skladu sa specifičnim regionalnim potrebama.

Počev od 2000. godine BiH učestvuje u razmjeni godišnjih informacija, kao i u režimu verifikacije prijavljenih informacija, koje se provode u vidu inspekcija i evaluacija. Aktivnosti predviđene odredbama Bečkog dokumenta '99 su u toku.

Centar za obuku za operacije podrške miru (PSOTC - Butmir)

U maju 2003. god. BiH je odlučila da prihvati prijedlog Ministarstva odbrane Velike Britanije o osnivanju Centra za obuku za operacije podrške miru. Memorandum o razumijevanju u tom smislu potpisan je 23. septembra 2003. godine. Memorandum o razumijevanju između partnera i zemlje domaćina potpisan je 20. novembra 2003. godine. Rad Centra finansira konzorcij od 12 partnera (Danska, Finska, Francuska, Mađarska, Nizozemska, Norveška, Poljska, SAD, Švedska, Švicarska, Turska i Velika Britanija), a Velika Britanija je vodeća nacija ovog partnerskog konzorcija. Planirana je i predaja odgovornosti nadležnim domaćim organima za rukovođenje Centrom u dogledno vrijeme (okvirno, 2013. godine), kao i za njegovo finansiranje, uz nastavak značajnog prisustva međunarodnog osoblja i predavača. Zgrada Centra smještena je unutar kompleksa regionalnog štaba NATO u Butmiru.

Centar za obuku za operacije podrške miru (PSOTC) je dobio niz certifikata koje bi razvrstali na :

1. Institucionalne akreditacije:³⁹

- Associated Network Partner of the ESDC Network,
- Full Training Capability – USA Accreditation,
- NATO Quality Assurance Accreditation Certificate,
- PFP Training and Education Centre.

2. NATO akreditacije:⁴⁰

- PSOSNCOC, ISOSC and COIN,
- Building Integrity Course BIPSOC and SNCOBIC,
- The Gender Training of Trainers Course and the Utility of Gender in Peace Support.

³⁹ Ministarstvo Odbrane Bosne i Hercegovine, Preuzeto 07.10.2019. godine http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOiD/PSOTC/courses_and_seminars/?id=26774

⁴⁰ Isto

3. UN akreditacije:⁴¹
 - UNMEoM Course Certificate,
 - UNPOL Course Certificate 2016.

Centar za obuku za operacije podrške miru (PSOTC) realizira i kurseve, i to:⁴²

1. PSOTC. 5.3 Media management in PSO Course *** UNIVERSITY ACCREDITED COURSE,
2. ACT. 642.3 International Staff Officers Skills Course ISOSC ** NATO APPROVED,
3. Psotc. 1.3 Essential Staff NCO Skills Course,
4. PSOTC. 3.4 UN Police Course,
5. ACT.653.3 Utility in gender in PSO Course **NATO APPROVED,
6. ACT.646.3 Building integrity in PSO Course ** NATO APPROVED,
7. Defence Attache Course,
8. ACT.643.3 PSO Staff NCO Course PSOSNCOC ** NATO APPROVED,
9. ACT.654.3 Building integrity for senior NCO Course,
10. ACT.644.3 Counterinsurgency Course COIN ** NATO APPROVED,
11. PSOTC.6.3 UN tactical protection of civilians in PSO Course,
12. PSOTC.7.3 UN Staff Officers Course UNSOC,
13. PSOTC.9.3 Euro-Atlantic security Course *** UNIVERSITY ACCREDITED.

⁴¹ Ministarstvo Odbrane Bosne i Hercegovine, Preuzeto 07.10.2019. godine [http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOiD/PSOTC/courses and seminars/?id=26774](http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOiD/PSOTC/courses_and_seminars/?id=26774)

⁴² Isto

TREĆI DIO

III Integracija Bosne i Hercegovine u međunarodne organizacije

3.1. Međunarodne mirovne snage - od implementacije preko stabilizacije do integracije

Za izgradnju sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine prisustvo međunarodnih političkih predstavnika, vojnih i policijskih snaga ima posebnu ulogu, posebno u periodu u kome Bosna i Hercegovina nije imala potrebne državne sigurnosne strukture. Istovremeno sa promjenama koje su se događale unutar sistema odbrane Bosne i Hercegovine zbivale su se i promjene u međunarodnim mirovnim snagama prisutnim u Bosni i Hercegovini.

Nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, na osnovu Rezolucije 1031 Vijeća sigurnosti UN, snage UNPROFOR-a (United Nations Protection Force), koje su tokom rata bile prisutne u Bosni i Hercegovini zamjenjene su snagama IFOR-a (Implementation Force) – međunarodnim mirovnim snagama pod kontrolom NATO-a, čiji je zadatak bio da primjene vojne aspekte mirovnog sporazuma, i koje su imale znatno snažniji mandat nego što je imao UNPROFOR.

Nakon jednogodišnjeg uspješnog mandata IFOR-a, nastavljaju djelovanje nešto manje snage – SFOR (Stabilization Force), također pod NATO- vom kontrolom, sa osnovnim zadatkom stabiliziranja mira u Bosni i Hercegovini.⁴³ Za razliku od IFOR-a, koji je na početku mandata imao oko 60.000 vojnika, SFOR je svoj mandat započeo sa 31.000 vojnika.

⁴³ Aneksom 1A Općeg okvirnog sporazuma o miru u BiH iz Daytonu, su definirane Međunarodne vojne snage - IFOR, sa mandatom nadziranja prekida vatre, razdvajanja sukobljenih strana i grupisanja njihovog teškog naoružanja na odobrene lokacije, osiguranja sigurnog povlačenja snaga UNPROFOR-a, te kontrola zračnog prostora iznad BiH. Mandat IFOR-a je bio definiran na godinu dana. Sa 60.000 razmještenih vojnika u BiH, IFOR je predstavljao najveću vojnu operaciju u Evropi, nakon okončanja Drugog svjetskog rata. Budući da po isteku jedne godine primjene mirovnog sporazuma stanje u BiH, ni izbliza, nije omogućavalo međunarodnim vojnim snagama da napuste prostor BiH, IFOR je nastavio svoju misiju, u neznatno promjenjenom mandatu i sa novim nazivom-SFOR (Stabilization Force). Veličina SFOR-a se postepeno smanjivala, a struktura prilagođavala pozitivnim promjenama stanja u BiH, tako da je SFOR u decembru 2004.godine svoju misiju prepustio vojnim snagama EU sa veličinom od oko 7.000 vojnika, što ilustrira napredak unutar BiH i smanjenu potrebu prisustva inostranih vojnih snaga, u smislu očuvanja mira u zemlji (Cikotić, 2013).

Uspješna realizacija mandata SFOR-a je ilustrativan primjer krupnog doprinosa međunarodne zajednice stabiliziranju mira i obnovi institucija Bosne i Hercegovine. SFOR je bio angažiran na široj lepezi aktivnosti. Asistirao je u uspostavi saradnje i neprekidnom poboljšanju odnosa između vojnih snaga u BiH koje su tokom rata bile međusobno sukobljene. Kontrolirao je vojne objekte i vršio konstantan pritisak u pravcu smanjenja broja vojnih lokacija i skladišta, te uništavanja viška i zastarjelog naoružanja i municije. Dao je krupan doprinos kampanji deminiranja, obnovi puteva, mostova, kuća i drugih objekata kojima je podržavao proces povratka reseljenih i izbjeglih osoba. Pomagao je i odrežene političke i kulturne događaje od značaja sa BiH i region.

Bio je angažiran na hapšenju osoba osumnjičenih za ratne zločine od strane Međunarodnog tribunala za ratne zločine iz Haga i pružao podršku ovom tribunalu u prikupljanju potrebne arhivske građe i drugog dokaznog materijala. SFOR je radio na sprječavanju različitih antidejtonskih aktivnosti - angažirao se na zabrani rada pojedinih medija, suspendirao pojedine zvaničnike entitetskih oružanih snaga, direktno radio na osujećivanju pokušaja uspostave trećeg entiteta BiH i slično. Radio je na spječavanju različitih kriminalnih i korupcijskih aktivnosti u BiH. Nadzirao je demilitarizaciju Brčko distrikta i dao krupan doprinos poboljšanju civilno-vojne saradnje unutar cijele BiH. Poseban doprinos je dao reformi odbrane i njenom državnom dimenzioniranju u Bosni i Hercegovini.⁴⁴

Govoreći o implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma i ulozi EUFOR-a i Evropske unije u BiH, Havijer Solana naglasio nekoliko momenata:

„Dio ovog sveobuhvatnog pristupa EU je politički angažman. Prvi značajan korak prema evropskim integracijam je Proces stabilizacije i pridruživanja. ...

*Drugi dio sveobuhvatnog pristupa EU je ekonomski angažman u pravcu izgradnje naprednih institucija i tehničke pomoćiu osvajanju standarda EU. ... Angažman EU u policijskim pitanjima je treći dio ovog sveobuhvatnog pristupa“.*⁴⁵

Ovakav Solanin stav odražava ne samo prisustvo EU u BiH već i prvu praktičnu provjeru određenih sigurnosnih mehanizama EU u praksi. Tako je Policijska misija EU u BiH predstavljala prvu takvu operaciju EU od kada je usvojena Evropska sigurnosna i odbrambena politika u januaru

⁴⁴ SFOR INFORMER, www.nato.int/sfor/index.htm pristupljeno 15.07.2019.godine

⁴⁵ NATO REVIEW.HISTORIC CHANGE IN THE BALKANS, Brisel, 2004.god.str.9.

2003. godine. ovu misiju je činilo oko 500 policijskih zvaničnika koji su, u ulozi posmatrača, mentora i savjetnika pomagali svojim bosanskohercegovačkim kolegama u unapređenju policijskih standarda i jačanju reda i zakona.

Predajom mirovne misije u BiH vojnim snagama EU, NATO nije okončao svoje vojno prisustvo u BiH, već ga je reducirao na prisustvo novoformirane NATO Komande, koja djeluje u Sarajevu, osiguravajući vodeću ulogu u pitanjima reforme odbrane na svakodnevnoj osnovi, hapšenju preostalih osoba osumnjičenih za ratne zločine i stvaranju uslova za ulazak BiH u PfP i NATO. NATO Komanda u Sarajevu djeluje u punoj saradnji sa institucijama države BiH i EUFOR-a.⁴⁶

Sve ove promjene pored organizacijske imaju i suštinske razloge. Stalno smanjenje prisustva inostranih mirovnih snaga na tlu BiH svjedoči o procesu stalnog jačanja sigurnosti i stabilnosti unutar BiH. Sa preuzimanjem mandata EUFOR je, za razliku od SFOR-a, čija je primarna misija bila u stabiliziranju stanja u zemlji, više bio fokusiran na integraciji oružanih snaga u Bosni i Hercegovini, na nivou države, kao pretpostavku za ulazak BiH u evroatlanske sigurnosne i odbrambene integracije.

3.2. Reforma odbrane Bosne i Hercegovine

Reforma odbrane ima poseban značaj ne samo u smislu da predstavlja okosnicu ukupnih sigurnosnih promjena i dograđivanja države, već često znači model po kome se naknadno rješavaju mnoga slična pitanja u izgradnji bosanskohercegovačke države u cijelini.

Svjesna odgovornosti, Komisija za reformu odbrane je podesila vlastitu odgancizaciju na način da dobro vlada događajima koji su u toku i da predviđa i planira naredne korake koje treba poduzeti. Iz tih razloga je, u funkciji ostvarivanja planova za 2006. i 2007. godinu, formirala Stručni tim za implementaciji tranzicije.⁴⁷

⁴⁶ SFOR INFORMER, www.nato.int/sfor/index.htm pristupljeno 15.07.2019.

⁴⁷ U sastav ovog tima su, pored predstavnika Ministarstva odbrane BiH, ušli predstavnici ranijih entitetskih vojski i entitetskih ministarstava odbrane. Tim je sačinjen od grupa za strukturu, za personal, za pokretnu imovinu, za nepokretnu imovinu i za arhivu (Cikotić, 2013).

U pogledu nastavka procesa reforme, Raffi Gregorian tvrdi: „*Vremenski okvir zakonskih promjena vezanih za reformu odbrane zahtjeva da se cjelokupan proces rekonstrukcije završi do kraja 2007. godine. Odnosno, do 01.januara 2008. godine sve predviđene strukture trebaju biti fomirane i operativne. Imajući predhodna iskustva u vidu - možda će sve ovo potrajati i malo duže. No, kada se sve uzme u obzir, onda smatram da je korektno kazati da ćemo za dvije do tri godine ovdje imati prilično funkcionalne i efikasne oružane snage. To se neće dogoditi kao prebacivanje prekidača-to je postupan proces.*“⁴⁸

Odbrambenu reformu ne treba promatrati samo sa stanovišta stvaranja dugotrajne stabilnosti i sigurnosti u BiH, već i sa stanovišta kreiranja ukupnog društvenog ambijenta države koja će biti prosperitetnija od sadašnje.

3.3. Uloga NATO-a i (drugih međunarodnih organizacija) i međunarodne zajednice u izgradnji sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine

Koliko god je pozitivna činjenica da se sistem sigurnosti BiH razvija i jača, kao i da će pozitivne posljedice tog sistema osjećati narodi i građani BiH, nije bilo dobro što u implementaciji tog procesa legitimni predstavnici institucija BiH nisu imali punu inicijativu. Kao u mnogim drugim slučajevima, predstavnici međunarodnih organizacija su i u izgradnji sistema sigurnosti BiH imali značajnu ulogu i vrlo često, u nedostatku rješenja unutar BiH, davali gotova rješenja predstavnicima državnih institucija BiH.

Najbitnije odlike predstavnika međunarodnih organizacija u odnosu na reformu sigurnosnih i odbrambenih struktura u BiH su:

1. Visoki predstavnik Paddy Ashdown odlukama od 02.04.2003. godine značajno je pomogao u prevazilaženju određenih uočenih slabosti u funkcioniranju sigurnosti BiH i jačanju državne dimenzije sigurnosti i odbrane

⁴⁸ Cikotić Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, VIJEĆE KONGRESA BOŠNJAČKIH INTELEKTUALACA, Sarajevo2013.

2. Generalni sekretar NATO saveza George Robertson je, u decembru 2003. godine, postavio uslove koje BiH mora ispuniti da bi se mogao razmatrati njen prijem u PFP, i kasnije u NATO.

I odluke visokog predstavnika i zahtjevi generalnog sekretara NATO-a korenspodirale su sa dugoročnom orijentacijom BiH da se priključi NATO savezu i uslovima koje je, u tom pogledu trebala ispuniti, a koji su vezani za transparentnost u planiranju, demokratsku kontrolu nad oružanim snagama, jedinstven sistem komandovanja i organizaciju i strukturu jedinica u oružanim snagama identičnu organizaciji i strukturi oružanih snaga zemalja članica.

Dakle, u periodu od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma do 2003. godine napravljeni su krupni pomaci u državnom dimenzioniranju sigurnosti i odbrane, prije svega u pogledu izrade i usvajanja Odbrambene politike BiH, jačanju kompetencija i strukture Stalnog komiteta za vojna pitanja i njegovog Sekretarijata, ali se time još uvijek nije uspostavio funkcionalan sistem sigurnosti i odbrane države Bosne i Hercegovine.

3.4. Uključenost Bosne i Hercegovine u evropske integracije

Integracije se pojavljuju kao globalni proces. Uloga države u globalizacijskim procesima je pitanje koje zaslužuje objašnjenje. Znameniti britanski sociolog Giddens smatra da je nacionalna država izgubila i svoju ulogu u fomiranju nacionalnog ethosa, jer rast kosmopolitske svijesti vlasti, procesi “spontane globalizacije odozdo koja uključuje milione običnih ljudi“ ima svoje funkcionalne imperitive u traženju mehanizama koji se reflektiraju u političkoj i civilnoj reprezentaciji.⁴⁹ Ni razvoj BiH, u odnosu na izražene globalizirajuće trendove Evrope i svijeta na kraju XX i početku XXI stoljeća, ne može biti izoliran. Čak, u odnosu na nerazvijene kapacitete države, moglo bi se reći da je razvoj BiH kreiran i regionalnim kontekstom i ciljevima nosioca politike na međunarodnoj političkoj sceni spram ovog dijela Evrope.

U tom pravcu treba posmatrati i pokretanje posebnog programa poznatog kao Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Evropu, čiji je Samit održan u Sarajevu, 29. i 30.07.1999. godine. Samitu nije

⁴⁹ Giddens Anthony, *The thirdway and its critics*, Cambridge, MA Polity Press.

pristupila SR Jugoslavija. Pakt stabilnosti čine: članice EU, Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Mađarska, Rumunija, Ruska Federacija, Slovenija, BJR Makedonija, Turska, SAD, predsjedavajući OSCE. Uključeno je i 11 država koje daju podršku (Kanada, Japan), kao i UN i njeni organi i agencije, te 5 regionalnih inicijativa.⁵⁰

Nakon usvajanja Zakona o policiji, 27 država članica EU je izrazilo spremnost da potpišu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Bosnom i Hercegovinom. Sporazum je potpisan u Luxemburgu 16.06.2008. godine, čime je Bosna i Hercegovina stupila u prvi ugovorni odnos sa EU. Prema svom karakteru i obimu, Sporazumom se uređuju odnosi BiH sa Evropskom unijom u sva tri stuba Unije (Evropska zajednica, ekonomska politika i zajedničko tržište, Zajednička vanjska i sigurnosna politika i Pravosuđe i unutarnji poslovi). U vezi Sporazuma, važnim se čini naglasiti da će isti predstavljati pravni okvir za sve vrste budućih ugovornih odnosa između Evropske unije i Bosne i Hercegovine

⁵⁰ Smajić, Mirza, Međunarodne organizacije i sigurnost Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu, Dobra knjiga, Sarajevo, 2011.

ČETVRTI DIO

IV Međunarodne organizacije koje će u budućim vremenima imati uticaj na sigurnost Bosne i Hercegovine

4.1. Društveno – historijske pretpostavke za ubrzano odvijanje integracije Bosne i Hercegovine za NATO SAVEZ i EU

Za razliku od drugih država na prostoru Jugoistočne Evrope integracija Bosne i Hercegovine u NATO i EU javlja se primarno kao projekt mira. Mir u Bosni i Hercegovini ima širu geopolitičku vrijednost. Taj mir je u geostrateškom i geopolitičkom kontekstu pretpostavka mirnog razvoja ne samo Bosne i Hercegovine već i zemalja Zapadnog Balkana. I ne samo Zapadnog Balkana, on je pretpostavka mira i u Evropi. U tom kontekstu uloga međunarodne zajednice i EU u izvođenju integracije Bosne i Hercegovine u EU i NATO, javlja se kao geopolitička i geostrateška osnova izgradnje mira u Bosni i Hercegovini i izgradnje institucija države Bosne i Hercegovine do nivoa njene samoodrživosti.

Ubrzana integracija Bosne i Hercegovine u EU i NATO, javlja se i kao osnova za stabilan ekonomski i politički razvoj Bosne i Hercegovine. U posljednjih tri godine: od 2007. do 2011. godine, pokazalo se kakvu razornu moć u političkom razvoju Bosne i Hercegovine može imati nacionalistička retorika i ideje destrukcije institucija države Bosne i Hercegovine. Pokušaj Narodne skupštine Republike Srpske tokom aprila 2011. godine, da sprovede referendum o Sudu i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, prijetio je da ugrozi provođenje Daytonskog mirovnog sporazuma a time i stabilnost i mir u Bosni i Hercegovini. Intervencija OHR-a podržana od Vijeća sigurnosti UN-a omogućila je da se zaustavi produblјivanje krize u Bosni i Hercegovini.

Kao glavno pitanje za političku budućnost Bosne i Hercegovine nameće se: ubrzana integracija u evroatlantske institucije. Ta integracija je istovremeno i istorijsko rješenje za učvršćivanje mira i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine. Pitanje se postavlja kako u nadolazećem vremenu izbjeći i spriječiti zanavlјanje krize u političkom i ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine. Postoji više pretpostavki da se izađe iz zanavlјanja krize i trajanja agonije bosanskohercegovačkog društva i države.

Kao prva pretpostavka javlja se nužnost osiguranja geopolitičke osnove za učvršćivanje mira i izvođenje evropskog integracijskog procesa u Bosni i Hercegovini. Geopolitička osnova se može osigurati isključivo u polju globalne sigurnosti za egzistenciju Bosne i Hercegovine u miru. Razvoj Bosne i Hercegovine u miru može osigurati samo članstvo u NATO-u. Sticanje članstva Bosne i Hercegovine u NATO-u moguće je riješiti ubrzano na temelju globalne procjene da provođenje Daytonskog mirovnog sporazuma i izvođenje integracije u Evropsku uniju nije moguće bez najšire geopolitičke i sigurnosne osnove koju omogućuje članstvo u NATO-u. Članstvo u NATO-u za Bosnu i Hercegovinu znači osiguranje mira i osiguranje izvođenja reformi u miru u procesu integracije u EU.

Druga moguća pretpostavka javlja se u nužnosti ubrzanja integracije u EU. Ova pretpostavka podrazumijeva da institucije EU djeluju zajedno sa demokratskim institucijama države Bosne i Hercegovine na nivou političke i tehničke koordinacije u izvođenju reformi. U pitanju je i nemoć institucija države Bosne i Hercegovine da same izvedu reforme, ali i odgovornost EU na temelju Daytonskog mirovnog sporazuma da pomogne institucijama države Bosne i Hercegovine da ispune uslove za sticanje članstva u EU.

Treća pretpostavka se javlja u vidu nužnosti da EU proširi svoje institucionalno prisustvo, osim Sarajeva, i na druge gradske regionalne centre: Tuzlu, Mostar, Banja Luku, Bihać, Doboj, Trebinje, Livno. Sa uredima EU u ovim gradovima pojačala bi se ekonomska pomoć EU u postizanju bržeg ekonomskog i socijalnog razvoja na lokalnom nivou kao i pomoć u izgradnji javnih institucija u oblasti obrazovanja, zdravstva i saobraćaja.

I četvrta pretpostavka se javlja kao nužnost dokidanja partnerskih odnosa vladajućih stranaka u vršenju vlasti u parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Prakticiranje partnerstva, umjesto koalicionog programa među strankama parlamentarne većine u postdaytonskom periodu, dovelo je do paralize parlamentarne demokratije i snažne birokratizacije vrhova vladajućih stranaka. Ta birokratizacija zanavlja etnonacionalizam i čini nemogućim uspostavu konsenzusa u donošenju zakona u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Zato, uz podršku međunarodne zajednice, parlamentarne većine nakon izbora 2010. godine treba biti sastavljene i zasnovane na koalicionom političkom programu.

U tom programu prioritet bi imala sljedeća pitanja:

- Ubrzana integracija države Bosne i Hercegovine u EU i NATO putem;
- Izvođenja političkih i ekonomskih reformi i donošenja evropskih zakona;
- Ubrzani ekonomski razvoj i zapošljavanje (BiH ima najveću nezaposlenost u regiji - 42%);
- Sticanje statusa kandidata za članstvo u EU do kraja 2012. godine
- Sticanje članstva u NATO Savezu do kraja 2012. godine (Pejanović, 2011).

4.2. Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine

Polazeći od činjenice da je svijet zahvaćen procesom globalizacije, koja strukturalno mijenja međunarodne odnose i poziva na rješavanje gorućih pitanja na globalnom i regionalnim nivoima u cilju sveobuhvatne zaštite ljudskih prava, eliminiranja siromaštva, razvijanja globalnog partnerstva za razvoj, čvrstog opredjeljenja za procese integracije i tranzicije u regionu Jugoistočne Evrope u političkom, ekonomskom i sigurnosnom smislu, svjesni potrebe za ubrzavanjem procesa evropskih integracija Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ovim dokumentom definira načela, pravce i prioritete vanjske politike Bosne i Hercegovine u predstojećem periodu.

I - Načela vanjske politike Bosne i Hercegovine

U skladu sa odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine nadležno je za vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.

Promocija, odbrana interesa i nastupanje u ime Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima zasnivaju se na odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, zakonima, odlukama i stavovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Parlamenta Bosne i Hercegovine, Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina, suverena i međunarodno priznata država, saradivati će u međunarodnim, odnosno bilateralnim, regionalnim i globalnim okvirima, a uređivati će ugovorene i odnose druge prirode sa svim državama i međunarodnim organizacijama na načelima koja su sadržana u Povelji

UN-a, Završnom aktu iz Helsinkija i ostalim dokumentima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi, te općeprihvaćenim principima međunarodnog prava.

Vanjska politika Bosne i Hercegovine prema međunarodnim partnerima zasniva se na otvorenosti i ravnopravnosti, uzajamnom poštivanju suvereniteta i teritorijalnog integriteta, principu miroljubive saradnje, uz uvažavanje obostranih interesa. U isto vrijeme, tokom obavljanja vanjskopoličkih aktivnosti, Bosna i Hercegovina će djelovati u skladu sa obavezama koje proističu iz zaključenih i prihvaćenih sporazuma i drugih međunarodnih instrumenata te članstva u međunarodnim organizacijama i asocijacijama.

Bosna i Hercegovina naglašava svoju opredijeljenost za prevazilaženje međudržavnih nesuglasica mirnim putem, uz poštovanje načela koja su sastavni dio međunarodnog prava. Uz to, Bosna i Hercegovina se zalaže za konstruktivan dijalog pri traženju rješenja za sva otvorena pitanja. Bosna i Hercegovina je opredijeljena za nastavljaju borbe protiv terorizma i organiziranog kriminala, u skladu sa rezolucijama Ujedinjenih naroda, u okviru Komiteta za borbu protiv terorizma Vijeća sigurnosti UN-a, i uz jačanje globalne saradnje na ovom polju Bosna i Hercegovina, jedna od sedam ravnopravnih država nasljednica, aktivno će učestvovati u sukcesiji bivše SFRJ i poštovati prava i obaveze koje proističu iz tog statusa.⁵¹

II – Prioriteti vanjske politike Bosne i Hercegovine

Vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena je ka unapređenju i očuvanju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja, odnosno uključivanju u savremene evropske, političke, ekonomske i sigurnosne integracione tokove. U cilju promoviranja svojih strateških interesa, Bosna i Hercegovina će voditi transparentnu vanjsku politiku, u saglasnosti sa slijedećim prioritetima:

- Očuvanje i zaštita nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine u međunarodno priznatim granicama;
- Potpuna i dosljedna implementacija Općeg mirovnog sporazuma (OMS);

⁵¹ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 14.07.2019. godine http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2

- Pristupanje Bosne i Hercegovine evroatlantskim integracionim procesima;
- Učešće Bosne i Hercegovine u multilateralnim aktivnostima, posebno u sklopu sistema Ujedinjenih naroda (UN), Vijeća Evrope, Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), Organizacije islamske konferencije (OIC), i dr.;
- Promocija Bosne i Hercegovine kao partnera u međunarodnim ekonomskim odnosima i aktivnosti koje će omogućiti prijem Bosne i Hercegovine u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO) i druge međunarodne organizacije i asocijacije.⁵²

III - Osnovni pravci i aktivnosti vanjske politike BiH

(a) Bilateralne prirode:⁵³

- Unapređenje saradnje sa susjednim državama – Republikom Hrvatskom (RH) i Srbijom i Crnom Gorom, na osnovama zajedničkog interesa i načelima ravnopravnosti, uzajamnog uvažavanja i poštivanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta, trajni je prioritet vanjske politike Bosne i Hercegovine;
- Bosna i Hercegovina će razvijati bilateralne odnose, posebno sa državama članicama Upravnog odbora Vijeća za provođenje mirovnog sporazuma, Sjedinjenim Američkim Državama, Ruskom Federacijom, Velikom Britanijom, Francuskom, Kinom i ostalim članicama Vijeća sigurnosti UN, državama članicama Evropske unije, državama u Regionu, državama članicama Organizacije islamske konferencije i ostalim državama koje doprinose obnavljanju i razvijanju Bosne i Hercegovine.
- U skladu sa interesima i realnim mogućnostima, Bosna i Hercegovina će se zauzeti za uspostavljanje diplomatskih odnosa sa državama sa kojima to nije postignuto, a unapređivat će bilateralne aktivnosti prema državama u regionima, gdje to dosad nije ostvareno;
- Neophodno je dalje unapređivanje reguliranja bilateralnih odnosa međudržavnim sporazumima od obostranog interesa, naročito u oblasti privrede i inozemnih ulaganja;

⁵² Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 14.07.2019. godine http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2

⁵³ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 14.07.2019. godine http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2

- Jedan od bitnih zadataka diplomacije Bosne i Hercegovine je promoviranje interesa i razvojnih mogućnosti bh. privrede na osnovama utvrđene strategije razvoja zemlje;
- Bosna i Hercegovina će na bilateralnom planu razvijati saradnju u oblasti nauke i tehnologije, kulture, obrazovanja i sporta, kao važnim pretpostavkama za uključivanje Bosne i Hercegovine u savremene svjetske tokove.

(b) Multilateralne prirode:⁵⁴

- Položaj Bosne i Hercegovine u geostrateškom smislu uslovljava i prioritete njenog vanjskopolitičkog nastupanja, posebno multilateralne prirode. Strateški prioritet Bosne i Hercegovine je pojačani i sistemski iskorak u smjeru evropskih i transatlantskih integracija, s ciljem poboljšanja i institucionaliziranja međusobne saradnje;
- Dalje približavanje i institucionalizacija odnosa sa Evropskom unijom u skladu sa Procesom za stabilizaciju i pridruživanje od bitnog su značaja za Bosnu i Hercegovinu. Postizanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU, a potom i njegova potpuna primjena, treba da značajno doprinesu uključivanju BiH u evropske integracione tokove;
- Aktivnostima BiH u sistemu Ujedinjenih nacija i njenim specijaliziranim agencijama podsticat će se programi UN namijenjeni Bosni i Hercegovini;
- Neophodno je intenzivirati aktivnosti za prijem Bosne i Hercegovine u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO), što će otvoriti vrata za uključivanje u globalne trgovinske tokove;
- Sa Organizacijom za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE) i ubuduće će se aktivno raditi u ostvarivanju njenih osnovnih programskih načela. Posebno će biti naglašena neophodnost realizacije obaveza iz Sporazuma o regionalnoj saradnji (čl. II i V Aneksa 1-B Okvirnog mirovnog sporazuma – OMS) te kontinuirano aktivno učešće predstavnika Bosne i Hercegovine u pregovorima o regionalnom kontroliranju naoružanja (čl. V Aneksa 1-B OMS);
- Aktivnosti u odnosu na evroatlantske sigurnosne strukture, s krajnjim ciljem institucionaliziranja odnosa sa Sjevernoatlantskim vojnim savezom – NATO-om, bit će prvenstveno usmjerene ka uključivanju Bosne i Hercegovine u program Partnerstvo za mir;

⁵⁴ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Preuzeto 14.07.2019. godine http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2

- S ciljem daljeg razvijanja dobrih odnosa, postizanja trajne stabilnosti, sigurnosti i ekonomskog prosperiteta, posebna će pažnja biti usmjerena na aktivnosti u okviru regionalne i subregionalne saradnje. Imajući u vidu vitalne interese Bosne i Hercegovine, prvenstveno će se insistirati na konkretizaciji saradnje unutar Centralno-evropske inicijative (CEI), Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECF) – posebno tokom perioda (2003/2004.g.) kada BiH predsjedava u okviru inicijative i organizacije Pakta za stabilnost u Jugoistočnoj Evropi, Inicijative za saradnju država Jugoistočne Evrope (SECI), Jadransko-jonskoj inicijativi, Dunavskom procesu saradnje (DCP), te drugim regionalnim i subregionalnim grupacijama;
- Bit će nastavljena saradnja sa državama članicama Organizacije islamske konferencije (OIC), posebno u okviru unapređenja privrednih odnosa;
- Bit će nastavljena saradnja sa Pokretom nesvrstanih država, sa težnjom da Bosna i Hercegovina dobije status posmatrača;
- U skladu sa interesima i potrebama Bosne i Hercegovine saradivati će se sa Organizacijom američkih država (OAS), Organizacijom afričkog jedinstva (OAU), Asocijacijom država Latinske Amerike (ALADI), Asocijacijom država Jugoistočne Azije (ASEAN) i drugima;
- Na osnovu ispoljenih interesa, Bosna i Hercegovina će učestvovati u realiziranju postojećih i postizanju novih međudržavnih sporazuma, s namjerom stvaranja povoljnije atmosfere za privrednu saradnju. Bit će osigurano i učešće u radu multinacionalnih foruma koji se bave ekonomskim razvojem i poboljšanjem privredne razmjene sa inozemstvom;

(c) Zaštita interesa državljana Bosne i Hercegovine u inozemstvu

- Poseban cilj vanjskopolitičkih aktivnosti Bosne i Hercegovine, prvenstveno bilateralnih, bit će zaštita interesa i pomoć bosanskohercegovačkim građanima koji borave u inozemstvu u ostvarivanju njihovih prava, te pomoć privrednim subjektima koji posluju na tržištima drugih država. S tim ciljem će se i ubuduće inicirati postizanje bilateralnih sporazuma u oblasti konzularne, radno-pravne i imovinske zaštite građana Bosne i Hercegovine u inozemstvu. Također će se učestvovati u pripremanju i prihvatanju konvencija i ostalih međunarodnih dokumenata;

- Pokrenut će se sve potrebne aktivnosti za liberalizaciju viznog režima za građane Bosne i Hercegovine.⁵⁵

4.3. Bosna i Hercegovina i NATO u budućnosti

Bosna i Hercegovina je u svoje aspiracije prema članstvu u NATO savezu iskazala volju u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine 2013. godine kada je donesena odluka o pristupanju programu Partnerstvo za mir (PfP). Zatim Bosna i Hercegovina ulazi u program “Partnerstvo za mir” iz 2006. godine, te potpisuje sporazum o saradnji u oblasti sigurnosti, 2007. godine. To je dovelo do toga da NATO pokrene individualni Partnerski program sa BiH u 2008. godini, što je dovelo do započinjanja “Programa intenzivnog dijaloga” koji je dogovoren na Summitu iz Budimpešte iz 2008. godine. Poslije toga, Bosna i Hercegovina u 2009. godini aplicira za MAP, što je NATO odobrio 2010. godine, što je prošireno kriterijima koji se tiču upisa perspektivne vojne imovine na Summitu NATO-a u Talinu 2011. godine. Tu započinju problemi, jer je NATO postavio individualne uslove prema BiH, koji se tiču upisa 63 vojne lokacije kao državnu imovinu Bosne i Hercegovine. Oni koji su se time možda bavili, koji su pravnici znaju da je to više administrativno-tehničko pitanje, gdje se provjerava vlasništvo koje se odlukom nadležnog organa prenosi na Ministarstvo odbrane BiH, dakle jedan dosta tehnički proces gdje nije potrebno nikakvo pregovaranje ni političa volja.

Nažalost, ispostavilo se da je to kod nas postao problem koji je doveo do toga da Ustavni sud BiH donosi odluku kojom napokon razrješava ovu vrstu spora i stvara neophodne pravno-formalne uslove da se ta imovina uknjiži. U međuvremenu, Narodna skupština RS-a donosi tzv. Rezoluciju o zaštiti ustavnog poretka i proglašenju vojne neutralnosti bh. entiteta. Iako je Rezolucija neobavezujući dokument, nema snagu zakona, stvara političke probleme u daljem NATO putu BiH. Ta rezolucija se danas koristi da bi se osporio Talinski uslov, koristi se da bi se izradio godišnji akcioni plan koji je čisto tehničko pitanje o kojem ne treba donositi nikakvu političku odluku, koji, zapravo, ako ćemo tjerati mak na konac, može uraditi izvršni organ vlasti kao što je i sam ministar odbrane.

⁵⁵ http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2 preuzeto 15.07.2019.

Nije potrebna nova politička odluka Predsjedništva BiH, nije potrebna nova politička odluka Parlamentarne skupštine BiH, nije čak potrebno ni da reaguje Vijeće ministara tj., konkretnije, tijelo koje je ekvivalent vladi jedne države. Moguće je to uraditi kroz odluku, odnosno postupak ministra odbrane BiH, koji će tehnički sve o čemu smo pričali uobličiti u dokument i predati NATO-u. Nažalost, mi smo sada stali tu. Niti postoji volje u jednom dijelu politički institucija, političkih snaga u BiH, da se to realizuje, jedan dio onih za koje se vjerovalo da su predani NATO putu BiH počinje da kalkuliše politički i izmiče se iz cijelog ovog tehničkog procesa tako da BiH u ovom trenutku stoji na jednom tehničkom pitanju, sve ranije neophodne donesene odluke u kojima smo svi učestvovali, dakle, svi segmenti, sve političke institucije na nivou države.

4.4. OSCE Misija u BiH

OSCE Misija u BiH uspostavljena je 18. 12. 1995. godine, čiji je mandat određen samim Općim okvirnim sporazumom za mir, i to u tri pravca: (i) organizacija izbora, u skladu s Aneksom 6. Sporazuma, tj. da organizira, provede i nadgleda izbore te da uspostavi Izbornu komisiju BiH; (ii) regionalna stabilizacija, da u skladu s članom II i IV Aneksa 1-B sprovede i obezbijedi sporazume o mjerama izgradnje povjerenja i sigurnosti, kao i o regionalnoj i subregionalnoj kontroli naoružanja, i (iii) ljudska prava, u skladu s Aneksom 6. Sporazuma, da imenuje prve ombudsmana u BiH i posmatra situaciju u problematici ljudskih prava u BiH. Kako se vidi, OSCE je Općim okvirnim sporazumom za mir određena kao organizacija odgovorna za pružanje pomoći u osiguranju trajnog mira u BiH. Kao takva, podržava političke reforme i radi na promociji i zaštiti ljudskih prava svih građana BiH.

Od početka primjene Dejtonskog mirovnog sporazuma, Misija OSCE-a u BiH je radila na različitim pitanjima izgradnje države (eng. state building) i demokratije (eng. democracy building), i kao takva predstavlja primjer da međunarodne organizacije mogu izvršavati poslove koji obično spadaju u poslove nacionalnih vlasti određene države (Andreev, 2007: 2). Na primjeru BiH, to se ogleda u imenovanju Privremene izborne komisije, organizaciji izbora, imenovanju ombudsmana za ljudska prava i dr. Kada su u pitanju programske aktivnosti, treba istaći da danas Misija OSCE-a aktivno vodi dvanaest tematskih programa.

Jedan od programa odnosi se na podsticanje učešća građana u zajednici na način da radi s lokalnim zajednicama širom zemlje na poticanju njihovog stalnog učešća u radu lokalnih vlasti u izgradnji inkluzivne demokratije na lokalnom nivou. Misija u ovom segmentu učestvuje, između ostalog, podsticanjem školskih zajednica, udruženja nacionalnih manjina i drugih građanskih tijela da redovno učestvuju i vode inicijative na promociji učešća na najnižim nivoima vlasti u BiH, posebno podržavajući učešće građana u radu općinskih komisija i javnih debata, učešća mladih, volonterizma i sl. S ovim programom direktno je povezan i program razvoja općina. U okviru ovog programa, Misija radi s općinskim vlastima i lokalnim medijima na poboljšanje efikasnosti, transparentnosti i odgovornosti u radu vijeća lokalnih vlasti i općinskih uprava. Važan program u oblasti demokratizacije vlasti u BiH je i program podrške radu i praćenje rada Parlamentarne skupštine BiH radi unapređenja efikasnosti i odgovornosti ovog zakonodavnog tijela. Ovaj program realizira se u dva aspekta. Prvi se odnosi na jačanje kapaciteta Parlamentarne skupštine BiH s ciljem ispunjavanja zahtjeva koje nameće proces euro - atlantskih integracija. Drugi, značajniji aspekt odnosi se na praćenje sjednica domova i tijela Parlamentarne skupštine s ciljem povećanja transparentnosti, političke odgovornosti i promoviranja većeg nivoa poštivanja međunarodnih standarda i dobre prakse rada.

Kada je u pitanju obrazovanje, treba istaći da je Misija u BiH aktivna u dva programa. Prvi se odnosi na različitosti i inkluziju u školama, kroz pružanje pomoći BiH u stvaranju zdravog okruženja u obrazovanju koje ne bi đake ometalo u razvijanju osjećaja zajedničke pripadnosti i državljanstva s ciljem ostvarenja dugoročnog jedinstva i stabilnosti BiH. Misija u tom smislu saraduje sa svim relevantnim državnim tijelima i obrazovnim institucijama, te pruža podršku školskim odborima u primjeni inkluzivne prakse. Drugi program odnosi se na institucionalna i legislativna pitanja u oblasti obrazovanja davanjem doprinosa ostvarenju većeg stepena transparentnosti, odgovornosti i efikasnosti u upravljanju u procesu obrazovanja.

Kada su u pitanju ljudska prava, potrebno je istaknuti dva programa u kojima je Misija aktivna. Na prvom mjestu je program jačanja ekonomskih i socijalnih prava i ravnopravnosti promoviranjem politike i prakse podnošenja prijave od strane oštećenih za kršenja ljudskih prava, s posebnim osvrtom na ravnopravnost i nediskriminaciju, te jačanje kapaciteta i državnih institucija nadležnih za ostvarenje ljudskih prava i građanskog društva. Misija posebno radi na eliminisanju sadržaja iz zakona, politika rada i postupaka koji dovode do pojave neravnopravnosti

u domenu socijalne pomoći i socijalnog zbrinjavanja, te radi na jačanju kapaciteta davalaca usluga socijalnog zbrinjavanja, radi ostvarenja dugoročne održivosti. Od svježijih aktivnosti u ovoj oblasti svakako treba istaći aktivnosti vezane za usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije u BiH, te na promociji provođenja ovog zakona. Drugi segment aktivnosti u oblasti ljudskih prava vezuje se za program pravosudnih i legislativnih reformi s ciljem promoviranja ljudskih prava i jačanja vladavine prava pred - viđenih ustavima i zakonima BiH kao i primjenjivog međunarodnog prava.

Značajan udio u aktivnostima Misije predstavlja program praćenja sudskih postupaka širom države za najteža krivična djela kažnjiva po zakonima BiH. Također, Misija pruža pomoć u sektoru pravosuđa s ciljem osiguranja najvišeg stepena poštivanja ljudskih prava i obezbjeđenja nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa.

U pogledu sigurnosti i vojnih pitanja, Misija OSCE-a u BiH je aktivna s pet programa. Prije svega, Misija pruža pomoć u ispunjenju vojnopoličkih obaveza pomaganjem BiH da u potpunosti sprovede OSCE-ove i druge međunarodne vojnopoličke obaveze te promoviše efikasno upravljanje vojnim zalihama. U pogledu programa kontrole naoružanja, Misija pruža podršku provedbi subregionalne kontrole naoružanja iz Aneksa 1-B Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH. U programima promovisanja parlamentarnog nadzora nad sigurnosnim sektorom i demokratske kontrole i povećanja radnog kapaciteta državnog sigurnosnog sektora Misija radi na obezbjeđenju efikasne kontrole nad sektorom sigurnosti, pružanju podrške Parlamentarnoj skupštini BiH, kao i izvršnim vlastima BiH, posebno saradjući s Interresornom radnom grupom Vijeća ministara BiH za provođenje sigurnosne politike BiH. S tim u vezi, Misija podržava forume za regionalni dijalog u svrhu razmjene najboljih praktičnih primjera u oblasti sigurnosti ⁵⁶

Konačno, u programu praćenja demokratske kontrole nad sigurnosnim sektorom BiH, Misija podržava rad kontakt osoba u oblasti kontrole granice, borbe protiv terorizma, civilne zaštite i specijalnih policijskih pitanja, te koordinira napore sa OSCE Sekretarijatom i Centrom za prevenciju sukoba.

Svoje programske aktivnosti Misija OSCE-a u BiH provodi kroz glavni ured u Sarajevu i četrnaest terenskih jedinica.

⁵⁶ https://smailagic.files.wordpress.com/2012/01/medjunarodne_organizacije_u_bih.pdf preuzeto 15.07.2019.

4.5. Budućnost UN u Bosni i Hercegovini

Odnosi Bosne i Hercegovine i Ujedinjenih naroda uvjetovani su aktualnom međunarodnom političkom i privrednom situacijom koja je dirigrana praćenjem i aktivnim sudjelovanjem u rješavanju međunarodnih kriza, tijela UN-a u kojima je BiH članica, zatim potencijalnim izborom u tijela za koja se BiH kandidira, kao i dinamikom rada u tim tijelima. Politička pitanja uglavnom su u vezi sa praćenjem rada Vijeća sigurnosti te Skupštine i odbora Skupštine. Za Bosnu i Hercegovinu su od osobitog značaja sljedeća pitanja:

1. Situacija u zemlji;
2. Održavanje međunarodne sigurnosti – dobrosusjedski odnosi, stabilnost i razvoj u Jugoistočnoj Evropi;
3. Borba protiv terorizma;
4. Ljudska prava i humanitarna pitanja;
5. Međunarodno pravo, Međunarodni krivični sud, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na tlu bivše SFRJ;
6. Prevencija konflikta u svijetu i održavanje mira;
7. Razoružanje;
8. Borba protiv AIDS-a;
9. Finansiranje UN. Pitanje dugovanja BiH prema UN nakon sticanja samostalnosti;
10. Situacija na Bliskom Istoku – Irak, Izrael i Palestina;
11. Kandidature –izbori u tijela i organe UN;

Prijemom Bosne i Hercegovine u UN prije 27 godina stekli su se temeljni preduslovi pravne i svake druge prirode da se u odnosima Bosne i Hercegovine sa svijetom realizuju svi oni sadržaji i oblici na temelju, kojih je jedna država prisutna – prema svojim mogućnostima i potrebama – na međunarodnoj, političkoj, ekonomskoj, kulturnoj i svakoj drugoj pozornici. Ovaj datum uzima se kao jedan od najznačajnijih u savremenoj historiji Bosne i Hercegovine.

U skladu sa odredbama Povelje UN, kao i sa završnim dokumentom Svjetskog samita 2005. godine, formirana je Komisija za izgradnju mira (PBC) kao međudržavno, savjetodavno tijelo koje će odgovarati Vijeću sigurnosti UN-a i čiji je rad fokusiran na postkonfliktnoj izgradnji mira. BiH je u decembru 2005. istakla kandidaturu za članstvo u ovom tijelu i tako se, po prvi put otkako je

postala članica UN-a, suočila sa procesom intenzivnog lobiranja za jedno od tijela UN, uključivo izlaskom na izbore. Pozitivan odjek kandidature prenesen je od strane niza zemalja - članica UN koji su pozdravili nastojanja za promjenu imidža BiH putem legitimnog zahtjeva za aktivnije sudjelovanje u međunarodnim poslovima, prvenstveno u sistemu UN.

BiH je odlučila nastaviti sa novim proaktivnim pristupom u pogledu kandidatura BiH, odnosno eksperata iz BiH za članstvo u tijelima UN : ECOSOC, PBC, komitete UN za zaštitu ljudskih prava kao što su: CAT- Komitet protiv torture, CERD – Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije, CEDAW - Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, CMW – Komitet za prava radnika migranata, CHR-Komitet za ljudska prava, CRC –Komitet za prava djeteta itd.

4.6. Odnos političkih aktera unutar BiH prema Dejtonskom mirovnom sporazumu i međunarodnoj zajednici

Dejtonskim mirovnim sporazumom okončan je oružani sukob u Republici Bosni i Hercegovini od 1992 – 1995. godine, čijim je Aneksom IV (Ustavom BiH), čl. I.1., jasno naznačeno da BiH “nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama.” U literaturi je prisutan stav da ustavnopravni poredak BiH pati od određenih protivrječnosti. Neke od njih su, ustavna internacionalizacija državnog prava BiH (u smislu da je Ustav BiH dio međunarodnog ugovora), asistencija izvana (u smislu pozicije međunarodnih organizacija u sistemu upravljanja državom i njenim poslovima), te gubitak suvereniteta (na način da se određeni državni poslovi nalaze u nadležnosti OHR-a i dr.) (Šarčević, 2010, Šarčević, 2009).

Smatramo da BiH, sa ustavnopravnim uređenjem predviđenim Mirovnim sporazumom u rukama domaćih (bošnjačkih, hrvatskih i srpskih) aktera, ne bi uspjela kao kakva - takva zemlja bez učešća međunarodnog faktora na polju državnog prava. Toga su vjerovatno bili svjesni i idejni tvorci Mirovnog sporazuma. Zakonodavna aktivnost visokog predstavnika to zorno ilustruje. Naime, odlukama visokog predstavnika uvedena je konvertibilna marka kao bh. valuta, određeni su državni simboli (zastava, grb, himna), ustanovljen čitav niz pravosudnih institucija, nametnuti mnogi zakoni, i sl. Ako se uzme u obzir da je zakonodavna reakcija visokog predstavnika u

prethodno navedenim pitanjima uslijedila nakon propalih rasprava u državnom parlamentu zbog različitih “vitalnih” nacionalnih interesa⁵⁷ konstitutivnih naroda u BiH, onda smisao postojanja visokog predstavnika postaje jasniji. Sam mirovni sporazum, dakle, instrument kojim se provodi mirovni proces s ciljem uspo - stavljanja trajnog mira, predviđa naglašenu ulogu međunarodnih organizacija u BiH po raznim pitanjima (vojna i civilna provedba mirovnog sporazuma, izbori, problematika ljudskih prava, izbora i demokratske vlasti, i sl.).

Govoreći o međunarodnim organizacijama i njihovom djelovanju u BiH, prvo treba razriješiti složen pojam, ulogu i značaj međunarodne zajednice kao šireg političkog aparata. Za potrebe ovog rada sasvim je dovoljno prihvatiti stajalište međunarodne zajednice da je “skup različitih anglosaksonskih i evrokontinentalnih političkih mišljenja o rješavanju bh. problema.” (Šaćić, 2007). Dakle, aktivnosti međunarodnih organizacija jedino možemo shvatiti kroz prizmu međunarodne zajednice u BiH kao njenog sastavnog elementa.

Dejtonski mirovni sporazum kao “kičma” sadašnjeg pravnog, političkog, ekonomskog, društvenog i dr. života BiH predstavlja okvir u kojem se diskusije kreću. Nema spora da je Dejtonskim mirovnim sporazumom okončan sukob. Ovom konstatacijom završava lista pozitivnih rezultata ovog sporazuma. Prigovora aktivnostima međunarodne zajednice je mnogo, pa i od vremena oružanog sukoba, kao npr. kada je u pitanju njegova pravna priroda (agresija vs. građanski rat, ili s pravne strane tačnije međunarodni vs. unutrašnji oružani sukob). Međutim, okosnica prigovora Dejtonskom sporazumu i međunarodnoj zajednici u tom okviru najjasnije se vidi iz konstatacije da je najveća njegova slabost “što je nametnut kao norma, konstitucija Bosne i Hercegovine (...) na osnovu zatečenog ratnog stanja i nedovoljnog uvažavanja kulturno-historijske povijesti Bosne i Hercegovine...” (Šaćić, 2007) i što međunarodna zajednica u tom smislu pravi ključnu grešku time što prihvata “bh. društvo” kao mozaik “individualno homogenih” monokultura koje postoje nezavisno jedna od druge na način da bezuspješno troši ogromnu energiju na nemogući reciprocitet

⁵⁷ U tom smislu slobodni bi bili pretpostaviti, a prema praksi i provođenju politike, pojedinim nacionalnim strukturama je u vitalnom nacionalnom interesu jedino snažno slabljenje države BiH i njenih institucija, pa čak i njen nestanak. Nadalje, ako je bilo potrebno da visoki predstavnik reagira u tim osnovnim pitanjima važnim za identitet svake države, onda o “projektu” usaglašavanja prava BiH s pravnom stečevinom Evropske unije u procesu pridruživanja toj supranacionalnoj organizaciji je bespotrebno raspravljati.

kolektivnog predstavljanja, umjesto promicanja liberalnih demokratskih vrijednosti (Mujkić, 2008).

U tom pravcu, “Međunarodna zajednica u BiH je više promovisala kategoriju ‘mirovnog procesa’ nego mira kao vrijednosne političke / demokratske orijentacije. Politička filozofija ‘mirovnog procesa’ zapravo je instrument međunarodne zajednice kojim se kontrolišu rat i mir permanentnom proizvodnjom ni rata ni mira.” (Šaćić, 2007).

S druge strane, kao primjer uspješne intervencije međunarodne zajednice, Mladen Ivanić ističe dvije bitne lekcije koje su naučene na primjeru BiH. Prvo: “Prije otpočinjanja vojne ili policijske intervencije, međunarodna zajednica je morala znati koje ciljeve je moguće postići političkim putem”, dok je druga lekcija ta da lokalne vlasti i stanovništvo moraju podržati takav angažman međunarodne zajednice (Ivanić, 2005). U današnje vrijeme aktuelne su više polemike nego konstruktivne rasprave o mogućim ustavnim promjenama. Dok se načelno razgovori o mogućim reformama pozdravljaju, ipak se ističe da je primarna odgovornost domaćih političkih subjekata da rasprave i usvoje dogovorene promjene, a uloga međunarodnih organizacija (i zajednice) ostaje ograničena.

Također, prisutne su rasprave o zatvaranju Kancelarije visokog predstavnika, čime bi ta organizacija ostala na razini specijalnog predstavnika Evropske unije u BiH. Dok se ograničavanje uloge međunarodne zajednice (i time međunarodnih organizacija) srdačno pozdravlja u Republici Srpskoj, članovi bošnjačkog političkog korpusa takva nastojanja smatraju preuranjenim. Hrvatski nacionalni korpus ostaje zaokupljen “Hrvatskim pitanjem”, tj. “izjednačavanjem” Hrvata kao konstitutivnog naroda s druga dva konstitutivna naroda, uz generalnu primjedbu da su ugroženi bez iznošenja konkretnih elemenata ugroženosti. Ne treba izgubiti iz vida da su okončanjem oružanog sukoba međunarodne organizacije, djelujući na osnovu Dejtonskog mirovnog sporazuma, vodile državne poslove. Tako, npr., u oblasti izbora OSCE je organizirao nekoliko općih i lokalnih, redovnih i prijevremenih izbora do 2002. godine, kada ovlasti preuzima Centralna izborna komisija BiH u čijem je stvaranju OSCE Misija u BIH aktivno učestvovala.

Na polju ljudskih prava u okviru institucije ombudsmana situacija je slična, s tim što pored OSCE-a značajnu ulogu ima i Vijeće Evrope u čijem članstvu se nalazi BiH od aprila 2002. godine. Iako u manjem intenzitetu, državne poslove i dalje vodi Kancelarija visokog predstavnika uz korištenje bonskih ovlasti, a nedavni primjer u tom smislu je produženje mandata stranim sudijama i tužiteljima u državnim pravosudnim institucijama. Ovo je potrebno imati na umu u okviru prisutne inicijative i to pogotovo iz Republike Srpske za transformaciju OHR-a u kancelariju specijalnog predstavnika EU, čime bi se značajno oslabile mogućnosti međunarodnih organizacija u BiH.

S druge strane, isti politički faktori iz Republike Srpske nisu saglasni s dubljim zadiranjem u proces ustavnih promjena s ciljem jačanja države BiH u procesu evropskih integracija. Iz takve političke konstelacije slijedi da bi transformacijom OHR-a uz nikakve ili minimalne reforme Ustava BiH dobili još slabiju državu BiH koja bi bila u mogućnosti odgovoriti svim zahtjevima euro-atlantskih integrativnih procesa. Međutim, međunarodna zajednica i dalje ostaje pasivni posmatrač ukupne politike slabljenja državnih institucija u korist entiteta i predominantno dva naroda iz razloga što upravo takva slaba država omogućava takvim političkim subjektima sigurno egzistenciju na političkoj sceni bez straha da će biti sudski procesuirani za mnogobrojna krivična djela za koja se istrage vode protiv njih.

Ako se uzmu u obzir gornje napomene, onda se nameće jedini mogući zaključak da smanjenje političkog i pravnog uticaja međunarodne zajednice (i međunarodnih organizacija) može biti jedino praćen jačanjem institucija države Bosne i Hercegovine. Dakle, neprihvatljiva je bilo kakva transformacija uloge međunarodne zajednice, bez jasnih i suštinskih ustavnih promjena koji će Bosne i Hercegovine učiniti modernom zemljom vođenom principima demokratije i vladavine prava koja će biti u stanju da zaštiti sve svoje građane i narode, a istovremeno odgovoriti zahtjevima euro-atlantskih integracija.

Aktivnosti međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini okončanjem oružanog sukoba bile su ili da uspostave odgovarajuće demokratske standarde i prakse s ciljem provođenja mirovnog procesa ili da budu korektiv organa vlasti Bosne i Hercegovine. Visoki predstavnik djelujući na osnovu tzv. bonskih ovlaštenja ima na raspolaganju mogućnost nametanja zakona ili pak uklanjanja nosilaca političkih i državnih funkcija s njihovih pozicija. Praksa pokazuje, prema

mišljenju Venecijanske komisije, da su ona korištena samo onda kada je to bilo u interesu Bosne i Hercegovine. Rasprave o transformaciji Kancelarije visokog predstavnika moraju u tom smislu biti praćene raspravama o ozbiljnim ustavnim promjenama s ciljem osnaženja države BiH kao funkcionalnog državnog aparata sposobnog da samostalno obavlja svoje funkcije kako na unutrašnjem planu, tako i u procesu euro-atlantskih integracija.

Kada se govori o aktivnostima drugih međunarodnih organizacija i njihovim ovlaštenjima i zadacima neposredno poslije okončanja sukoba i danas, može se zaključiti da su se njihove aktivnosti izmijenile, ali da su i dalje intenzivno prisutne. Tu se, prije svega misli na Misiju OSCE u BiH i njene aktivnosti po pitanjima osiguranja vladavine prava i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pored toga, u okviru Kancelarije visokog predstavnika vrši se koordinacija aktivnosti međunarodnih organizacija. Takvo jasno izraženo i skoncentrisano prisustvo međunarodnih organizacija (i međunarodne zajednice) jasno pokazuje da teza da je Dejtonski mirovni sporazum i nakon 24 godina svoga postojanja donio samo mir, a proces demokratizacije i načelo pravne države su još uvijek “na čekanju”.

Zaključak

Na današnjem stepenu društvenog razvoja sigurnost je imanentni element opstanka i djelovanja pojedinca, društva/države i međunarodnog sistema. Današnje je shvaćanje pojave sigurnosti nužno holističko, što uključuje sve aspekte čovjekova opstanka i djelovanja u društvu i sve razine njegova povezivanja i oblike društvenog organiziranja. Okončanjem hladnog rata koncept vanjskih neprijatelja zamjenjuje se konceptom izvora ugrožavanja, pritom se osiguravanje sigurnosti građana shvaća kao ostvarivanje osnovnoga čovjekova prava, za koje vrijede načela univerzalnosti i neutralnosti.

Koncepti individualne i nacionalne sigurnosti zasnovani su na pretpostavci o izvorima ugrožavanja, na jednoj strani, i ugroženom subjektu na drugoj, prijetnje međunarodnoj sigurnosti dolaze iznutra (tj. od drugih država članica međunarodnog sistema). Ta je misao izražena u Povelji UN u obliku pretpostavke o postojanju međunarodne sigurnosne zajednice, kojoj pripadaju sve države, što su ujedno dužne poštovati sve njezine vrijednosti i norme. Države koje ne poštuju te vrijednosti i norme, smatraju se kršiteljicama međunarodnih normi i u tom su smislu izvori ugrožavanja. Prema tome, međunarodna je sigurnost unutarnji sigurnosni problem sistema država i svijeta kao cjeline i kao takva kolektivno je dobro međunarodnoga globalnog društva, a ne samo dobro pojedine države ili saveza država.

Premda postojeći međunarodni sistem svojim članicama osigurava vanjski suverenitet (na temelju načela o zabrani agresije i intervencije), ipak sve države nisu jednako sposobne i uspješne u osiguravanju općih uvjeta za osobnu sigurnost svojih građana. Komisija za globalnu vladavinu predstavila je savremeni koncept globalne sigurnosti, koji proizilazi iz spoznaje da koncept sigurnosti, što se usredotočuje isključivo na zaštitu države, predstavlja zanemarivanje interesa ljudi, koji su građani neke države i u čije se ime ostvaruje njezina suverenost. Svi ljudi, ništa manje nego sve države, imaju, dakle, pravo na siguran opstanak, a sve su države dužne zaštititi to pravo.

Međunarodni poredak tradicionalno je uspostavljen kao poredak sistema država. Zbog toga su državni suverenitet i nemiješanje u unutarnje poslove država još uvijek prevladavajuće norme međunarodnih odnosa. Opće priznavanje osiguranja individualne sigurnosti posredstvom međunarodnog sistema značilo bi odbacivanje spomenutih dviju normi, što bi posljedično

temeljito izmijenilo postojeći međunarodni sistem. To bi, prije svega, zahtijevalo primjerene radikalne organizacijsko-institucionalne promjene, kao što je, npr., priznavanje prava na interveniranje u unutarnja pitanja savremenih nacionalnih država.

Primarnu odgovornost za osiguravanje međunarodnog mira i sigurnosti očito imaju velike sile, jer su u položaju da mogu ozbiljno ugroziti međunarodnu sigurnost i ujedno spriječiti njezino ugrožavanje. Povijesna iskustava pokazuju da je ključni problem međunarodnog sistema osigurati da velike sile budu na strani zaštitnika međunarodnog prava i međunarodne sigurnosti, a ne na strani njihovih kršitelja. Odgovornost za osiguranje međunarodne sigurnosti definirana je u Povelji UN, osobito u VII. poglavlju, gdje je određeno da Vijeće sigurnosti utvrđuje ugrožavanje mira, kršenje mira ili akte agresije i odlučuje o mjerama potrebnima za očuvanje ili ponovno uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti. U sigurnosnom smislu današnji svijet sačinjavaju različiti elementi, koji u praksi zasad onemogućuju viši stepen integriranosti savremenih koncepata individualne i nacionalne sigurnosti, te njihovo potpuno ostvarivanje kao međunarodno priznatih i institucionaliziranih vrijednosti.

Savremene države, koje na svom teritoriju imaju i etničke skupine (manjine), morale bi prilikom oblikovanja koncepta nacionalne sigurnosti posvetiti posebnu pažnju ostvarivanju njihove sigurnosti. To znači da bi država, osim (osiguravanja, pružanja i ostvarivanja) sigurnosti svim građanima (dakle, i pripadnicima etničkih skupina na svom teritoriju) pred ugrožavanjem izvana i unutar svoga društva, morala pripadnicima etničkih skupina osigurati i mogućnost razvoja njihova kulturnog identiteta u okviru procesa adaptacije i priznavanja multikulturalnosti. U suprotnom slučaju, država može sama stvoriti osnovu za stalne napetosti između većine i manjine (etničkih skupina) i time iznutra ugroziti nacionalnu sigurnost.

Postojeće međunarodnopravne norme univerzalnoga, regionalnog i bilateralnog karaktera obvezuju države, u kojima žive etničke skupine, da prilikom oblikovanja unutarnjega političko-pravnog okvira poštuju međunarodno priznate norme osiguravanja individualnih i kolektivnih prava etničkih skupina, što ovima omogućuju ravnopravno uključivanje u sva područja života i rada savremenog društva.

Etnički su konflikti suputnici razvoja globalnoga ljudskog društva, i to još od davne prošlosti. Stoga je razumljivo da je njihov uticaj na međunarodni mir i sigurnost u uvjetima globalizacije utoliko veći. Najveća je opasnost nestabilnost multietničkih država. Uništavanje etničkih skupina, koje vodi u nasilni konflikt, vrlo brzo dobiva međunarodne dimenzije, vrlo često i u obliku međunarodnog terorizma. U svakom slučaju, međunarodna zajednica reagira. Danas ona ima na raspolaganju različite oblike sprječavanja i rješavanja međunarodnih sporova. Po svom obliku etnički konflikti mogu biti međudržavni sporovi, a mogu ostati unutarnjim pitanjem države, koja u slučaju kršenja osnovnih prava čovjeka izaziva mjere međunarodne zajednice. Zaštita etničkih manjina nije u isključivoj domeni država u kojima manjine žive i stoga je jasan i interes međunarodne zajednice za etničke konflikte.

Nacionalne države zadržale su svoje mjesto kao osnovne političke jedinice u međunarodnim odnosima. Uprkos dinamičnosti i turbulentnosti savremenih svjetskih odnosa, množenja ne-državnih aktera, razvoja transnacionalnih odnosa i posljedične složene međuovisnosti, države nevoljno žrtvuju svoju suverenost u korist nadnacionalnih entiteta. Međutim, kako nacionalne države kakve danas poznajemo nisu oduvijek činile temelj političkih odnosa. U stvari, nacionalne države preuzele su ovu dominantnu ulogu tokom proteklih otprilike 350 godina, a kao autoritativni organizacioni oblik struktuiranja ljudskog političkog života concept nacionalne države globalno se proširio tek tokom prošlog stoljeća. S druge strane, međunarodne organizacije počinju se pojavljivati unutar zadnjih 150 godina, s tim da ih je prije 1940-tih i 1950-tih godina bilo tek nekoliko desetaka. Ali, u drugoj polovici 20. stoljeća stvaraju se već stotine takvih organizacija. Po viđenju većine analitičara i sudionika svjetske politike, međunarodne organizacije vrše mnoge korisne funkcije unutar sistema temeljenog na suverenosti država. Temeljna im je funkcija u omogućavanju saradnje među državama u područjima u kojima je saradnja na korist svih ili većine uključenih država. Ako su države u konfliktu spremne na istraživanje postojećih mogućnosti sporazumijevanja i kompromisa, savremene međunarodne organizacije u tome mogu ponuditi i nove dimenzije koje daleko premašuju prethodne kanale za diplomatsko djelovanje i mirno rješavanje sporova.

Međunarodne organizacije su uspješan model saradnje među državama. Ministarstvo unutarnjih poslova ostvaruje saradnju sa velikim brojem međunarodnih organizacija, a samo neke od njih su:

NATO, Vijeće Evrope (Council of Europe), Delegacija Evropske komisije u BiH (Delegation of the EC to BiH), Misija Evropske unije u BiH (European Union in BiH), Policijska misija Evropske unije (EU Police Mission), Misija OSCE u BiH (OSCE Mission to BiH)...

Okončanje rata u Bosni i Hercegovini, mirovni procesi u okviru Ujedinjenih nacija i Evropske unije su nastavljeni. Osnovana je Kontakt grupa pet velikih sila (SAD, Velika Britanija, Rusija, Francuska i Njemačka), koja je trebala predložiti konačno rješenje krize u BiH.

Bio je prisutan stav pojedinih pregovarača, posebno onih iz reda srpskog naroda iz BiH, koji su bili u sastavu pregovaračkog tima Savezne Republike Jugoslavije, da se ospore i izbjegnu sva rješenja koja su bila povoljna za državu BiH. Pitanja sigurnosti i odbrane su u tom smislu bila tipična. U okviru daytonskih pregovora su riješena na način kako su objektivno i mogla biti uz prihvatanje relevantnih strana u pregovorima, a ne onako kako je to logika rješavanja ovakvih pitanja, sa stanovišta sigurnosti i odbrane države BiH, zahtijevala.

Ni općim okvirnim sporazumom o miru u Bosni i Hercegovini, niti i jednim njegovim aneksom nisu bile predviđene strukture koje će se, institucionalno, brinuti o odbrani države BiH, osim što je donesena odluka o formiranju Stalnog komiteta za vojna pitanja (SKVP), čiji zadatak je bio da koordinira aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Definišući vojsku, policiju i druge sigurnosne i odbrambene institucije na nivou entiteta, koji su bili sastavni elementi države, a ne na nivou države kao cjeline, Daytonski mirovni sporazum je napravio presedan u svjetskoj političkoj i ustavnoj praksi. Međutim, taj presedan valja promatrati kao realnost vremena i okolnosti u kojima je on nastao a ne kao nedostatak tog sporazuma. Nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma, na osnovu Rezolucije 1031 Vijeća sigurnosti UN, snage UNPROFOR-a, koje su tokom rata bile prisutne u BiH zamjenjene su snagama IFOR-a – međunarodnim mirovnim snagama pod kontrolom NATO-a, čiji je zadatak bio da primjene vojne aspekte mirovnog sporazuma, i koje su imale znatno snažniji mandate nego što je imao UNPROFOR.

Kao rezultat okončanja rata, jeste porušena država, koja je mir sklopila potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma, “nametnutog” od strane međunarodne zajednice. Država se našla pred ogromnim problemima ponovne izgradnje funkcionalnog državnog aparata. Upravo je sam Dejtonski sporazum obavezao i dalje međunarodnu zajednicu za daljim angažmanom u rješavanju

bosanskohercegovačkih pitanja održavanja i nadogradnje mira, kao osnovnog preduslova pristupanja euro-atlantskim integracijama. Nakon potpisivanja Deytonskog mirovnog sporazuma, a u skladu sa mandatom UN-a, NATO je u BiH rasporedio 60.000 pripadnika, pod nazivnom IFOR (Snage za implementaciju). Snage IFOR-a su kao snage za implementaciju mira osnovane nakon neuspjele mirovne misije UNPROFOR-a, s ciljem uspostave mira i stvaranja mirne poslijeratne atmosfere u BiH. Snage IFOR-a su djelovale u skladu sa poglavljem VII, Povelje Ujedinjenih nacija, osnovnim mandatom, odnosno rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1301 od 15. decembra 1995. godine. Dakle, IFOR je u formalnom smislu bio homogena vojna operacija, koja je uključivala i niz drugih država, čak i Rusiju i niz zemalja Varšavskog pakta.

Glavni izvori nestabilnosti u današnjoj Europi proizlaze iz gospodarskih teškoća i političke nestabilnosti novih demokracija, društava u tranziciji. Važno mjesto zauzimaju potencijalni etnički sukobi. Zato je suradnja zapadnih sigurnosnih institucija s državama srednje i jugoistočne Europe nužna.

Predajom mirovne misije u BiH vojnim snagama EU, NATO nije okončao svoje vojno prisustvo u BiH, već ga je reducirao na prisustvo novoformirane NATO Komande, koja djeluje u Sarajevu, osiguravajući vodeću ulogu u pitanjima reforme odbrane na svakodnevnoj osnovi, hapšenju preostalih osoba osumnjičenih za ratne zločine i stvaranju uslova za ulazak BiH u PfP i NATO. NATO Komanda u Sarajevu djeluje u punoj saradnji sa institucijama države BiH i EUFOR-a. Koliko god je pozitivna činjenica da se system sigurnosti BiH razvija i jača, kao i da će pozitivne posljedice tog sistema osjećati narodi i građani BiH, nije bilo dobro što u implementaciji tog procesa legitimni predstavnici institucija BiH nisu imali punu inicijativu. Kao u mnogim drugim slučajevima, predstavnici međunarodnih organizacija su i u izgradnji sistema sigurnosti BiH imali značajnu ulogu i vrlo često, u nedostatku rješenja unutar BiH, davali gotova rješenja predstavnicima državnih institucija BiH.

Najbitnije odlike predstavnika međunarodnih organizacija u odnosu na reformu sigurnosnih i odbrambenih struktura u BiH su:

1. Visoki predstavnik Paddy Ashdown odlukama od 02.04.2003. godine značajno je pomogao u prevazilaženju određenih uočenih slabosti u funkcioniranju sigurnosti BiH i jačanju državne dimenzije sigurnosti i odbrane
2. Generalni sekretar NATO saveza George Robertson je, u decembru 2003. godine, postavio uslove koje BiH mora ispuniti da bi se mogao razmatrati njen prijem u PFP, i kasnije u NATO.

Za razliku od drugih država na prostoru Jugoistočne Evrope integracija Bosne i Hercegovine u NATO i EU javlja se primarno kao projekt mira. Mir u Bosni i Hercegovini ima širu geopolitičku vrijednost. Taj mir je u geostrateškom i geopolitičkom kontekstu pretpostavka mirnog razvoja ne samo Bosne i Hercegovine već i zemalja Zapadnog Balkana. I ne samo Zapadnog Balkana, on je pretpostavka mira i u Evropi. U tom kontekstu uloga međunarodne zajednice i EU u izvođenju integracije Bosne i Hercegovine u EU i NATO, javlja se kao geopolitička i geostrateška osnova izgradnje mira u Bosni i Hercegovini i izgradnje institucija države Bosne i Hercegovine do nivoa njene samoodrživosti.

Ubrzana integracija Bosne i Hercegovine u EU i NATO, javlja se i kao osnova za stabilan ekonomski i politički razvoj Bosne i Hercegovine. Kao glavno pitanje za političku budućnost Bosne i Hercegovine nameće se: ubrzana integracija u evroatlantske institucije. Ta integracija je istovremeno i istorijsko rješenje za učvršćivanje mira i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine. Smanjenje političkog i pravnog uticaja međunarodne zajednice (i međunarodnih organizacija) može biti jedino praćen jačanjem institucija države Bosne i Hercegovine. Dakle, neprihvatljiva je bilo kakva transformacija uloge međunarodne zajednice, bez jasnih i suštinskih ustavnih promjena koji će Bosne i Hercegovine učiniti modernom zemljom vođenom principima demokratije i vladavine prava koja će biti u stanju da zaštiti sve svoje građane i narode, a istovremeno odgovoriti zahtjevima euro-atlantskih integracija.

Lista skraćenica

- ARBIH** - Armija Republike Bosne i Hercegovine
- ALADI** – Asociacion Latinoamericana de Integracion - Asocijacija država Latinske Amerike
- ASEAN** – Association of Southeast Asian Nations - Asocijacija država Jugoistočne Azije
- AVNOJ** - Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
- bh** - bosanskohercegovačko
- BiH** - Bosna i Hercegovina
- CAT** – United Nations Committee against Torture - Komitet protiv torture
- CEDAW** – Convention on Elimination of all Forms of Discrimination Against Women - Komitet za eliminaciju diskriminacije žena
- CEI** – Central European Initiative - Centralna evropska inicijativa
- CERD** – Committee on the elimination of racial Discrimination - Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije
- CHR** – Committee for human rights - Komitet za ljudska prava
- CMW** – Committee Migrant Workers - Komitet za prava migranata
- CRC** – Convention on the Right of the Child - Komitet za prava djeteta
- CZ** - Civilna zaštita
- DCP** – Danube Cooperation Process - Domovinski process saradnje
- DPKO** – The peacekeeping department - Odjel za mirovne operacije
- EC** – European Commission - Evropska komisija
- ESDP** - European Security and Defence Policy - Evropska sigurnosna odbrambena politika
- EU** – European Union - Evropska unija
- EUFOR** – European Union Force - Evropske snage
- EUMM** – European Union Election Observation - Posmatračka misija EU
- EUPM** – European Union Monitoring Mission - Policijska misija EU u BiH
- EUSR** – European Union Special representative - Specijalni predstavnik EU
- EZ** – European Community Evropska zajednica
- IFOR** – The Implementation Force Snage za implementaciju
- INTERPOL** - The Intenational Criminal Police Organization - Međunarodna organizacija krivične policije

IMF - Implementation Monetary Found - Međunarodni monetarni fond

IOM – International Organization for Migration - Međunarodna organizacija za migracije

JNA - jugosloverska narodna armija

MAP - Membership Action Plan - Plan pridruživanja

MO - Ministarstvo odbrane

MZ - Međunarodna zajednica

NATO – North Atlantic Treaty Organisation - Sjeveroatlanski savez

OAU – Organization of African Unity - Organizacija afričkog jedinstva

OAS – Organization of American States - Organizacija američkih država

OHR – Office of the High Representative - Kancelarija Visokog predstavnika

OIC – Organisation of Islamic Cooperation - Organizacija islamske konferencije

OMS – General peace agreement - Opći mirovni sporazum

OS BiH - Oružane snage BiH

OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe - organizacija za sigurnost i sradanju u Evropi

PBC – Peacebuilding Commission - Komisija za izgradnju mira

PfP – Partnership for Peace - Partnerstvo za mir

PS BiH - Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine

PSOTC – Peace centrepeace support operations training centre - Centar za obuku za operacije podrške mira

RBiH - Republika Bosna i Hercegovina

RH - Republika Hrvatska

RS - Republika Srpska

SAD – United States of America - Sjedinjene Američke Države

SECI – Southeast European Cooperative Initiative - Inicijativa za saradnju država Jugoistočne Evrope

SEECF – South East Europe Cooperation Process - Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi

SFOR – The Stabilisation Force - Stabilizacijske snage

SFRJ - Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SKVP - Stalni komitet za vojna pitanja

SPKK - The Sub-Regional Consultative Commission - Subregionalna konsultativna komisija

SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

UN – United Nations - Ujedinjene nacije

UNDP – United nations Development Programme - Program razvoja UN

UNHCR – United nations High Commissioner for Refugees - Visoki komesar za izbjeglice UN-a

UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fond Fond za djecu Ujedinjenih
nacija

UNPROFOR – United Nations Protection Forces - Zaštitne snage UN-a

ZAVNOBIH - Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine

WTO – The World Trade Organization - Svjetska trgovinska organizacija

LITERATURA

Knjige:

1. Bennett Alvin LeRoy, Oliver, J.K, MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE, Politička kultura, Zagreb, 2004.
2. Beridan, Izet, POLITIKA I SIGURNOST, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2009.
3. Beridan, Izet, Tomić, I. M., Kreso, M., LEKSIKON SIGURNOSTI, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2001.
4. Bodiroža M., EVROPSKA UNIJA (od 1957. do 2006.), Glas Srpski, Grafika, Banj Luka, 2006.
5. Buzan Barry, SECURITY-A NEW FRAMEWORK FOR ANALYSIS, Lynne Rienner Publisher, USA, 1998.
6. Cikotić Selmo, SIGURNOSNE PREDPOSTAVKE BOSNE I HERCEGOVINE, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2013.
7. Ćurak Nerzuk, GEOPOLITIKA KAO SUDBINA – SLUČAJ BOSNA: POSTMODERNISTIČKI OGLED O PERIFERNOJ ZEMLJI, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2002.
8. Dautović Kenan, PREVENCIJA KONFLIKATA U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA, “Preporod”, Travnik, 2007.
9. Degan Vladimir, MEĐUNARODNO PRAVO, Zagreb, Školska knjiga, 2011.
10. Dujović Jagoš, RUKOVOĐENJE I UPRAVLJANJE SISTEMIMA SIGURNOSTI, Sarajevo, FPN, 2006.
11. Dujović Jagoš, PROJEKTOVANJE NAUČNIH ISTRAŽIVANJA U OBLASTI SIGURNOSTI, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2010.
12. Dulić Dragana, MIROVNE I HUMANITARNE OPERACIJE, JP Službeni glasnik, Beograd, 2008.
13. Enloe Cynthia, POLICIJA, VOJSKA I ETNICITET, Globus, Zagreb, 1990.
14. Hodžić Amra, GEOEKONOMSKA I GEOPOLITIČKA VAŽNOST REGIJE BALKANA U PROŠIRENJU EVROPSKE UNIJE, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo, 2008.
15. Kasapović Mirjana, BOSNA I HERCEGOVINA PODJELJENO DRUŠTVO I NESTABILNA DRŽAVA, Politička kultura, Zagreb, 2005.

16. Keserović Dragomir, SISTEM BEZBJEDNOSTI EVROPSKE UNIJE, Fakultet za bezbjednost i zaštitu Banja Luka, Banja Luka, 2012.
17. Kovač Mitar, STRATEGIJSKA ORGANIZACIJA KAO STRANKA MEĐUNARODNOG SPORA, Svet knjige, Beograd, 2003.
18. Lapaš, D., MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA KAO STRANKA MEĐUNARODNOG SPORA, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2011.
19. Lapaš, D., PRAVO MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA, Zagreb, 2008.
20. Masleša Ramo, TEORIJE I SISTEMI SIGURNOSTI, Sarajevo "Magistrat", 2001.
21. McGarry, John — O'Leary, Brendan, THE POLITICS OF ETHNIC CONFLICT REGULATION: CASE STUDIES OF PROTECTED ETHNIC CONFLICTS, London and New York, 1993.
22. Milisavljević Bojan, NOVE MIROVNE OPERACIJE ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA, JP Službeni glasnik, Beograd, 2007.
23. Neil Džozef (2006), KAKO RAZUMEVATI MEĐUNARODNE KONFLIKTE, Stubovi culture, Beograd, 2006.
24. Pejanović Mirko, POLITIČKI RAZVITAK BOSNE I HERCEGOVINE U POSTDEJTONSKOM PERIODU, Šahinpašić, Sarajevo, 2005.
25. Rakić Mile i Vejinović Duško, SISTEM BEZBJEDNOSTI I DRUŠTVENO OKRUŽENJE TEORIJSKO KONCEPTUALNI APSEKTI SISTEMA BEZBJEDNOSTI, Banja Luka Art Print, Banja Luka, 2006.
26. Runjić, Lj., MEĐUNARODNO PRAVNI SUBJEKTIVITET MEĐUNARODNIH ORGANIZAMA U SUVREMENOM MEĐUNARODNOM PRAVU, Veleučilište u Šibeniku, Šibenik, 2016.
27. Stephen Ryan, ETHNIC CONFLICT AND INTERNATIONAL REALITIONS, Dartmouth Publishing Company, Aldershot, 1990.
28. Sasoli, M., Buvije, A., KAKO PRAVO ŠTITI U RATU, Ženeva: Međunarodni komitet Crvenog krsta, 1990.
29. Smajić, Muhamed, MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I SIGURNOST BOSNE I HERCEGOVINE U POSTDEJTONSKOM PERIODU, Dobra knjiga, Sarajevo, 2011.

30. Smajić Muhamed, MIROVNE OPERACIJE ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NARODA, Federalno ministarstvo odbrane, Bataljon za podršku ZK VFBiH, Sarajevo, 2003.
31. Smajić Zekerijah, EVROPSKA UNIJA ZA SVAKOGA, Centar za Evropska istraživanja & Eurocontact, Sarajevo, 2005.
32. STRATEŠKO PLANIRANJE I ORGANIZACIJA U CENTRIMA VLASTI, Evropska unija CARDS Program.
33. Talović Siniša, Grizold Anton, Cvrtila Vlatko, SAVREMENE SIGURNOSNE POLITIKE, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2008.
34. Termiz, Dž., METODOLOGIJA DRUŠTVENIH NAUKA, TKD Šahinpašić, Sarajevo 2003.
35. Termiz Dževad i Milisavljević Slavomir, PRAKTIKUM IZ METODOLOGIJE POLITIKOLOGIJE, Šahinpašić, Sarajevo, 2000.
36. The Blue Helmets, A REVIEW OF UNITED NATIONS PEACEKEEPING, United Nations Department of Public Information, 1990.
37. Tolić O.D., AKADEMSKO PISMO, Naklada Ljevak, Zagreb, 2011.
38. V. Čarls, Kegli JR. i Judžin R. Vitkof, SVETSKA POLITIKA, TREND I TRANSFORMACIJA, Beograd Prometej, 2006.
39. Van E.S., GUIDE TO METHODS FOR STUDENTS OF POLITICAL SCIENCE, Vornell University Press, London, 1997.
40. Vukadinović D. Radovan, PRAVO EVROPSKE UNIJE, četvrto izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Centar za pravo EU Kragujevac, Kragujevac – Banja Luka, 2006.
41. Vukadinović Radovan, OSNOVNE TEORIJE MEĐUNARODNIH ODNOSA I VANJSKE POLITIKE, Školska knjiga, Zagreb, 1989
42. Vukadinović Radovan, MEĐUNARODNI POLITIČKI ODNOSI, Barbat, Zagreb, 1998.
43. Zelenika Rade, METODOLOGIJA I TEHNOLOGIJA IZRADE ZNANSTVENOG I STRUČNOG DJELA, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000.

Riječnici, leksikoni i enciklopedije:

1. Beridan, Izet, Tomić, I. M., Kreso, M., LEKSIKON SIGURNOSTI. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Sarajevo: DES, 2001.
2. Glossary of UN Peacekeeping Terms, DEPARTMENT OF PEACEKEEPING OPERATIONS TRAINING UNIT.
3. Kasumović Ahmet, Ćamil Huseinbašić, ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE, Sarajevo, 2000.
4. Klaić B., RJEČNIK STRANIH RIJEČI, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1989.
5. MEĐUNARODNI POLITIČKI LEKSIKON, Novinarsko izdavačko preduzeće, Zagreb, 1960.
6. Stanko Nik, DIPLOMATSKI LEKSIKON, Barbat, Zgreb, 1999.
7. UNITED NATIONS HANDBOOK 2013 – 14, izdato od Ministarstva vanjskih poslova i trgovine / Manat Aorere, Private Bag 19 – 901, Wellington, Novi Zeland.
8. VOJNI LEKSIKON, Vojno – izdavački zavod, Beograd, 1981

Publikacije i radovi / članci:

1. Atlantska inicijativa, ONSOVNE ČINJENICE O NATO, 2013.
2. BRIEF GUIDE TO THE EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY (ESDP).
3. Centar za demokratsku kontrolu nad oružanim snagama – DCAF, PARLAMENTARNI NADZOR NAD SEKTOROM SIGURNOSTI, Štamparija Fojnica, 2004.
4. CJP, Šarčević, E., SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE BIH I REGIJE, Sarajevo, 2012.
5. Dautović K., SECURITY POLICIES IN THE WESTERN BALKANS: Bosnia and Herzegovina, Belgrade Centre for Security Policy, 2010.
6. Gracin Anđela, MEĐUNARODNA SIGURNOST I MEĐUNARODNO PRAVO (Završni rad), Sveučilište u Šibeniku, 2017.
7. Hadžić Denis, Dragan R. Simić, BOSNA I HERCEGOVINA I NATO U “INTEGRACIJA ZAPADNOG BALKANA U MREŽU GLOBALNE BEZBJEDNOSTI”, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa, Beograd, 2011.
8. Halilović N., RAZVOJ SIGURNOSNE POLITIKE BOSNE I HERCEGOVINE U SVJETLU EUROATLANSKIH INTEGRACIJA, Zbornik radova, Sarajevo, 2015.

9. Kazazić Vesna, BOSNIA AND HERCEGOVINA AND NATO, UDK: 341.1. (100-622) NATO: 497.6) „19“, Faculty of Law, University of Mostar, 2007.
10. Krivokapić, B. Boris: O ULOZI I PERSPEKTIVI UJEDINJENIH NACIJA U XXI VEKU, Zbornik međunarodnog naučnog skupa "Pravo i izazovi XXI vijeka", Brčko
11. Kržalić Armin, BOSNA I HEERCEGOVINA I NATO – ZNAČAJ NOVOG STRATEŠKOG KONCEPTA IZ LISABONA u Kosić M. i Karagaća M. (urednici) „Nova Srbija, Novi NATO – vizija budućnosti za XXI vek“, zbornik tekstova, Forum za otvoreno društvo, Beograd, 2011.
12. NATO PUBLIC DIPLOMACY DIVISION, NATO Handbook, Brisel, 2006.
13. NATO Review, NATO FOR AND AGAINST – DEBATING EURO – ATLANTIC SECURITY OPTIONS, 2004.
14. NATO Handbook, Brussels: NATO Office of Information and Press, 1995.
15. OSCE i Centar za sigurnosne studije – BiH, EKONOMSKI ASPEKTI BEZBJEDNOSTI – SEMINAR, Portorož, 2002.
16. Pejanović Mirko, Dedić Hoda, PRETPOSTAVKE I DOMETI INTEGRACIJE BOSNE I HERCEGOVINE U EVROPSKU UNIJU Pregled – časopis za društvena pitanja, Univerzitet u Sarajevu, 2011.
17. Rudolf Davorin, MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA I EUROPSKI SIGURNOSNI – OBRAMBENI KONCEPT, UDK 327:355.02, Sveučilište u Splitu
18. The Blue Helmets, A REVIEW IF UNITED NATIONS PEACE-KEEPING, United Nations Department of Public Information, New York, 1990.
19. Sakan Momčilo, MIROVNE OPERACIJE UN - ČLANAK, Zbornik radova, Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbjednosti i Hans Seidel Stifung, Beograd, 2008.
20. Smajić, M, EVOLUCIJA KONCEPTA LJUDSKE SIGURNOSTI U SAVREMENIM SIGURNOSNIM STUDIJAMA, FPN Sarajevo, Sarajevo, 2012.
21. Šarenkapić, S., MALI VODIČ KROZ LJUDSKU SIGURNOST, Novi Pazar, 2014.
22. UNDP, HUMAN DEVELOPMENT REPORT, Oxford University Press, Oxford, 1994.
23. Vijeće ministara BiH, STRATEGIJA ZA ODGOVOR NA HIV I AIDS U BIH 2011- 2016.
24. VIJEĆE MINISTARA BIH, MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA, STRATEGIJA KULTURNE POLITIKE BIH, SARAJEVO, 2008.

25. Žepić Božo, PRIJEDLOZI I PLANOVI MEĐUNARODNE ZAJEDNICE ZA BOSNU I HERCEGOVINU, u National Security and the Future 3-4, 2005.
26. Williams and Paul, SECURITY STUDIES AN INTRODUCTION, New York, 2008.

INTERNET IZVORI

1. www.sipri.com
2. www.un.com
3. www.nato.int
4. www.europa.eu
5. www.un.org
6. www.osce.org
7. www.un.org/en/peacekeeping/past/etimor/etimor.ht
8. <file:///C:/Users/User/Desktop/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf>
9. <https://www.slobodnaevropa.org/a/nato-integracija-znacaj-za-bih/28985746.html>
10. <https://www.osce.org/bs/mission-to-bosnia-and-herzegovina>
11. http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/what-we-do/joint-projects/dialogue-for-the-future.html
12. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home.html
13. http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/our-stories.html
14. http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/joint-iddr-statement-by-minister-of-security-of-bih-dragan-mekti.html
15. https://smailagic.files.wordpress.com/2012/01/medjunarodne_organizacije_u_bih.pdf
16. http://www.nhs.hr/novosti/buducnost_rada_izvjestaj_globalne_komisije_medunarodne_organizacije_rada_60334/
17. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4768&langTag=bs-BA>
18. http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/organizacija_za_evropsku_sigurnost_i_saradnju_osce/osce_i_bih/?id=120
19. http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2
20. <http://www.ifimes.org/ba/8394-integracija-bosne-i-hercegovine-u-eu-i-nato-kao-pretpostavka-izgradnje-mira-i-institucija-drzave-bih>

21. <http://www.ifimes.org/ba/9624>
22. http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ujedinjene_nacije_un/bih_i_un/?id=16

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije

Predmet: _____

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Ime i prezime: Haris Džaferović

Naslov rada: Uticaj međunarodnih organizacija na sigurnost Bosne i Hercegovine

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 98

Potvrđujem:

– da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;

– da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;

– da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;

– da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;

– da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;

– da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;

– da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, _____

Potpis
